

Sisällys

Johdanto

Muonion kuntastrategiaan 2025 pohjautuva hyvinvointi- ja turvallisuussuunnittelu

Muonion kuntastrategia 2025

Agenda 2030 toimintaohjelma

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen Muoniossa

HYTE-kerroin ja sen rooli hyvinvoinnin edistämistyössä

Muoniolaisten hyvinvoinnin nykytila

Yleisimmät indikaattorit

Muonio toiminta- ja elinympäristönä

Talous, elinvoima ja väestö

Talous

Elinvoima ja työllisyys

Väestö

Muoniolaisten hyvinvoinnin nykytila

Lapsiperheet, lapset ja varhaisnuoret

Nuoret ja nuoret aikuiset

Työikäiset

Ikääntyneet

Kuntalaisten yleinen hyvinvointi ja sen edistäminen

Muoniolaisten terveydentila ja sairastavuus

Kulttuuri, liikunta ja vapaa-aika

Ravitsemus

Päihteet

Osallisuus

Yhdistysten näkemyksiä kuntalaisten hyvinvoinnista

Turvallisuuden edistäminen Muoniossa

Tapaturmat ja turvallisuus

Laajan hyvinvointikertomuksen kärkiteemat, tavoitteet ja toimenpiteet eli hyvinvointisuunnitelma

Tasapainoisen elämän edellytykset

Yhteisön ja yksilön parhaat puolet

Viihtyisä, turvallinen ja terveellinen ympäristö

Yhteenveto ja johtopäätökset

Johdanto

Kuntaa ohjaava lainsäädäntö edellyttää, että kunnassa on hyväksytty kuntastrategia ja valtuustokausittain laaditaan hyvinvointikertomus. Tämä dokumentti on Muonion kunnan laaja hyvinvointikertomus 2021-2025. Valtuustokausittain laadittavassa hyvinvointikertomuksessa kuvataan kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden kehitystä. Analysoinnin tarkoituksena on tuoda esille kuntalaisten hyvinvoinnin keskeiset vahvuudet ja haasteet. Tavoitteena on myös kuvata tehtyjä toimenpiteitä ja johtopäätöksiä sekä tehdä toimenpide-ehdotuksia valtuustokaudelle.

Kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on yksi kunnan tärkeimpiä lakisääteisiä tehtäviä. Kuntalain 1 § määrittelee kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtimisen kunnan perustehtäväksi. Lain mukaan kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäritöllisesti kestäväällä tavalla. Terveystuolitoissa (12 §) määritellään laajasti kunnan tehtäviä kuntalaisten terveyden edistämiseksi. Sen mukaan kunnan on seurattava väestöryhmittäin asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä sekä kunnassa asetettuja tavoitteita ja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin.

Kunnan tehtävä on edistää kuntalaisten hyvinvointia ja tarjota mahdollisuuksia aktiiviseen ja hyvinvoivaan elämään turvallisessa ja viihtyisässä elinympäristössä. Hyvinvoinnin edistämisen tehtävä on laaja ja edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä. Kuntalaisten hyvinvointi on yhteydessä koulutukseen, liikunta-, ruoka- ja kulttuuripalveluihin, kaavoitukseen, vesihuoltoon, ympäristön tilaan, liikennejärjestelyihin sekä moniin muihin kunnan hoitamiin tehtäviin. Kunnan kumppaneita hyvinvoinnin edistämiseksi ovat vapaaehtoiset, yhteisöt, järjestöt, yritykset ja seurakunta. Kunnat tukevat erilaisia yhdistyksiä ja järjestöjä, jotka järjestävät kuntalaisille muun muassa aktiviteetteja ja tapahtumia. (Kuntaliitto 2017). Hyvinvoinnin edistämiseen sisältyy tietoinen vaikuttaminen hyvinvointiin ja sen taustatekijöihin. Hyvinvoinnin edistämiseen kuuluu myös suunnitelmallinen voimavarojen kohdentaminen sekä hyvinvointierojen kaventaminen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen (sote-uudistus) myötä velvoite kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen tulee säilymään kunnilla. Muonion kunnan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden (hytetu) edistämistyö on osana eri suunnitelmia ja erillisohjelmia. Kuntalaisten hyvinvointiin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä tehdään kunnan ja kuntalaisten asioiden tavanomaisena valmisteluna ja päätöksentekona sekä huomioidaan laadittaessa ja noudatettaessa alakohtaisia ohjelmia ja suunnitelmia.

Kunnan hytetutyön ja -tekojen kirkastaminen on tarpeen. Poikkihallinnollisen ja monialaisen yhteistyön lujittaminen, eri ammattiryhmien osaamisen vahvistaminen ja hyvinvointia edistävän ja turvallisen ympäristön huomioiminen ovat seuraavina vuosina työn alla. Kunta koordinoi ja toimii mahdollistajana myös muiden toimijoiden hyvinvointitoiminnalle.

Hyvinvointikertomuksen tulisi olla osa kunnan normaalia vuosittaista strategia-, ohjelma-, talousarvio-, toiminta- ja käyttösuunnitelmatyötä. Se liittyy myös tilinpäätöksiin ja arviointiin. Hyvinvointi-indikaattoreista saatava tieto liitetään muuhun toimintaympäristötietoon ja indikaattoreihin sekä sitä tulisi hyödyntää talousarvion suunnitteluohjeiden ja itse talousarvion ja -suunnitelmien laadinnassa. Tätä laajaa hyvinvointikertomusta on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä kuntastrategian päivityksen kanssa. Molempien dokumenttien läpileikkaavana teemana on kestävyys ja tavoitteiden määrittelyssä on hyödynnetty Agenda 2030 –toimenpideohjelmaa. Kuntastrategian mittaristossa on hyödynnetty hyvinvointikertomuksen indikaattoritietoa tulevaisuuden seurantaan ja arviointia ajatellen.

Hyvinvointi- ja turvallisuuskertomustiedon kerääminen, hyvinvoinnin edistämisen painopisteiden asettaminen sekä tavoitteiden ja toimenpiteiden seuranta on kytketty kuntastrategiaan, normaaliin toiminnan ja talouden sekä tiedolla johtamisen prosesseihin ja aikatauluihin. Kertomus ja hyvinvointijohtaminen eivät ole erillinen, oma prosessi vaan vuosikellon mukainen ja valtuustokauden toimintaan suoraan kytkeytyvä.

Tämän hyvinvointikertomuksen valmistelussa on käytetty sähköinen hyvinvointikertomus -työkalua, siihen automaattisesti päivittyviä hyvinvoinnin indikaattoritietoja ja TEAviisarin tietoja. Lisäksi on hyödynnetty Agenda 2030 –toimenpideohjelman indikaattoreita. Kunnanhallitus nimesi hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen työryhmän, joka on kokouksissaan työstänyt kertomuksen edellisen hyvinvointikertomuksen (2017–2021) asettamia tavoitteita, pohjatietoja ja edistänyt hytetu-työn jalkauttamista lautakuntiin ja henkilöstölle.

Kuntalaisten hyvinvointi ja arjen turvallisuus liittyvät vahvasti toisiinsa. Näin ollen hyvinvointi- ja turvallisuuskertomukset ja –suunnitelmat on yhdistetty. Keskeiset painopisteet ja kehittämiskohteet nousevat kuntastrategiasta ja hyvinvointikertomuksesta sekä valtakunnallisista turvallisuussuosituksista. Valtuustokauden painopisteet ja kehittämiskohteet ovat yhtenevät talousarviotavoitteiden ja -toimenpiteiden kanssa.

Laaja hyvinvointi- ja turvallisuuskertomus koostuu kahdesta osasta. Ensimmäiseksi on toteutettu katsaus kuntalaisten hyvinvoinnin tilasta ja aiempien vuosien tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisesta. Tämän jälkeen on muodostettu varsinainen hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma vuosille 2021-2025, jossa nostetaan esiin muun muassa konkreettisia toimenpiteitä kuntalaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseksi.

Kuluneen valtuustokauden aikana erityisesti lapsiperheiden, työikäisten ja ikääntyneiden tarpeet ovat nousseet esiin. Väestön ikääntyminen ja demografisen huoltosuhteen kasvu tuovat omat haasteensa taloudellisesti kestävien palveluiden toteuttamiselle. Lapsiperheiden ja ikääntyneiden osallisuuteen ja aktivointiin on keskityttävä. Nuorten ja työikäisten kohdalla yksinäisyys ja mielenterveyspalveluiden saatavuus ovat puhututtaneet kuntalaisia. Tulevalla valtuustokaudella on panostettava koronan jälkeisen fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvointivelan korjaamiseen.

Tämän vuosille 2021-2025 laaditun hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen kolme pääkokonaisuutta ovat ”tasapainoisen elämän edellytykset”, ”yhteisön ja yksilön parhaat puolet” sekä ”viihtyisä, turvallinen ja terveellinen ympäristö”. Näiden kokonaisuuksien alle tullaan määrittelemään tavoitteet ja toimenpiteet, jotka ohjaavat hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistyötä muodostaen varsinaisen hyvinvointisuunnitelman. Jokaisella kunnan toimialalla on oma, tärkeä roolinsa hyvinvoinnin edistämisen työssä.

Muonion kuntastrategiaan 2025 pohjautuva hyvinvointi- ja turvallisuussuunnittelu

Kuntalain (410/2015) mukaisesti kunnan keskeinen päätöksenteko, suunnittelu ja kehittäminen on johdettava kuntastrategiaa hyödyntämällä. Kuntastrategian hyväksyy kunnanvaltuusto ja siinä päätetään kunnan toimintaan ja talouteen liittyvistä pitkän aikavälin tavoitteista.

Kuntastrategiassa on huomioitava kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen, palveluiden järjestäminen ja tuottaminen, kunnan tehtäviä koskevissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet, omistajapolitiikka, henkilöstöpolitiikka, kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen. Kuntastrategia perustuu nykytilanteen arviointiin, tuleviin toimintaympäristön muutoksiin sekä niiden vaikutuksista kunnan tehtävien toteuttamiseen. Lisäksi kuntastrategiassa täytyy määritellä strategian toteutumisen arviointi ja seuranta.

Kuntastrategia on tarkastettava vähintään kerran valtuuston toimikauden aikana. Muonion kuntastrategia on hyväksytty 18.6.2018 ja sen päivitystä on tehty syksyn 2021 ja kevään 2022 aikana tiiviissä yhteistyössä hyvinvointikertomuksen kanssa. Päivitetty strategia tullaan hyväksymään valtuustossa kesäkuussa 2022.

Uutena tärkeänä ominaisuutena on hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen nosto kuntastrategiaa toteuttavaksi toimenpiteeksi. Huomioitavaa on myös se, että sekä kuntastrategia, että laaja turvallisuus- ja hyvinvointikertomus pohjautuvat samoihin Agenda 2030 –toimenpideohjelmasta johdettuihin tavoitteisiin ja niissä on mukana paljon samoja indikaattoreita.

Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Muonion kuntastrategian painopisteet ja linjaukset valtuustokaudelle 2021–2025

- Vahvistamme Muonion elinvoimaa
- Siirrymme kuntatyössä kohti uutta aikaa
- Edistämme muoniolaisten onnellista arkea

Agenda 2030 –toimintaohjelma Muonion strategisessa johtamisessa

Agenda 2030 – on YK:ssa vuonna 2015 sovittu kestävä kehityksen globaali toimintaohjelma, joka sisältää 17 erilaista tavoitetta. Agenda2030:ssa oleellista on, että ohjelma korostaa tavoitteiden keskinäistä riippuvuutta eli toimenpiteiden vaikutukset muihinkin tavoitteisiin on huomioitava. Lisäksi ympäristöllinen, sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys on nähtävä kokonaisuuksina, joiden tarkastelua ei voi täysin irrottaa toisistaan.

Suomi on sitoutunut maana edistämään Agenda 2030 tavoitteiden saavuttamista. Tavoitteen saavuttaminen vaatii koko yhteiskunnan osallistamista kestävä kehityksen edistämiseen. Kunnalla on keskeinen rooli monissa kestävyyskysymyksissä palveluiden järjestäjänä (mm. opetus).

Muonion kuntastrategiassa ja hyvinvointikertomuksessa näkyvät erityisesti Agenda 2025:n tavoitteet:

- 3: terveyttä ja hyvinvointia,
- 4: hyvä koulutus,
- 8: ihmisarvoinen työ ja talouskasvu,
- 9: kestävä teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja,
- 11: kestävät kaupungit ja yhteisöt

Lisäksi edistetään tavoitteita 10: eriarvoisuuden vähentäminen, 12: vastuullista kuluttamista ja 17: yhteistyö ja kumppanuus.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen Muonion kunnassa

Kunnan tehtävänä on edistää kuntalaisten hyvinvointia. Hyvinvoinnin edistämisen työ pohjautuu kunta- ja terveydenhuoltolakeihin. Lapissa maakunnan tasolla tehdään hyvinvointi- ja terveyden edistämisen työtä yhdessä arjen turvallisuustyön kanssa. Hyvinvoinnin ja terveyden sekä turvallisuuden edistämisen vastuu kunnassa jakaantuu kaikkien hallinnonalojen kesken ja sitä koordinoidaan elinvoimapalveluissa. Laaja hyvinvointikertomus ja –suunnitelma tuo esiin koko valtuustokauden kärkitavoitteet, alatavoitteet sekä toimenpiteet, jotka tukevat niitä. Tavoitteet ja toimenpiteet päivitetään vuosiraportissa, jonka työstö tapahtuu rinnakkain kunnan tilinpäätöksen kanssa.

Muonion kunnanhallitus on kokouksessa 13.12.2021 hyväksynyt päätöksen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden työryhmän perustamisesta. Työryhmän tehtävänä on hyvinvointia edistävien käytänteiden suunnittelu ja ohjaus sekä hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen ja -suunnitelmien laadinta.

Hyvinvointityössä keskeinen toimija on monialainen ja -ammattillinen työryhmä, jonka tehtävänä on hyvinvointia edistävien käytänteiden suunnittelu ja ohjaus sekä hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen ja -suunnitelmien laadinta. Hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen vuosittainen raportti laaditaan keväällä, jotta hallintokunnat voivat yhteistyössä toteuttaa hyvinvointia edistäviä hankkeita talousarvion laadinnassa. Kunnan hyvinvointityö on tiedolla johtamista sekä ennaltaehkäisevää työtä korostavaa. Työryhmän on nimetty:

valtuuston puheenjohtaja (pj.)
kunnanhallituksen edustaja (vpj)
kunnanjohtaja
palvelualuejohtajat
hyvinvointikoordinaattori (työryhmän sihteeri)

Lisäksi työryhmään on pyydetty edustajia vanhus- ja vammaisneuvostosta, nuorisovaltuustosta, seurakunnasta, Lapin pelastuslaitokselta, poliisilta, LSHP:lta (kouluterveydenhoitaja), järjestöistä ja yrittäjistä. Työryhmä voi kutsua asiantuntijoita kokouksiin.

Muonion kunnassa työskentelee päätoiminen hyvinvointikoordinaattori, jonka tehtäviin kuuluu laaja-alainen, poikkihallinnollinen hyvinvointia edistävä työ. Hyvinvointikoordinaattorin vastuulla on hyvinvoinnin edistämisen tiimin vetäminen, kuntalaisten hyvinvointia edistävien tapahtumien, tilaisuuksien ja tuokioiden koordinointi, sähköisen hyvinvointikertomuksen valmistelun, seurannan ja raportoinnin johtaminen, hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen valmistelu osaksi kunnan strategista toimintaa, järjestö- ja verkostoyhteistyön edistäminen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen ja kolmannen sektorin aktivoiminen hankkeissa ja niiden hakemiseen, kunnan työhyvinvoinnin kehittäminen sekä erilaiset hyvinvoinnin edistämiseen liittyvät viestintätoimenpiteet.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden työryhmän lisäksi hyvinvoinnin edistämistyössä tärkeässä roolissa ovat erilaiset verkostot. Hyvinvointikoordinaattori osallistuu esimerkiksi Lapin aluehallintoviraston säännöllisille HYTETU –klinikoille, joissa mukana on monipuolisesti maakunnassa hyvinvointityötä tekeviä tahoja. Hyvinvointia edistetään Muoniossa myös erilaisten hankkeiden avulla. Muonio on ollut mukana esimerkiksi Linkki lappilaiseen hyvinvointiin hankkeessa vuosina 2020-2021, jonka yhtenä tavoitteena oli hyvinvointilähete –toimintamallin kehittäminen. Hyvinvointiläheteen avulla voidaan pyrkiä vähentämään yksinäisyyttä, syrjäytymistä tai mielialaoireita. Toisaalta sen avulla voidaan tukea elämäntapamuutoksessa, esimerkiksi eläköitymisen, sairastumisen tai uudelle paikkakunnalle muuton seurauksena. Toimintamalli on käytössä Muoniossa myös hankkeen päätyttyä. Muonion kunta on hakenut alkuvuodesta 2022 ELY-keskukselta rahoitusta Elintapaohjauksen palvelupolun kehittämiseen yhdessä Kittilän ja Kolarin kuntien kanssa. Hyvinvointilähete-toimintaa voidaan hyödyntää liikuntaneuvonnan kehittämisessä, jos hanke saa myönteisten rahoituspäätöksen.

Hyvinvointialueen tehtäviä

- Perusterveydenhuolto
- Erikoissairaanhoido
- Sosiaalihuolto
- Lasten, nuorten ja perheiden palvelut
- Työkäisten palvelut
- Ikääntyneiden palvelut
- Mielenterveys- ja päihdepalvelut
- Vammaispalvelut
- Oppilas- ja opiskelijahuolto
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
- Pelastustoimi

Tällä hetkellä käynnissä on yksi Suomen historian merkittävimmistä hallinnollisista uudistuksista, sote-uudistus. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta. Tällä hetkellä hyvinvointialueiden toimintaa valmistelevat väliaikaiset valmistelutoimielimet.

Kuntien sote-palveluja ja pelastustoimen tehtäviä tuottavien yksiköiden, laitosten ja kuntayhtymien henkilöstö siirtyy tehtäviensä mukana kokonaisuudessaan hyvinvointialueen palvelukseen 1.1.2023. Siirtyminen hyvinvointialueelle koskee henkilöitä, joiden työpanoksesta yli 50 prosenttia kohdistuu sote-sektorille tuotettaviin palveluihin. Muoniossa siirto koskee lähinnä keskitettyä ruokahuoltoa, siivouspalveluita sekä hyvinvointikeskuksen toimialan toimisto- ja hallintopalveluissa työskenteleviä tahoja. Siirrosta huolimatta tavoitteena on, että muutokset eivät vaikuta kunnan ydintoimintaan ja palveluiden jatkuminen saadaan turvattu.

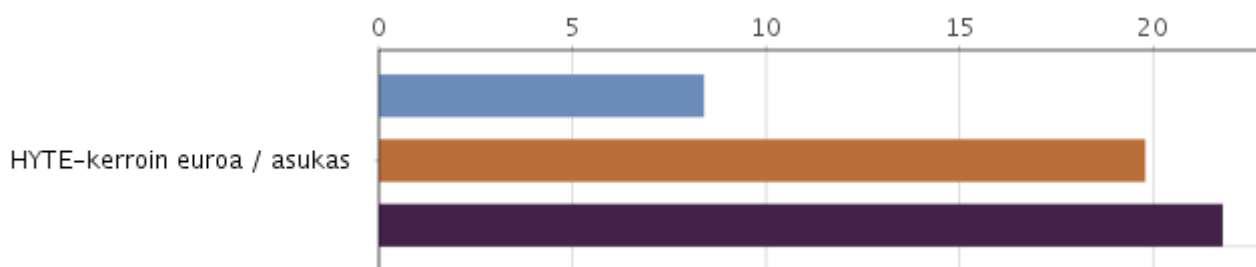
Mitä tarkoitetaan HYTE-kertoimella ja miksi se on tärkeä osa hyvinvoinnin edistämistyötä?

HYTE-kertoimella tarkoitetaan suunnitteilla olevaa kannustinta, jonka myötä kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tavoitteena on varmistaa kuntien aktiivisen toiminnan jatkuminen asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. HYTE-kertoimen on kaavailtu tulevan käyttöön vuoden 2023 alusta.

Lisäosan määrittelyssä hyödynnetään kahdenlaisia indikaattoreita: 1) prosessi-indikaattoreita, jotka kuvaavat toimintaa sekä 2) tulosindikaattoreita, jotka kuvaavat tuloksia. Toimintaa kuvaavilla prosessi-indikaattoreilla mitataan nykytilannetta ja niihin liittyy erityisesti peruskoulujen toiminta, liikunnan edistäminen sekä kuntajohdon toiminta hyvinvoinnin edistämiseksi. Tavoitteena on vastata kysymykseen ”Minkälaista on kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ?”.

Tulosindikaattoreilla mitataan muutosta väestössä. Tavoitteena on vastata kysymykseen ”Minkälaisia muutoksia kunnan asukkaiden terveydessä ja hyvinvoinnissa on tapahtunut viimeisten kahden vuoden aikana?”. Tulosindikaattoreissa laskutapana toimii kahden viimeisimmän vuoden erotus, joka kuvaa tapahtunutta muutosta. Jos jokin indikaattori on asetetuissa tavoitteissa, saa kunta indikaattorin kohdalta maksimipisteet.

Tuorein HYTE-kertoimen tulos on vuodelta 2021. Sen mukaan Muonion HYTE-kertoimen mukainen avustus olisi 21,8 euroa asukasta kohti. Muonion asukasluvulla (vuonna 2020 2 289 henkilöä) kerrottuna avustus olisi lähes 50 000 euroa. Vuonna 2018 kerroin on ollut vain 8,4, joten kunnassa tehtyjen toimenpiteiden ansiosta kerroin on noussut huomattavasti. Vuonna 2020 kerroin oli 19,8. Erityisesti Muonion kunnassa on panostettu lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen viime vuosina. Muissa Tunturi-Lapin kunnissa HYTE-kerroin on ollut vuonna 2021 10,8-15,6 euron välillä.

HYTE-kerroin vuosina 2018, 2020 ja 2021

Muoniolaisten hyvinvoinnin nykytila

Yleisimmät indikaattorit

THL:n ehdotus kuntien hyvinvointikertomusten minimitietosisällöstä suuntaa hyvinvointikertomukseen valittuja indikaattoreita. Ehdotuksen indikaattorien kuvaajat, joista tiedot ovat olleet saatavilla, on listattu erilliseen liitteeseen kertomuksen loppuun. Lisäksi kertomukseen on otettu mukaan muita kunnan hyvinvointia kuvastavia hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä mittareita. Indikaattoritietoa vertaillaan lähtökohtaisesti viiden vuoden aikasäteellä, jonka lisäksi vertailua tehdään Tunturi-Lapin seutukunnan (Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio) tasolla.

Muonio toiminta- ja elinympäristönä

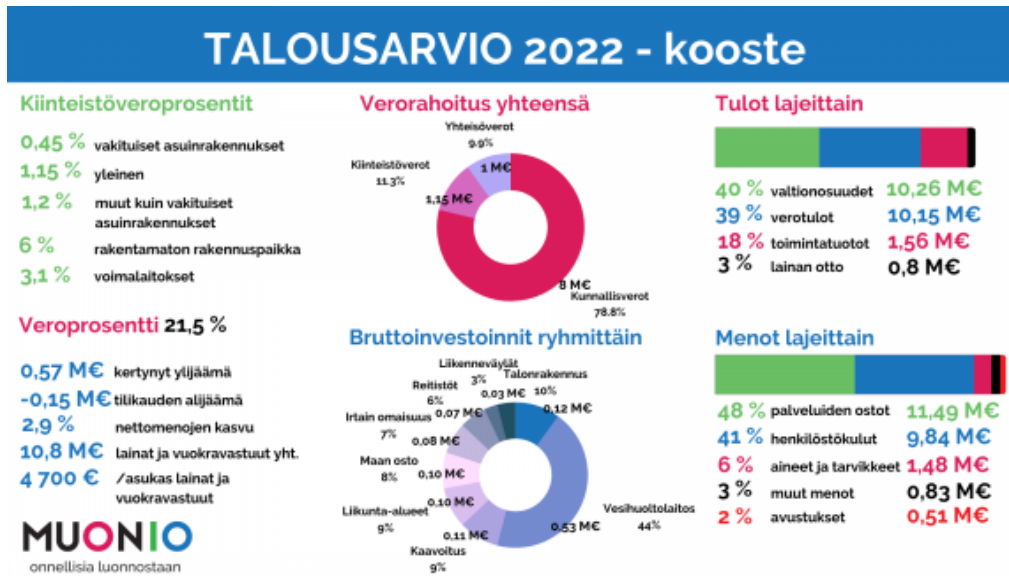
Talous

Muonion taloustilanteessa on ollut vaihtelua viimeisten parin vuoden aikana. Taloudellisen tilanteen voidaan nähdä olleen haastava. Vuonna 2019 tilikauden alijäämää kertyi jopa 7 666 000 euroa. Näin ollen alijäämää kertyi lähes 400 euroa/asukas, joka on kuusi kertaa enemmän vuoteen 2018 verrattuna. Vuoden 2020 tilinpäätös oli ylijäämäinen noin 1,5 milj. euroa. Vuosikate oli yli 800% parempi kuin vuonna 2019. Vuoden 2020 hyvä tulos ei kuitenkaan kertaluonteisuutensa vuoksi lisää kunnan tulevien vuosien käytettävissä olevaa pääomaa.

Viime vuosien taloudellisen kehityksen pohjalta voidaan havaita, että Muonion talouskehitys ei ole riittävän kestävällä pohjalla. Kunnalla on rakenteellisia haasteita, joten toimintoja sekä palveluita on tarkasteltava ja pohdittava resurssitehokkaita ratkaisuja. Alla olevaan kuvaajaan on koottu vuosikatteen sekä yli- ja alijäämät vuodesta 2012 lähtien vuoden 2022 arvioon saakka.

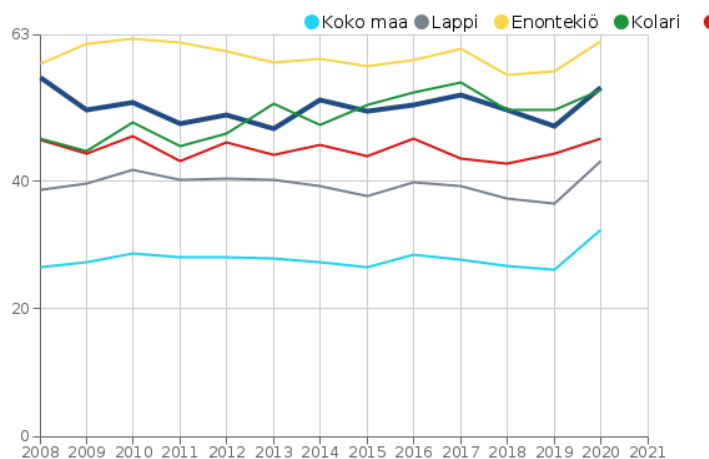
Muonion kunnan talousarvioista vuodelle 2022 on tehty yhteenveto, jossa näkyvät tulot, menot, verorahoitus, bruttoinvestoinnit, veroprosentit sekä tärkeät tunnusluvut, kuten yli- ja alijäämät sekä lainat.

Valtionosuudet

Vuonna 2020 Muonion kunta sai valtionosuuksia 4 449 euroa asukasta kohden, joka on huomattavasti isompi koko maahan (1 996€) verrattuna. Summa on myös hieman Tunturi-Lapin seutukunnan keskiarvoa (4 284€) suurempi. Vuoteen 2019 verrattuna valtionavustukset ovat kasvaneet, sillä koronatilanteen vuoksi valtio myönsi kunnille yli 350 miljoonan euron tukipaketin osana peruspalveluiden valtionosuuksia. Muoniossa tukipaketin suuruus oli 514 495 euroa eli 224 euroa per asukas. Kaikki tukipaketit huomioiden Muonio sai valtionosuuden lisäyksenä maksettavaa koronatukea yhteensä noin 630 000 euroa.

Osa koronatukitoimia myös vuoden 2022 kuntien peruspalveluiden valtionosuutta nostetaan noin 246 miljoonalla eurolla.

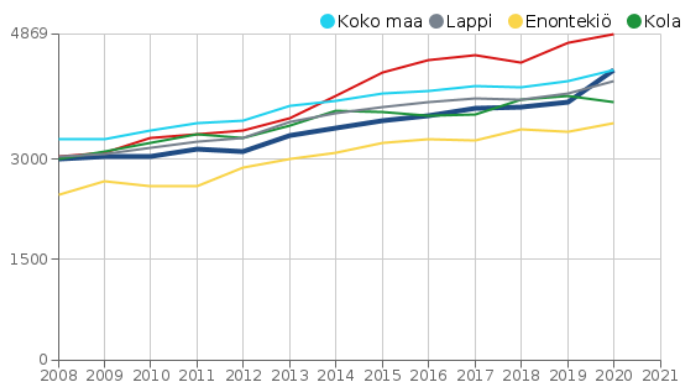
Valtionosuudet, % nettokustannuksista

Verotulot

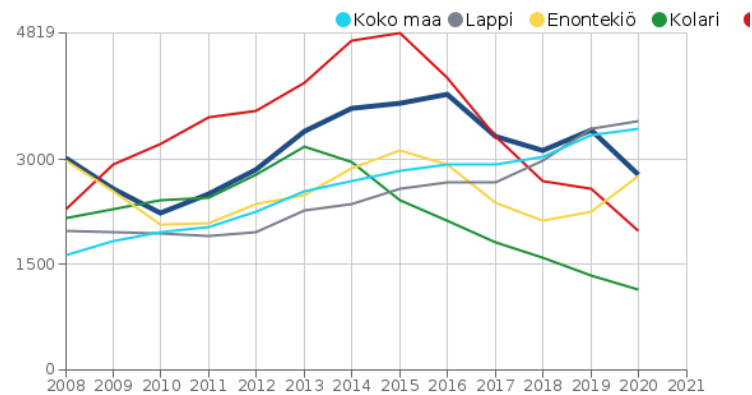
Verotulojen kasvu on ollut tasaista koko 2010-luvun ajan. Vuonna 2020 Muonion verotulot olivat 4324 euroa per asukas. Tunturi-Lapin keskiarvo oli 4340 euroa ja koko maan 4326 euroa. Näin ollen Muonion verotulo vastaa lähes eurolleen vertailukohteiden verotuloja.

Lainakanta

Lainakannan kehitys on ollut laskussa. Vuonna 2020 lainakanta oli 2780 euroa, joka on kuitenkin huomattavasti enemmän kuin Tunturi-Lapin seutukunnassa (1979 euroa). Koko maassa lainakanta oli 3 448 euroa asukasta kohden, joka on huomattavasti enemmän, kuin Muonion keskiarvo.

Verotulot, euroa / asukas

Lainakanta, euroa / asukas

Elinvoima ja työllisyys

Elinkeinot ja elinvoiman edistäminen

Muonion kunnan toimialoista erityisesti elinvoimapalvelut keskittyvät elinkeinojen ja elinvoiman edistämiseen.

Elinvoimapalveluiden tehtäviin kuuluvat kunnan alueen yritysneuvontapalveluiden tuottaminen; liiketoimintasuunnitelma- ja sijoittumisneuvonta, rahoitustukien hakemisen neuvonta, yrityksen perustamisprosessin tukeminen sekä yritysvalmennuksen järjestäminen yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa. Elinvoimapalvelut pyrkivät edistämään kunnan ja seutukunnan yrittäjyyttä ja elinvoimaisuutta tukemalla yritysten ja yhteisöjen kehittämis- ja investointihankesuunnittelua. Lisäksi tehtäviin kuuluu aloitteiden, lausuntojen ja selvityksien tekeminen alueelliseen yritystoimintaan, alueiden käytön suunnitteluun sekä kylien elinvoimaisuuteen liittyen. Tärkeitä teemoja ovat ympärivuotisen elinvoiman vahvistaminen, saavutettavuuden ja löydettävyyden vahvistaminen, kestävän kehityksen ja ympäristön kunnioittaminen sekä yrittäjyyden toimintaedellytysten edistäminen.

Matkailuyrityksien apuna toimii Discover Muonio, joka keskittyy matkailun edistämiseen ja kehittämiseen. Discover Muonio edistää myös matkailun turvallisuutta. Myös Tunturi-Lapin Kehitys ry pyrkii toiminnallaan muun muassa vahvistamaan muoniolaisen yritystoiminnan edellytyksiä yhteistyössä yrittäjien kanssa. Tunturi-Lapin kehitys tarjoaa palveluita sekä aloitteleville, että jo olemassa oleville yrityksille. Lisäksi Tunturi-Lapin kehitys järjestää erilaisia tapahtumia ja tilaisuuksia, jotka antavat alueellisille toimijoille mahdollisuuksia verkostoitumiseen.

Muonio on yksi Leader Tunturi-Lappi ry:n toiminta-alueen kunnista. Leader Tunturi-Lappi ry tukee, rahoittaa, neuvoo ja kehittää aluetta yhteistyössä kuntien, yhdistysten, yrittäjien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Leader-toiminnan avulla voidaan tukea yrittäjää tai yrittäjäksi aikovaa esimerkiksi investointitukien ja asiantuntijapalveluiden avulla.

Muonion kunnan tavoitteena on vahvistaa Muonion asemaa ja sijaintia merkittävänä tutkimus-, testaus- ja osaamisalueena uusille innovaatioille, teknologioille ja tuotekehitykselle, joissa voidaan hyödyntää luonnon ja ilmaston olosuhteita kestävästi. Tavoitteena on myös lisätä yritysten, oppilaitosten ja kunnan välistä verkottumista sekä yhteistyötä. Myös etämarkkinoiden ja muiden moniammatillisten mahdollisuuksien hyödyntämisen nähdään edistävän ympärivuotista työllistymistä Muoniossa.

Lisäksi yhteistyötä tehdään monien eri sidosryhmien kanssa sekä alueellisesti että seutukunnallisesti. Strategisesti tärkeitä kumppaneita Muonion kunnalle ovat edellä mainittujen toimijoiden lisäksi lisäksi rahoittajat ja viranomaiset, yrittäjät, SYP-verkosto, Yrittäjäjärjestö, oppilaitokset, liikenneyhtiöt, Lapeco, Lapin hyvinvointialue, aluehallintovirasto, paliskunnat, Lapin liitto, Liikenneturva, 3. sektori eli yhdistykset ja järjestöt, työterveyshuolto ja työsuojelu sekä Metsähallitus.

Elinvoimapalvelut vastaavat elinkeino- ja matkailuohjelmien toteuttamiseen liittyvien kehittämishankkeiden koordinoinnista, jonka lisäksi toteutetaan omia ja seutukunnan yhteisiä kehittämishankkeita.

Arktista imua puhtaalla ilmalla -hanke

ELINTAPOHJAUKSEN PALVELUPOLKU TUNTURI-LAPPIIN 2022-2024

Hankeaika 1.5.2022-31.12.2024

Pk-yritysten digipalveluekosysteemistä ja tiedolla johtamisesta vipuvoimaa -hanke

Vuonna 2019 Muuniossa työpaikoista 89,4% oli palvelualalla, 6,6% jalostuksessa ja 2,2% alkutuotannossa. Vuonna 2019 työpaikkojen lukumäärä oli 1 059. Ennen koronapandemiaa työpaikkojen lukumäärät olivat nousussa. Myös työpaikkaomavaraisuus on noussut vauhdilla vuosien 2011-2019 aikana. Vaikka tuoreita lukuja ei ole saatavilla, on todennäköistä, että koronan myötä työpaikkojen määrä on vähentynyt reilusti, sillä matkailu on ollut yksi suuri työllistäjä palvelualalla. Muunion kunnan riippuvuus kansainvälisestä matkailusta ja markkinoista on selkeä. Työttömyyden lisäksi vaikutuksia on ollut ihmisten ostovoimassa ja kuntataloudessa. Kunta-alan henkilöstön eläköitymiseen liittyvän hiljaisen tiedon jakamisen haasteet, osaavan työvoiman saatavuuden haasteet sekä kuntatalouden epävakaa tilanne on huomioitava osana kunnan tekemää hyvinvoinnin edistämistyötä.

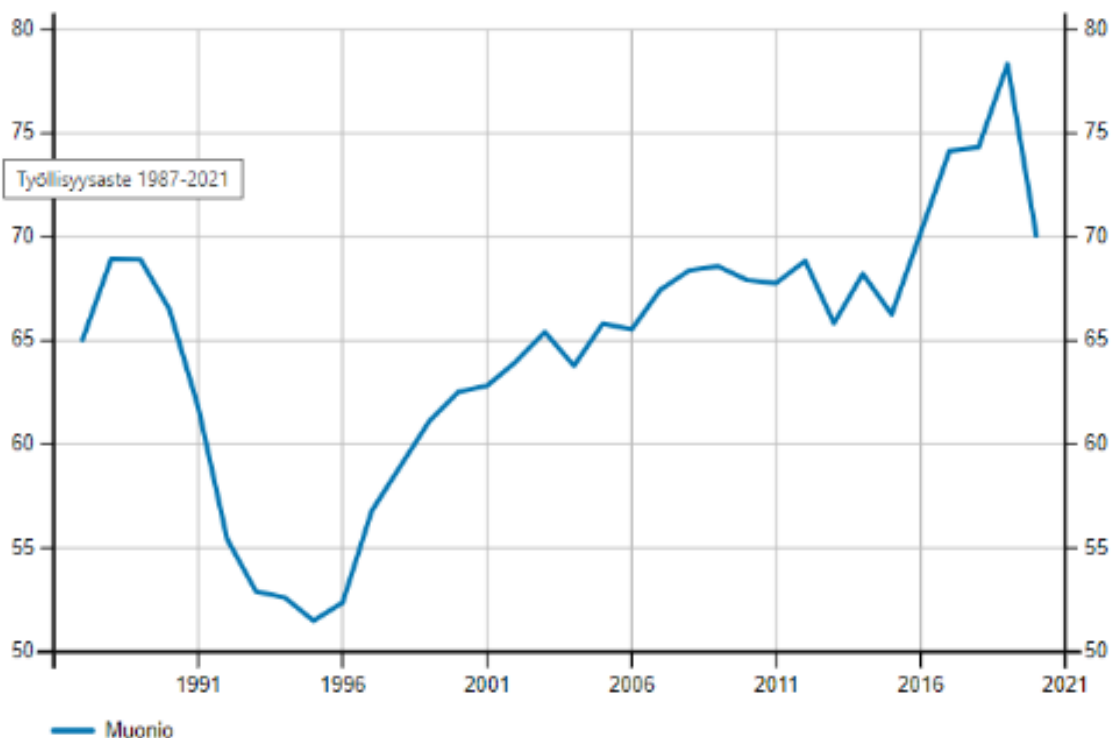
Koronapandemian aiheuttamat tilapäiset muutokset elinkeinoelämään ja rakenteisiin on huomioitava elinvoiman palautuessa. Pitkän aikavälin vaikutusten ennustaminen on vielä haastavaa, jonka vuoksi koronan aiheuttamaan hyvinvointivajeeseen (mm. fyysinen, psyykinen, sosiaalinen, taloudellinen) on kiinnitettävä erityistä huomiota lähivuosina. Hyvinvoiva kuntalainen on avainasemassa elinvoiman ja elinkeinojen edistämisessä.

Työllisyys ja työttömyys

Vuonna 2020 työllisyysaste Muuniossa oli 70,1%, vuonna 2019 78,3% ja vuonna 2018 74,3%.

Koronatilanteen vaikutukset työllisyystilanteeseen ovat selkeitä. Nuorisotyöttömyys on ollut Muuniossa pääsääntöisesti laskussa ennen koronapandemiaa. Alueellisesti tarkasteltuna Kolarissa ja Kittilässä nuorisotyöttömyys on kuitenkin ollut vielä alhaisempaa kuin Muuniossa. Myös vaikeasti työllistyvien osuus, niin sanottu rakennetyöttömyys, on ollut laskussa ennen vuotta 2019.

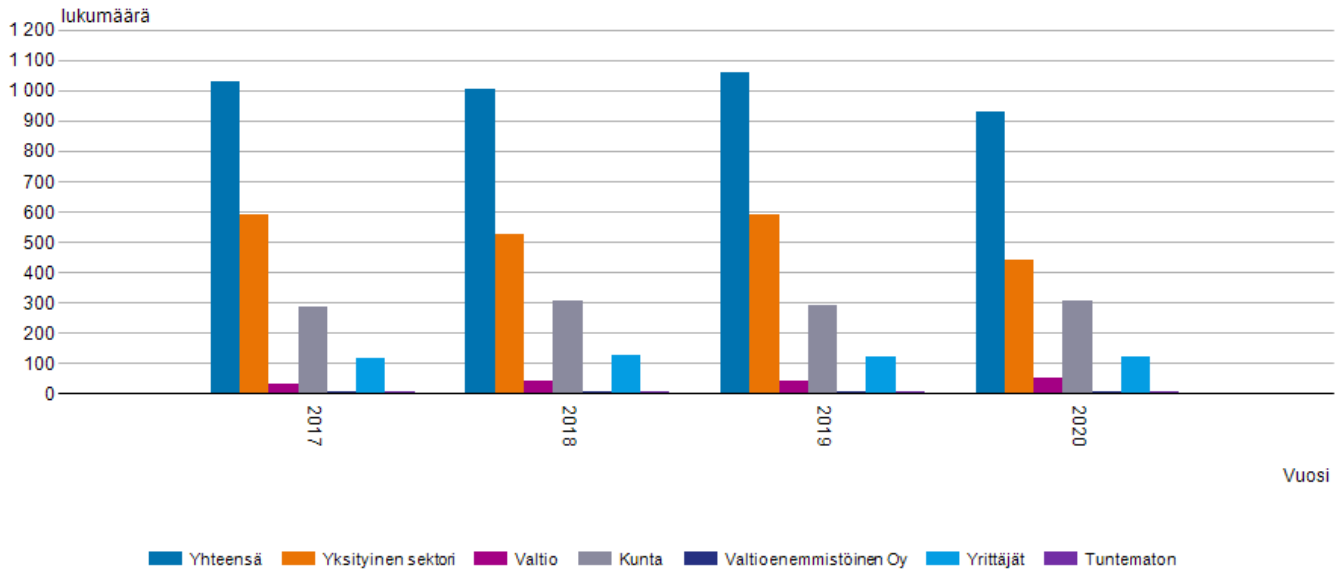
Työllisyysaste 1987-2021

Tilastokeskus

Työllisyysaste ja sen kehitys Muuniossa. Tilastokeskus 2022.

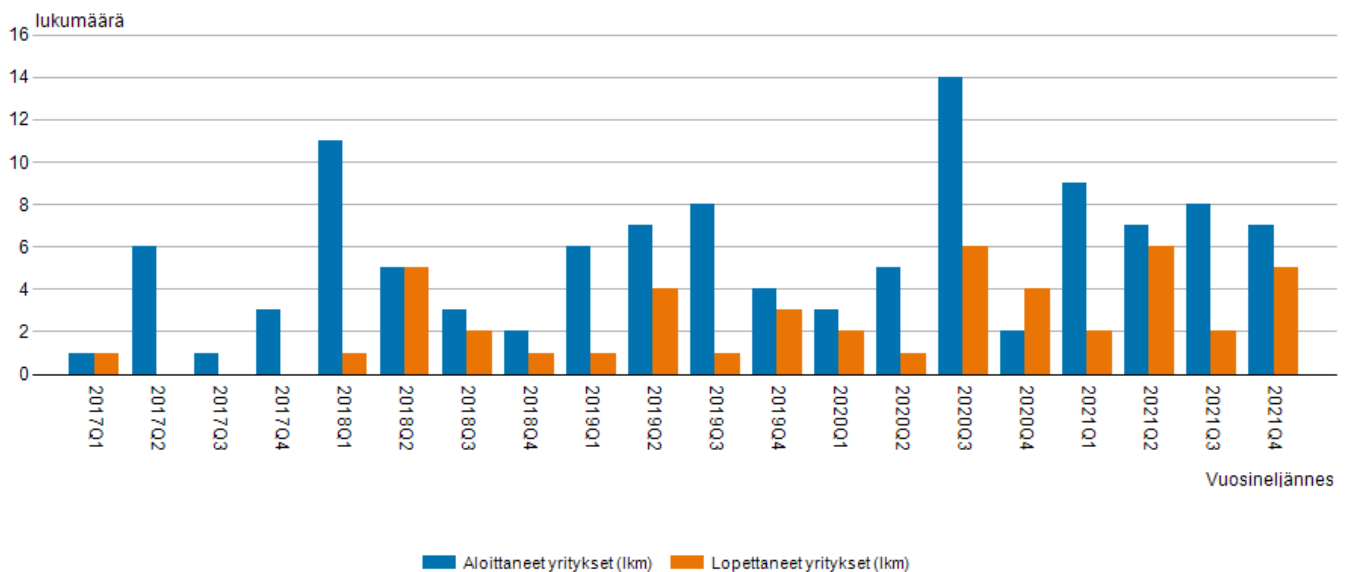
Alueella työssäkäyvät (työpaikat) muuttujina Työntantajasektori ja Vuosi. Muonio, Yhteensä, Alueella työssäkäyvät.

Työpaikkojen lukumäärät työnantajasektorin mukaan ja Muuniossa. Tilastokeskus 2022.

Vuonna 2020 yksityisellä sektorilla työskenteli noin 47 prosenttia kaikista työssäkäyvistä. Noin 5,4 prosenttia työskenteli valtiolla, noin 33 prosenttia kunnalla, 0,3 prosenttia valtioenemmistöisessä oy:ssä, 13,3 prosenttia oli yrittäjiä ja 0,9 prosentin kohdalla työnantajasektori oli tuntematon. Vuonna 2020 koko maan vertailussa yrittäjiä oli noin 10,4 prosenttia, joten Muuniossa on yrittäjiä hieman koko maan keskiarvoa enemmän. Koko maan vertailun perusteella kunnissa työskenteli noin 23,3 prosenttia. Koko maan keskiarvoon verrattuna kunta on selkeästi suurempi työnantaja Muuniossa.

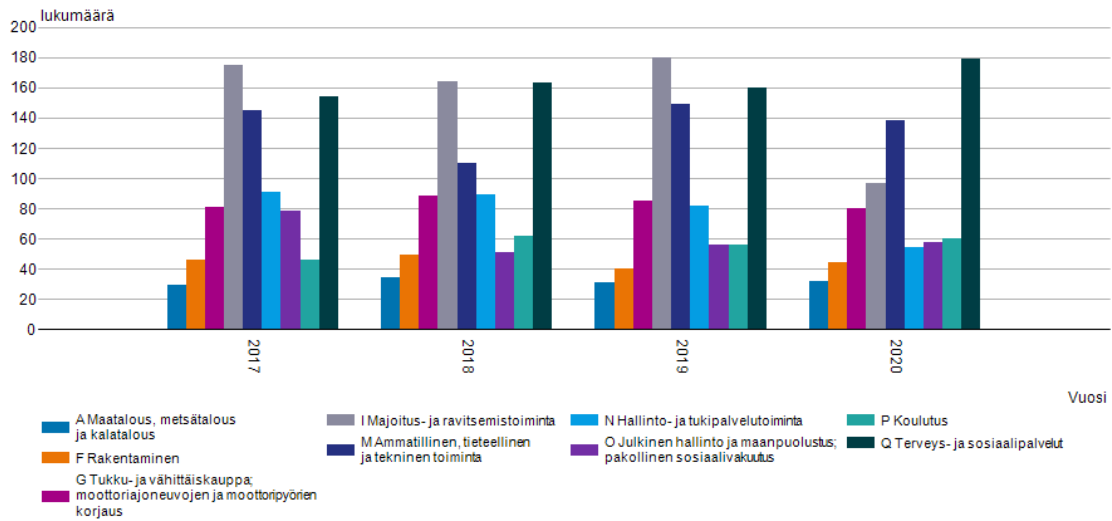
Yrityskanta, aloittaneet ja lopettaneet yritykset muuttujina Tiedot ja Vuosineljännes. Muonio, Yhteensä.

Aloittaneet ja lopettaneet yritykset Muuniossa. Tilastokeskus 2022.

Yllä olevassa kuvaajassa näkyvät Muoniossa aloittaneet ja lopettaneet yrityksen valtuustokauden 2017-2021 aikana. Jotta kunnan elinvoimaisuutta saadaan kasvatettua, on yritysten ja yrittäjien pidettävä aluetta houkuttelevana. Muonion kunta pyrkii jatkuvasti tukemaan ja kehittämään alueen yrittäjiä ja yrityksiä.

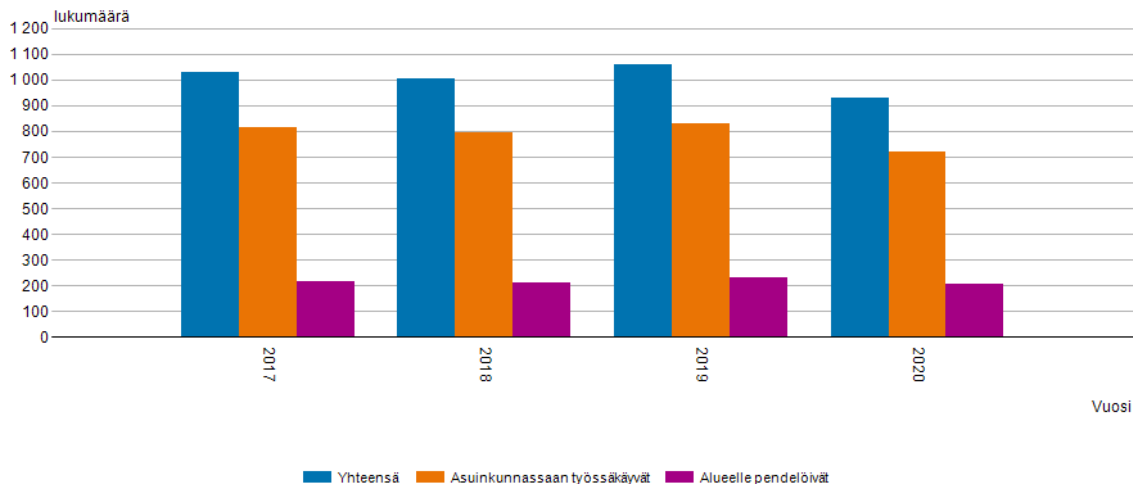
Työlliset muuttujina Toimiala ja Vuosi. Muonio, Yhteensä, Työlliset.

Työpaikkojen moninaisuus. Tilastokeskus 2022.

Yllä oleva kuvio kuvaa työpaikkojen moninaisuutta Muoniossa. Mukaan on valittu toimialat, jotka ovat työllistäneet yli 30 henkilöä vuonna 2020. Vuosina 2017-2019 työpaikkoja oli eniten majoitus- ja ravitsemustoiminnan sektorilla ja toiseksi eniten terveys- ja sosiaalipalveluissa. Vuonna 2020 terveys- ja sosiaalipalveluiden jälkeen toiseksi eniten työpaikkoja oli luokan "ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta" alla. Luokka sisältää mm. erilaisia konsultointipalveluita sekä teknisen testauksen ja analysoinnin.

Alueella työssäkäyvät (työpaikat) muuttujina Pendelöinti ja Vuosi. Muonio, Yhteensä, Yhteensä, Alueella työssäkäyvät.

Muoniossa työssäkäyvät ja Muonioon pendelöivät. Tilastokeskus 2022.

Pendelöinti-indeksin avulla voidaan selvittää kunnan alueelle muualta töihin tulevien sekä asuinkunnan ulkopuolella työskentelevien kunnan asukkaiden suhdetta. Vuonna 2020 Muonioon pendelöi yli 200 työntekijää, joka on hieman vähemmän kuin vuonna 2019, jolloin luku oli noin 230. Vuoden 2020 luku on Muoniossa ja Kolarissa lähes sama.

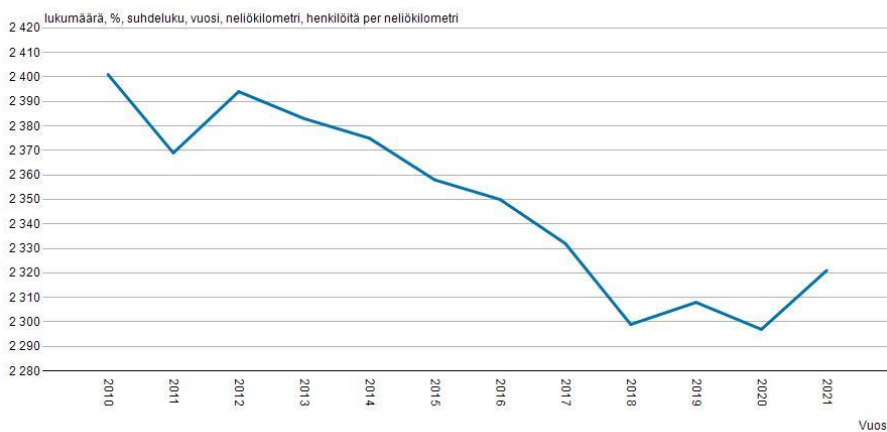
Väestö

Vuonna 2021 Muonion kunnan väkiluku oli 2 321. Luku on lähtökohtaisesti laskenut vuodesta 2010 vuoteen 2018 saakka. Tällä hetkellä asukasmäärä on kasvussa, joka kertoo kunnan vetovoimaisuudesta juuri nyt. Tilastokeskuksen väestöennusteiden mukaan kunnan väkiluku tulee kuitenkin pienenemään vuodelle 2030 vajaa 6 prosenttia (ennuste 2 195) ja vajaa 10 prosenttia vuodelle 2040 (ennuste 2 128). Väkiluvun negatiivinen kehitys on tulevaisuudessa juuri pienten kuntien haaste, eli samaa kehitystä on havaittavissa myös Muonion naapurikunnissa. Työelämän kohtaanto –haasteisiin vastaaminen ja asumisen haasteiden ratkaiseminen ovat avainasemassa veto- ja pitovoiman ylläpitämisessä.

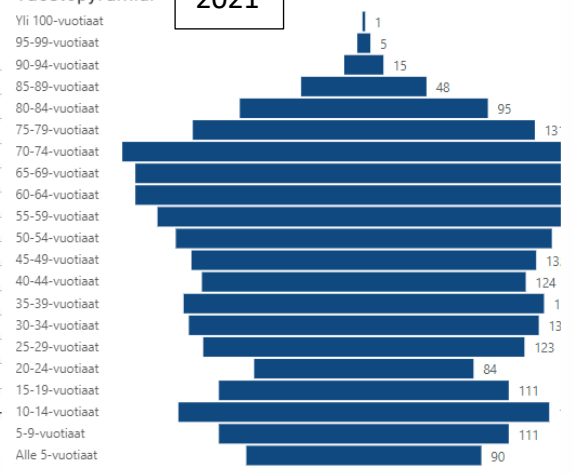
Kuntien välisellä nettomuutolla tarkoitetaan kuntien välisen tulomuuton ja kuntien välisen lähtömuuton erotusta. Vuosina 2019 ja 2020 nettomuutto on ollut positiivista, 0,8/1000 asukasta vuonna 2020 1,3/1000 asukasta vuonna 2019. Vuosina 2015-2018 nettomuutto on ollut negatiivista. Tunturi-Lapin alueella erityisesti Kolari on kasvattanut positiivista nettomuuttoa viimeisen parin vuoden aikana.

Vuonna 2021 Muonion väestöstä alle 15-vuotiaita oli 14,8 prosenttia. 15-64-vuotiaita väestöstä oli 57 prosenttia, joka on sama kuin Kolarissa (57%) ja Enontekiöllä (57,6%), mutta pienempi kuin Kittilässä (63,3%) ja koko maan vertailussa (61,6%). Yli 65-vuotta täyttäneiden osuus oli suurempi kuin koko maan keskiarvo sekä vertailukuntien prosenttiosuudet, Enontekiö pois lukien. Muoniossa ikääntyneitä väestöstä oli 28,2 prosenttia vuonna 2021. Ikääntyneiden osuus on kasvanut hieman valtuustokauden (2017-2021) aikana ja muiden ryhmien osuudet pienentyneet noin 1-2 prosenttia.

Tunnuslukuja väestöstä muuttujina Vuosi. Muonio, Väestö 31.12..

Väestöpyramidi

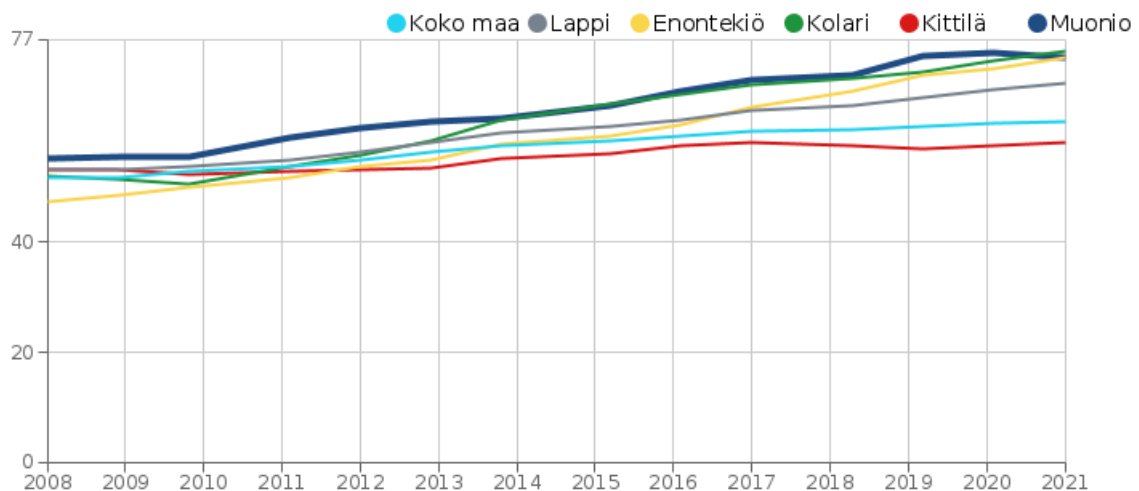

Tilastokeskuksen ennusteen mukaan vuonna 2030 Muoniossa 65 vuotta täyttäneiden osuus on 32,4 prosenttia, 15-64-vuotiaiden osuus 55,95 prosenttia ja alle 15 vuotiaiden osuus 11,65 prosenttia. Väestö ikääntyy, mutta tahti on kohtalainen, hieman alle 5 prosenttiyksikköä.

Väestön ikääntyminen tulee aiheuttamaan murrosta palvelujen tuotantoon ja toteuttamiseen, erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa. Alle 15-vuotiaiden osuuden pienentyminen taas aiheuttaa muutoksia varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen toimialoille.

Vuonna 2020 Muoniossa äidinkielenään puhui muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea 40 asukasta 1000 asukasta kohti. Osuus on yli puolet suurempi kuin Kolarissa, huomattavasti suurempi kuin Enontekiössä ja hieman suurempi Kittilässä. Lapissa keskimäärin luku oli 30,4/1000 asukasta. Luku on kasvanut hieman valtuustokauden aikana, mutta jo vuonna 2017 luku oli 37,3. Matkailusektori vetää puoleensa kansainvälisiä työntekijöitä ja maahanmuutto on näin ollen pääasiassa työperäistä.

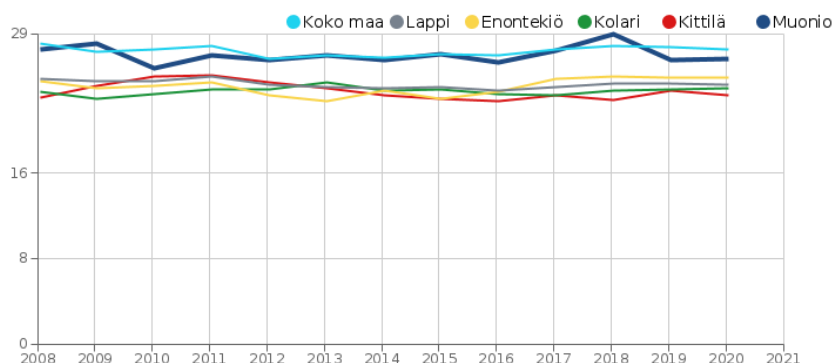
Demografinen (tai väestöllinen) huoltosuhde ilmaisee kuinka monta alle 15-vuotiaasta ja 65-vuotta täyttäneitä, on sataa työkäistä kohden. Mitä suurempi huoltosuhteen arvo on, sitä enemmän on eläkeikäisiä tai lapsia. Muonion huoltosuhde (76,1) on melko korkea koko maan keskiarvoon verrattuna (62,5). Myös Kolarissa ja Enontekiöllä huoltosuhde on noin 75. Kittilässä demografinen huoltosuhde on Tunturi-Lapin pienin. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan demografinen huoltosuhde heikkenee koko maassa vuoteen 2040 saakka. Ennusteen mukaan Muonion huoltosuhde on korkeimmillaan vuonna 2036, ollen 81,1.

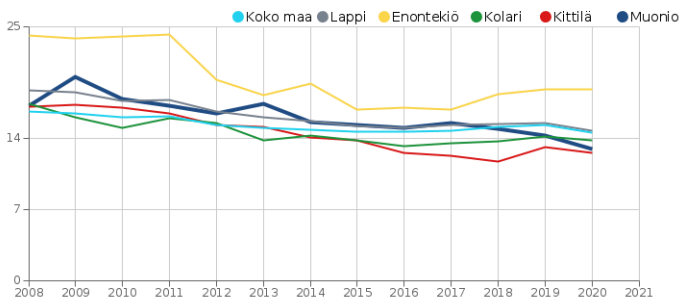
Huoltosuhde, demografinen

Vuonna 2020 Muonissa perheistä lapsiperheitä oli 32,2 prosenttia. Lukema on pysynyt melko samana viimeisen viiden vuoden ajan. Prosenttiarvo on hieman pienempi kuin koko Lapin alueella (34,3) ja reilusti pienempi kuin koko maan vertailuarvo 37,9. Vuonna 2020 lapsiperheistä yhden vanhemman perheitä oli 20,5 prosenttia, joka on hieman enemmän kuin valtuustokauden muina vuosina Muoniossa. Yhden vanhemman perheiden prosenttiosuus on pienempi kuin muilla vertailun alueilla (Enontekiö, Kittilä, Kolari, Lappi, koko maa).

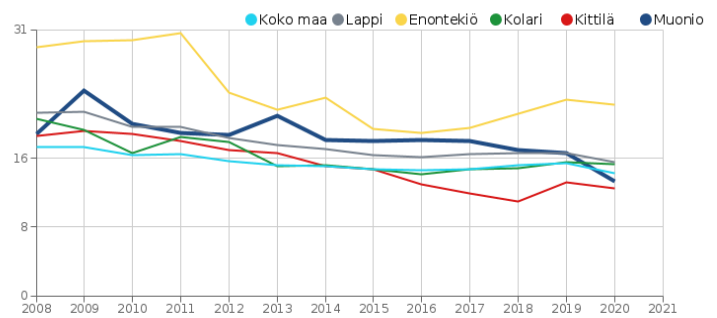
Gini-kerroin on yksi yleisimmistä tuloeroja kuvaavista tunnusluvuista. Mitä suurempi Gini-kerroin on, sitä epätasaisemmin tulot jakautuvat alueella. Vuonna 2020 Gini-kerroin oli Muoniossa 26,6. Luku on hieman pienentynyt valtuustokauden aikana. Tuloerot ovat noin 2-3 prosenttiyksikkö suurempia Enontekiöön, Kittilään ja Kolariin verrattuna, 2,5 prosenttia suurempia koko Lappiin verrattuna, mutta pienempiä koko maan vertailussa (27,7). Koronapandemian mahdollisista vaikutuksista tuloeroihin ei ole vielä varmaa tietoa.

Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot

Kunnan yleinen pienituloisuusaste

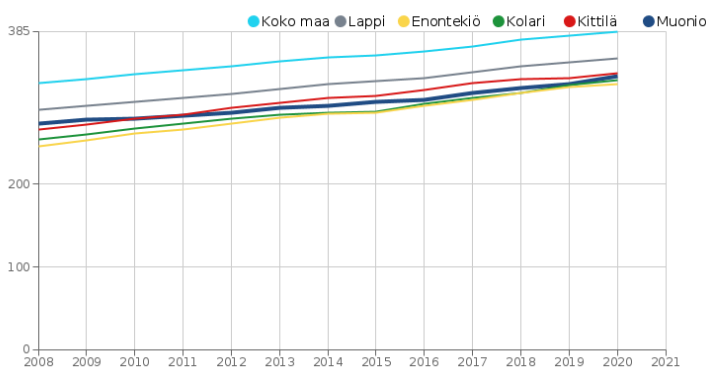

Lasten pienituloisuusaste

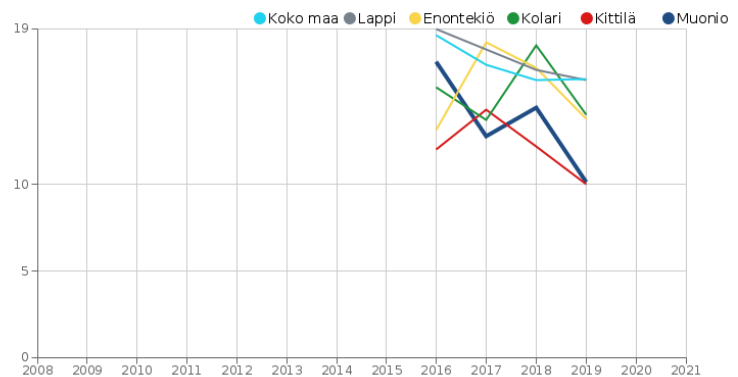
Kunnan pienituloisuusaste kertoo pienituloisen väestön osuuden kaikista alueella asuvista henkilöistä. Vuonna 2020 Muoniossa pienituloisuusaste oli 10,8 prosenttia. Pienituloisuusaste on laskenut viimeisten vuosien aikana ja Muonion lukema on pienempi kuin lähikuntien, koko Lapin tai koko maan vastaavat luvut. Lasten pienituloisuusasteella tarkoitetaan pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien alle 18-vuotiaiden henkilöiden osuutta prosentteina kaikista alueen alle 18-vuotiaista henkilöistä. Vuonna 2020 Muoniossa tämä luku oli 13,2 prosenttia, mutta vuosina 2018-2019 luku on ollut huomattavasti suurempi, 19,8 prosenttia. Lukema on suurempi, kuin Lapin alueella ja koko maassa.

Koulutustasomittaimen avulla voidaan tarkastella väestön koulutustasoa. Indikaattori mittaa perusasteen jälkeen suoritettua korkeimman koulutuksen keskimääräistä pituutta henkeä kohti. Vuonna 2020 Muoniossa koulutustaso oli 331. Luku 331 kertoo, että teorettinen koulutusaika henkeä kohden on ollut noin 3,31 vuotta peruskoulun suorittamisen jälkeen. Väestön koulutustaso on noussut tarkastelujakson aikana, kuten myös vertailukohteissa. Koulutustaso Muoniossa on koko maan keskiarvoa (384,2) ja koko Lapin aluetta (351,9) pienempi, mutta korkeampi kuin Kolarissa ja Enontekiöllä.

Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalveluksessa) olevien 18-24-vuotiaiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä on laskenut valtuustokauden aikana. Vuonna 2019 kohderyhmän osuus Muoniossa oli 10,1, joka on Kittilän osuuden kanssa lähes sama ja muita vertailualueita pienempi. Koko maassa ja Lapin alueella luku on noin 16.

Koulutustasomittain

Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18 - 24-vuotiaat. % vastaavanikäisistä

Elinympäristö

Muonion kunnassa hengitetään tutkitusti maailman puhtainta ilmaa. Terveellinen ja turvallinen elinympäristö on hyvinvoinnin ja terveyden perusedellytyksiä. Muonion kuntaorganisaatiossa elinympäristöön liittyviin asioihin keskittyy erityisesti elinvoimapalveluiden toimiala. Terveellisen, turvallisen ja ympäristöarvot huomioon ottavan asuinympäristön kehittämiseen liittyvät vahvasti maankäytön suunnittelu, kaavoitus ja rakennussuunnittelu. Tekninen toimi pyrkii edistämään muoniolaisten onnellista arkea muun muassa asuntorakentamisen suunnittelulla. Lisäksi elinvoimaa vahvistetaan suunnittelemalla yhdessä miten kestävä kehitys ja ympäristön kunnioittaminen vahvistuvat muoniolaisten arjessa. Muonion kunnan tekninen osasto on apuna asumiseen ja rakentamiseen liittyvissä asioissa. Kaavoitus on kunnanhallituksen vastuulla mutta tekninen toimisto pyrkii vastaamaan ja pohtimaan myös kaavoituskysymyksiä yhdessä kuntalaisten kanssa. Alueiden käyttö tähtää vetovoimaisen sekä elinvoimaisen ympäristön kehittämiseen, joka ruokkii myös hyvinvointia. Toiminoilla ylläpidetään ja lisätään ympäristön viihtyvyyttä, parannetaan sen esteettömyyttä sekä turvallisuutta.

Lisäksi Muonio, Enontekiö, Kittilä ja Sodankylä muodostavat yhteisen Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon toiminta-alueen. Ympäristöterveydenhuolto keskittyy väestön terveyden edistämiseen ja ylläpitoon tekemällä elinympäristöön kohdistuvia toimenpiteitä. Perusasioita ovat mm. hyvänlaatuinen juomavesi ja ravinto sekä terveellinen ja turvallinen elinympäristö. Ympäristöterveydenhuollon vastuulla on elintarvikevalvonta, ympäristöhygieeninen valvonta, tupakkalain noudattamisen valvonta, nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin valvonta sekä eläinlääkintähuolto ja eläinsuojelu. Lisäksi tehtäviin kuuluu neuvoa ja ohjata lainsäädännön piiriin kuuluvia toiminnanharjoittajia sekä kuntalaisia ja yhteistyöviranomaisia. Alueella toimii tällä hetkellä ympäristöterveyspäällikkö, 6 eläinlääkärinä ja 3 terveystarkastajaa. Ympäristöterveydenhuollon järjestää Sodankylän kunta.

Muonion kuntastrategiaa on päivitetty vuoden 2022 ajan käynnissä olevan valtuustokauden tavoitteiden, toimenpiteiden ja mittareiden osalta. Päivitystyössä on huomioitu laajasti kuntien laaja hyvinvoinnin edistämisen tehtävä sekä useat ajankohtaiset toimintaympäristön muutokset, kuten sote- ja TE-palvelut 2024 uudistukset, turvallisuuden tärkeys sekä väestön ikääntyminen.

Yhtenä elinympäristöön vahvasti liittyvänä tavoitteena kuntastrategiatasolla on valtuustokauden tavoite **”Kestävä maankäyttö ja rakentaminen”**: *Ohjaamme kestävää maankäyttöä ja rakentamista kaavoituksella, maapolitiikalla ja liikenneverkkosuunnittelulla. Rakennamme, ylläpidämme ja sopeutamme infraa järkevästi sosiaalisesta, ekologisesta ja taloudellisesta näkökulmasta käsin.*

Tavoitteeseen liittyy kestävän liikkumisen strategian laatiminen ja toimeenpano. Keinoja on muun muassa liikenneverkkosuunnitelman laatiminen, kevyen liikenteen edistäminen, joukkoliikenteen edistäminen, koulu- ja työmatkailuliikenteen turvallisuuteen keskittyminen sekä erilaisiin verkostoihin kuuluminen, esim. pyörämatkailukunnat ja Fiksusti kouluun. Lisäksi muodostetaan maapoliittinen ohjelma, johon sisältyy tonttimaan tarjonnan edistäminen ja maankäyttö, ulkoilureitti-infran monikäyttöisyyden, esteettömyyden ja saavutettavuuden edistäminen, kaavojen ajantasaisuuden tarkistaminen sekä kohderyhmän huomiointi. Strategisesti tärkeitä kumppaneita ovat hyvinvoinnin edistämisen kannalta erityisesti liikenneturva, 3. sektori, kuntalaiset, yritykset ja ELY-keskus. Tärkeä mittari

Toisena elinympäristöön liittyvänä oleellisena tavoitteena on **”Luonnostaan vastuullinen kunta”**: *Vahvistamme kunnan ekologista kestävyyttä ja pidämme huolta luontoympäristöstä yhdessä yrityskentän toimijoiden ja kuntalaisten kanssa.*

Tavoite sisältää liikenneyhteyksien, joukkoliikenteen ja alueen saavutettavuuden kehittämisen sisältäen myös tietoliikenteen. Lisäksi tavoitteena on kiertotalouden, lähiruoan ja –palvelujen käytön edistäminen sekä kestävien hankintojen periaatteiden huomioiminen hankinnoissa. Tavoitteena on myös laatia ekologisesti kestävä kunnan tiekartta ja toimenpideohjelma. Mittareina toimivat kierrätysasemien määrä, maa- ja puutarhayritysten määrä, yhteistyö kestävässä kehityksessä, ilmanlaatu, kasvihuonepäästöjen pitoisuuden ja hiilinielupotentiaali.

Kuntastrategian valtuustokauden tavoite **”Viihtyisä, turvallinen ja terveellinen elinympäristö”**: *Mahdollistamme terveellisen ja turvallisen asumisen sekä viihtyisän elinympäristön vahvistamalla asuntokantaa. Kotiuttamalla ja kotouttamalla kaikki halukkaat Muonioon muuttajat saamme lisää osaavaa työvoimaa alueelle. Luomme edellytyksiä myös kylien kehittymiselle yhdessä kylätoimijoiden, yhdistysten ja asukkaiden kanssa. ”* Keskitetty asuntokannan ja asuntojen laadun ja turvallisuuden kehittämisen edistämiseen sekä fyysisen ympäristön viihtyisyyden ja siisteyden edistämiseen koko kunnan alueella. Lisäksi keinona hyödynnetään asumisen mahdollistamisen tukipalvelujen ja tuen järjestämistä, kuten luvitusneuvontaa ja kotouttamispalveluja. Kunta pyrkii myös tarjoamaan monipuolisia tukitoimia kylätoimijoille ja yhdistyksille toimien kylien kehittämisen mahdollistajana. Keinoja ovat esimerkiksi hankeneuvontapalvelut, viestintäapu sekä yhteistyöfoorumien. Tavoitteen toteuttamisessa hyvinvointikertomuksen ja –suunnitelman toteutuminen on tärkeässä roolissa.

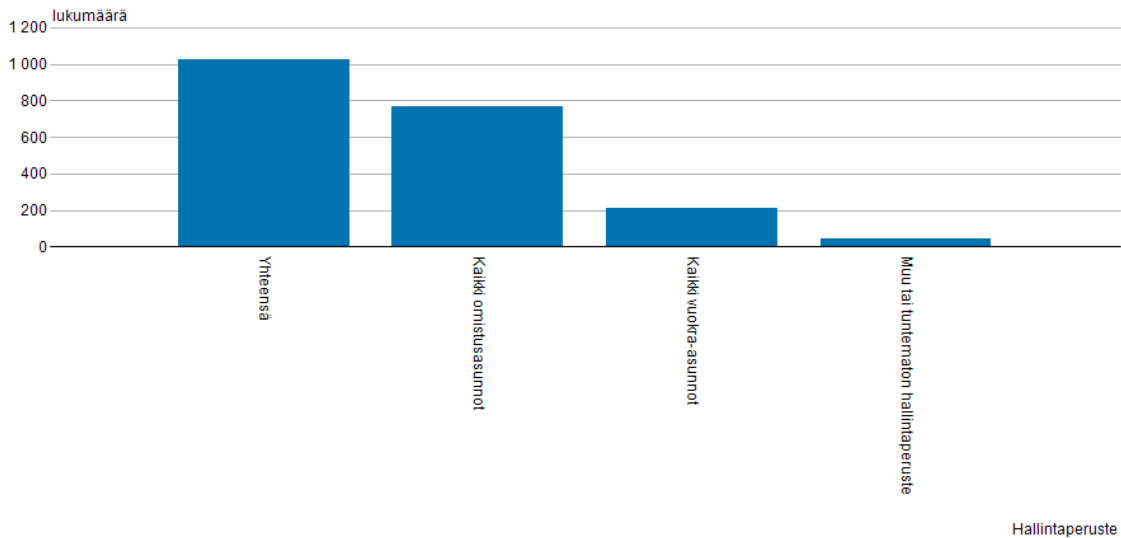
Kierrätys, kiertotalous sekä resurssiviisaus ovat tärkeitä tekijöitä kestävä kehityksen edistämässä. Kuntastrategian valtuustokauden tavoitteeseen *”Vahvistamme kunnan ekologista kestävyyttä ja pidämme huolta luontoympäristöstä yhdessä yrityskentän toimijoiden ja kuntalaisten kanssa”* liittyy vahvasti kierrättämisen teemat. Muonion työllisyyspalveluiden työpajatoiminta vastaa SER eli sähkö- ja elektroniikkalaiteromun kierrättämisestä. Myös metalli- ja rautaromun, eli suurten metalli- ja rautaesineiden kierrätyksen hoitaminen on osa työpajatoimintaa. Kierrätysasemien lukumäärän tarkastelu on yksi kierrätystä edistävä tekijä, mutta myös kierrätyspisteiden monipuolisuus ja niiden toimiva huolto on tärkeässä roolissa kierrätykseen kannustamisessa. Kierrätyspisteet voivat sisältää mm. paperin, tekstiilin, metallin, lasin, kartongin ja muovipakkausten kierrättämisen. Muonion kaksi Rinki-ekopistettä sijaitsee keskustan alueella: päivittäistavarakaupan yhteydessä (kartonki, lasi, metalli, muovi) sekä Taavantiellä (kartonki, lasi, metalli, paperi). Tällä hetkellä Muoniossa on 0,87 kierrätysasemaa 1000 asukasta kohden.

Muonion kunnassa vesilaitoksen tavoitteena on toimittaa kuluttajille puhdasta vettä sekä puhdistaa käyttäjiltä tulevat jätevedet määräysten mukaisesti. Kuntien ylläpitämän vesihuollon investointimenoja rakennusten kokonaiskerrosalaan suhteutettuna on mahdollista seurata Mayors Indicators -palvelun ”vesihuollon investoinnit” -mittarin avulla. Talousveden laadun ja saatavuuden varmistaminen vaatii säännöllisiä kunnossapidon investointeja vesihuoltoverkostolle. Vuonna 2018 lukema on ollut 0.05 €/m³. Lisäksi laadun tarkkailun apuna voidaan hyödyntää typen määrää käsitellyssä jätevedessä (49.92 g/m³, 2018) sekä fosforin määrä käsitellyssä jätevedessä (0.35 g/m³, 2018).

Myös arjen turvallisuuden edistäminen on nostettu esiin valtuustokauden tavoitteessa **”Hyvinvoiva, tyytyväinen ja turvalliseksi olonsa tunteva muonilainen – mahdollisuus tasapainoiseen ja onnelliseen elämään”**. Keinoina mainitaan harjoitusten ja koulutusten järjestäminen, turvallisuussuunnitelman

päivittäminen, monitoimijaisten arjen turvallisuuden toimintamallien kartoitus ja mukana oleminen Muonion kuntaan soveltuvissa, turvallisuustyöryhmien ja –verkostojen työ sekä viranomaisyhteistyö.

Asutokunnat ja asuntoväestö muuttujina Hallintaperuste. Muonio, Kaikki asutokunnat, Asutokuntien lukumäärä, 2020.

Asutomuodot Muoniossa vuonna 2020

Vuonna 2021 Muoniossa oli 1038 asutokuntaa. Valtuustokauden aikana asutokuntien määrä on noussut, vuoden 2017 lukumäärän ollen 1012. Ahtaasti asuvia asutokuntia oli 10,1 prosenttia kaikista asutokunnista, joka on enemmän kuin muissa vertailukunnissa, Lapin alueella (6,9%) ja koko maassa (7,4%). Matkailun työllistämien sesonkityöntekijöiden suuri määrä on todennäköisesti yksi lukua suurentava tekijä. Vuonna 2020 yhden hengen asutokuntia oli 38,4 prosenttia kaikista asutokunnista. Luku on pienempi, kuin muissa vertailukunnissa.

Vuokra-asunnossa asui 20,82 prosenttia kaikista asutokunnista. Omistusasuntojen osuus oli 74,88 prosenttia. 4,2 prosentin kohdalla kyseessä oli muu tai tuntematon hallintaperuste. Vuonna 2020 koko maassa vuokra-asunnossa asui vuonna 34,5 prosenttia asutokunnista. Muoniossa vuokra-asuntojen tarjonta on pientä koko maahan verrattuna.

Vuonna 2021 kaikista lapsiasutokunnista ahtaasti asui 41 prosenttia. Luku on ollut koko valtuustokauden huomattavasti Lappia ja koko maata suurempi. Ahtaasti asuttavalla asutokunnalla tarkoitetaan, että asutokunnassa on enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti.

Yli 75 vuotta täyttäneiden asutokuntia oli 20,6 prosenttia kaikista asutokunnista. Yhden hengen asutokuntia vastaavan ikäisten asutokunnista oli 43,8 prosenttia. Osuus on pienempi, kuin muissa vertailukunnissa. Ikääntyneiden kotona asumisen tukeminen ja mahdollistaminen edistää hyvinvointia sekä vaikuttaa taloudelliseen kestävytyteen positiivisesti. Kotona asumisen edistämistä tukevat muun muassa palveluiden saatavuuden ja infrastruktuurin kehittäminen (esimerkiksi palveluliikenne). Myös turvallinen ja esteetön (koti)ympäristö edistää kotona asumisen mahdollisuuksia ja voi vähentää muita ikääntyneiden määrän kasvamisesta johtuvia paineita alueella.

Asuntojen sähkönkulutukseen vaikuttaa merkittävästi suunnittelun ja rakentamisen aikana tehdyt energiatehokkuusratkaisut. Myös kulutustottumukset vaikuttavat sähkönkulutukseen. Sähkölämmitys on yleinen lämmitysmuoto Tunturi-Lapissa. Indikaattori esittää, kuinka paljon asukkaat käyttävät sähköä. Muonion arvio vuodelle 2020 oli 10 448,41 kWh/asukas, mikä on huomattavasti vähemmän kuin naapurikunnissa Kittilässä ja Kolarissa. Myös sähkönkulutus palveluissa ja rakentamisessa oli vähäisempää kuin Kittilässä ja Kolarissa.

Nopean laajakaistan saatavuus –indikaattori kertoo, kuinka monessa kotitaloudessa on nopea laajakaistayhteys kaikkii kotitalouksiin verrattuna. Laajakaista on nopea, kun se on vähintään 100 Mbit/s. Vuonna 2020 Muoniossa prosenttiosuus oli 21 % (Traficom 2020), koko Suomen keskiarvon ollessa yli 53 prosenttia.

Valtiovarainministeriö on tehnyt vuonna 2020 kartoituksen **kuntien digitaalisista palveluista**. Tietosisällöt perustuvat kartoituksiin, joissa kunnallisten digipalveluiden kehittyneisyyttä on tarkasteltu asiakasnäkökulmasta. Aineistona on käytetty kuntien julkisia nettisivuja. Muonion tietoja ei ole vielä saatavilla digipalveluiden kehittyneisyys -indikaattorin kohdalla, mutta indikaattori on tulevaisuudessa tärkeä apuväline digitaalisuuden seurannassa.

Mayors Indicators –palvelun mukaan indikaattori sisältää nämä palvelut:

- Maatalousyrittäjän lomituspalvelu
- Maatalousyrittäjän luvat ja ilmoitukset
- Yrittäjän neuvontapalvelut (esim. neuvonnan ajanvaraus)
- Yritystilojen/-tonttien vuokraaminen/ostaminen
- Esiopetukseen hakeminen/ilmoittautuminen
- Perusopetukseen hakeminen/ilmoittautuminen
- Varhaiskasvatukseen hakeminen/ilmoittautuminen
- E-kirjasto (sähköinen aineisto, lainaaminen)
- Kansalaisopiston kursseille ilmoittautuminen
- Kunnan liikuntatilojen/-vuorojen varaaminen
- Elintarvikelain mukaiset luvat ja ilmoitukset
- Rakennetun ympäristön luvat ja ilmoitukset
- Terveysturvallisuuslain mukaiset luvat ja ilmoitukset
- Tupakkalain mukaiset luvat ja ilmoitukset
- Ympäristönsuojelun luvat ja ilmoitukset

Varsinainen digipalveluiden kehittyneisyys mitataan pisteuttamalla alla näkyvien kriteerien toteutuminen jokaisesta yllä olevan listauksen saatavilla olevasta palvelusta.

- Digiaste: asiointiin aloittamiseen vaadittava lomake saatavilla sähköisesti
- Digiaste: lomakkeen lähettäminen sähköisesti
- Digiaste: käyttäjän vahva tunnistautuminen
- Digtuki: ohje verkkosivustolla
- Digtuki: neuvontaa antavan yhteystiedot
- Digtuki: neuvontapiste
- Digtuki: chat-neuvonta
- Saavutettavuusseloste

Kunkin palvelun kokonaispistemäärä perustuu yllä olevien kriteerien täyttymiseen. Kunnan digipalvelujen kehittyneisyysaste muodostuu palvelujen pistemäärän summasta suhteutettuna pistemäärään, jossa jokaisen palvelun kaikki kriteerit täyttyvät.

Muonion kunnan digipalveluissa on vielä paljon kehitettävää, mutta esimerkiksi E-kirjasto toimii hyvin. Ikääntyneille on järjestetty myös opastusta digitaalisten palveluiden käyttöön osana kansalaisopiston toimintaa sekä kunnan järjestämiä +65 –vuotiaiden toimintatuokioita.

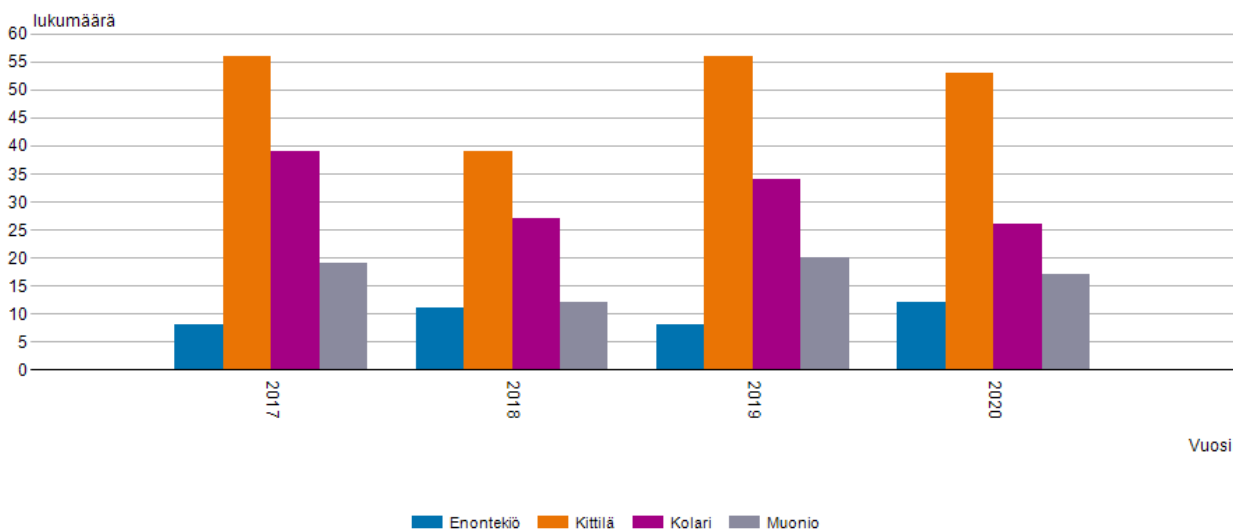
Puistojen ja yleisten alueiden kehittäminen lisää viihtyvyyttä ja edistää sosiaalista kestävyyttä lisäten asukkaiden hyvinvointia. Muonion kunta investoi vuonna 2020 puistoihin ja yleisiin alueisiin keskimäärin 27,43 euroa asukasta kohden (Tilastokeskus 2022). Lisäksi kunnan aktiivinen järjestökenttä pyrkii erilaisten hankkeiden avulla kehittämään elinympäristön viihtyvyyttä. Esimerkiksi Muonion lapset ja nuoret ry on saanut Leader Tunturi-Lappi ry:n Maaseutu Minttiin! -teemahankkeen avulla lähes 10 000 euroa tukea lintutornin korjaus- ja rakennushankkeeseen.

Lapsiperheet, lapset ja varhaisnuoret

Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen järjestämisen tavoitteena on, että kevyemmällä avopalveluilla ehkäistään raskaampien palvelujen tarvetta. Ennaltaehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja ovat muun muassa perhetyö, tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta sekä lapsiperheiden kotipalvelu. Ennaltaehkäisevää työtä on myös sosiaaliohjaajan 40 % työpanos sivistystoimessa koulukuraattorina.

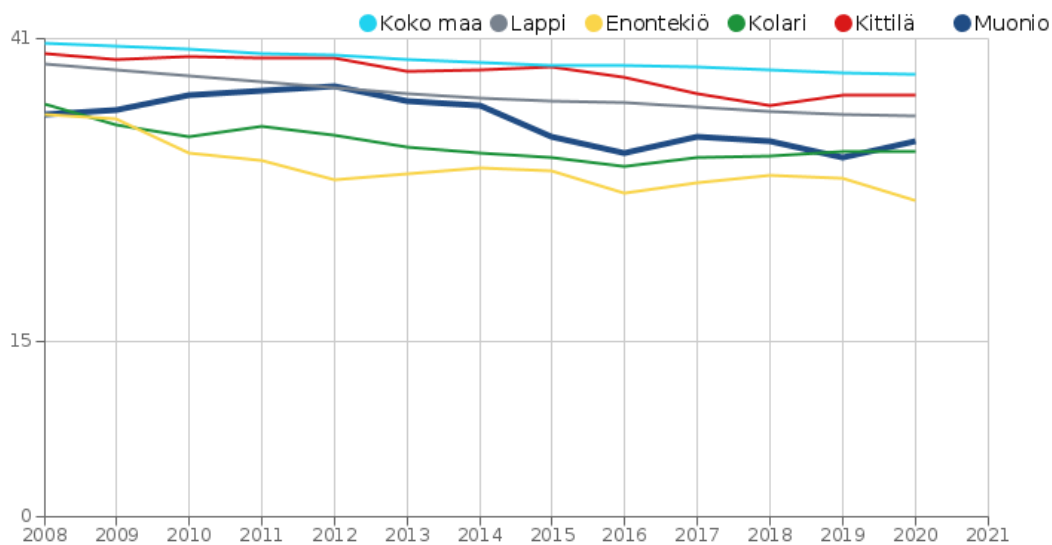
Lapsiperheet

Väestönmuutokset muuttujina Alue ja Vuosi. Elävänä syntyneet.

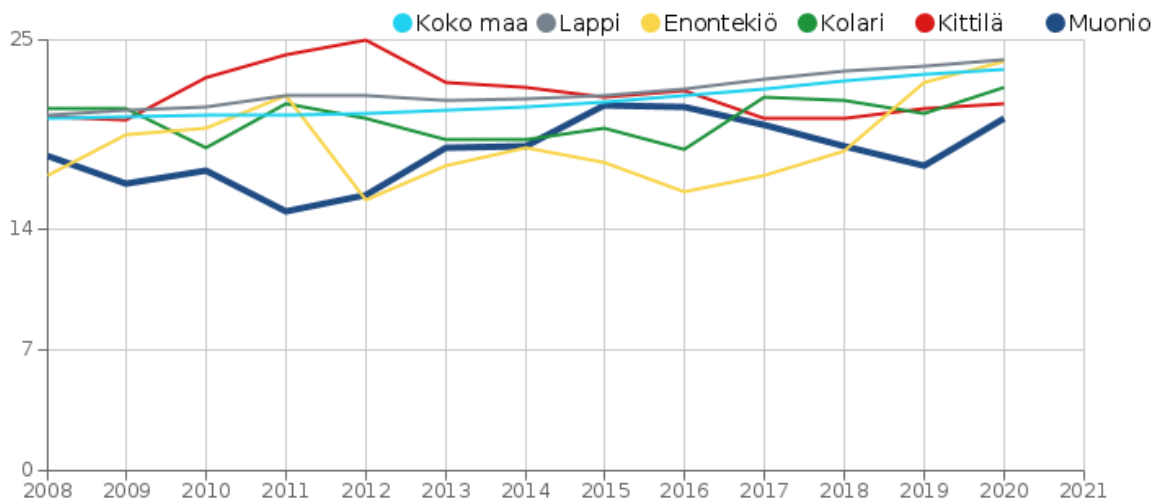

Syntyneet lapset 2017-2022 Tunturi-Lapissa. Tilastokeskus 2022.

Valtuustokauden aikana Muoniossa on syntynyt 12-20 lasta vuoden aikana. Kuvaajaa lukiessa on huomioitava, että Kittilä ja Kolari ovat asukasmäärältään Muoniota suurempia kuntia. Tilastollisesti Muoniossa on syntynyt suurin piirtein yhtä paljon lapsia asukasluvuun verrattuna kuin muualla Tunturi-Lapissa.

Lapsiperheet, % perheistä

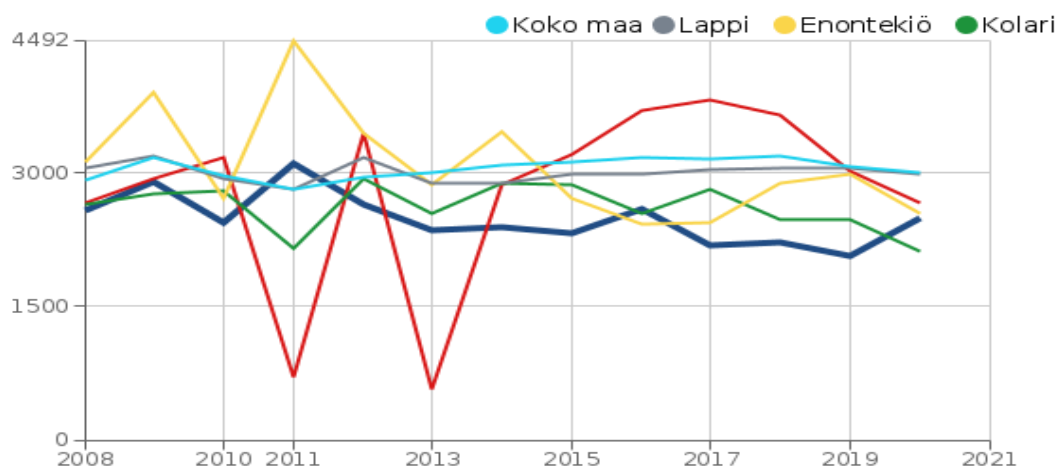

Yhden vanhemman perheet, % lapsiperheistä

Vuonna 2020 Muonissa perheistä lapsiperheitä oli 32,2 prosenttia. Lukema on pysynyt melko samana viimeisen viiden vuoden ajan. Prosenttiarvo on hieman pienempi kuin koko Lapin alueella (34,3) ja reilusti pienempi kuin koko maan vertailuarvo 37,9. Vuonna 2020 lapsiperheistä yhden vanhemman perheitä oli 20,5 prosenttia, joka on hieman enemmän kuin valtuustokauden muina vuosina Muoniossa. Yhden vanhemman perheiden prosenttiosuus on pienempi kuin muilla vertailun alueilla (Enontekiö, Kittilä, Kolari, Lappi, koko maa).

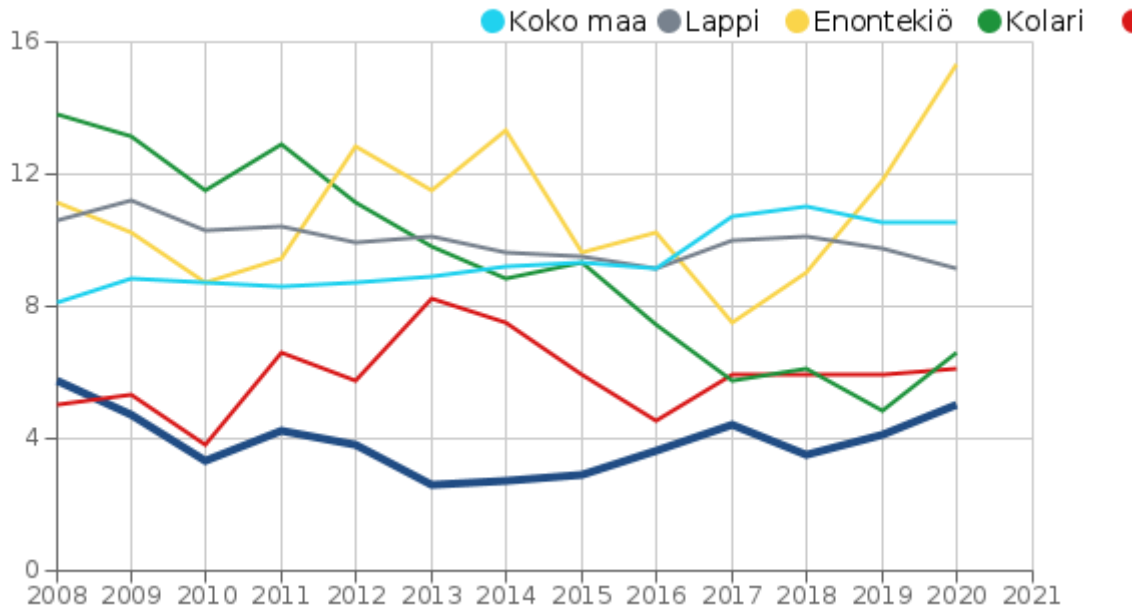
Muonion kunnassa lapsiperheiden palveluihin sisältyvät adoptioneuvonta, lapsiperheiden kodinhoitoapu, lapsiperheiden omaishoidontuki, lastensuojelu, lastenvalvojan palvelut sekä perhetyö. Palveluiden yhteyshenkilönä toimii sosiaalityöntekijä. Muoniossa adoptioneuvontaa järjestetään Pelastakaa Lapset Ry:n

kautta ja neuvonta on saajalle ilmainen palvelu. Sosiaalityöntekijä myöntää perheelle maksusitoumuksen adoptioneuvontaan Pelastakaa Lapset Ry:lle. Lapsiperheiden kotihoitoapua annetaan toimintakykyä alentavan syyn tai erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella. Toimintakykyä alentavia syitä ovat sairaus, synnytys, vamma tai muu vastaavanlainen syy kuten uupumus. Myöntämisen kriteerit sekä yhteyshenkilö ovat esillä kunnan nettisivuilla. Myös omaishoidontuen myöntöperusteet löytyvät nettisivuilta. Lastensuojeluun liittyviä asioita kunnassa käsittelevät sosiaalijohtaja, sosiaalityöntekijä sekä sosiaaliohjaaja. Perheoikeudelliset palvelut (isyyden ja äitiyden selvittämisen, elatussopimusten laatimisen sekä lapsen asumista, huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat sopimukset ja olosuhdeselvitykset) järjestetään seudullisena palveluna yhteistyössä Tunturi-Lapin kuntien (Kolari, Kittilä, Muonio ja Enontekiö) ja Pellon kanssa. Muonion kunnassa perhetyöstä vastuussa on perhetyöntekijä ja toiminta on perheille maksutonta. Perhetyön piiriin ohjaututaan omatoimisesti tai mm. neuvolan, päiväkodin sekä koulun kautta. Perhetyö Muoniossa on sekä ennaltaehkäisevää että tarvittaessa yksi lastensuojelun avohuollon tukitoimista. Työskentelyllä yhdessä perheiden kanssa edistetään lapsen turvallista kasvua ja kehitystä sekä pyritään lisäämään perheen hyvinvointia ja omatoimisuutta. Tavoitteena on perheiden elämänhallinnan ja omien voimavarojen lisääminen sekä arjessa selviytymisen vahvistaminen.

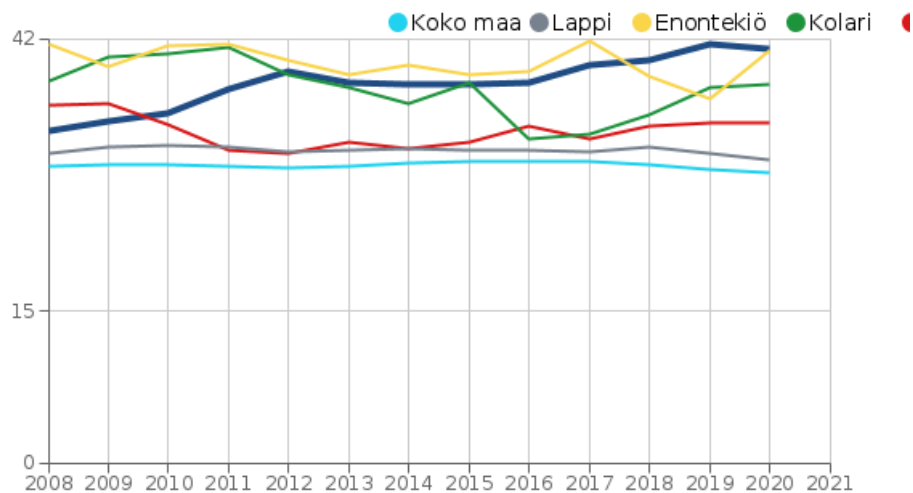
Perusterveydenhuollon lastenneuvolan käynnit yhteensä / 1 000 0 - 7-vuotiasta

Indikaattori kertoo lastenneuvolan käyntien osuuden tuhatta 0-7 -vuotiasta kohti. Lastenneuvolan käynteihin sisältyvät lastenneuvolassa tehdyt lääkärikäynnit sekä käynnit muun ammattihenkilökunnan luona. Muoniossa neuvola toimii hyvinvointikeskuksen tiloissa.

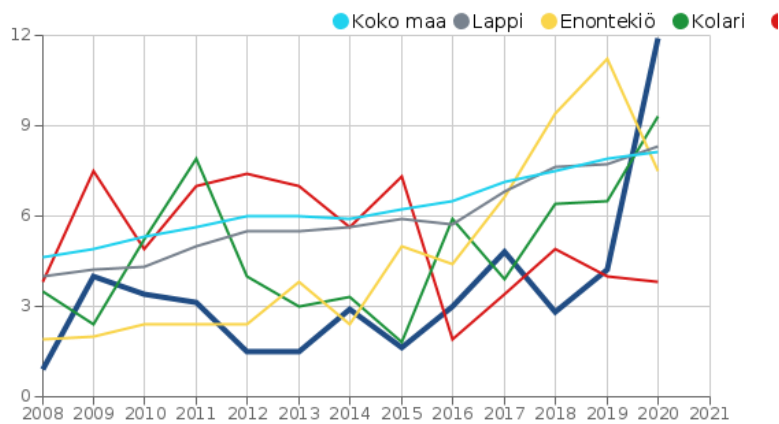
Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä

Lapsiperheiden köyhyys voi aiheuttaa monitahoisia taloudellisia ja henkisiä haasteita jokaiselle perheenjäsenelle. Perheen köyhyys voi vaikuttaa negatiivisesti lapsen oppimiskykyyn, käyttäytymiseen ja terveyteen. Lisäksi sillä voi olla vaikutuksia ulkopuolisuuden ja osattomuuden kokemusten lisääntymiselle. Vuonna 2020 muoniolaisista lapsiperheistä 5% sai toimeentulotukea. Lukema on pienempi, kuin muissa Tunturi-Lapin kunnissa, Lapin alueella (9,1%) ja koko maassa (10,5%).

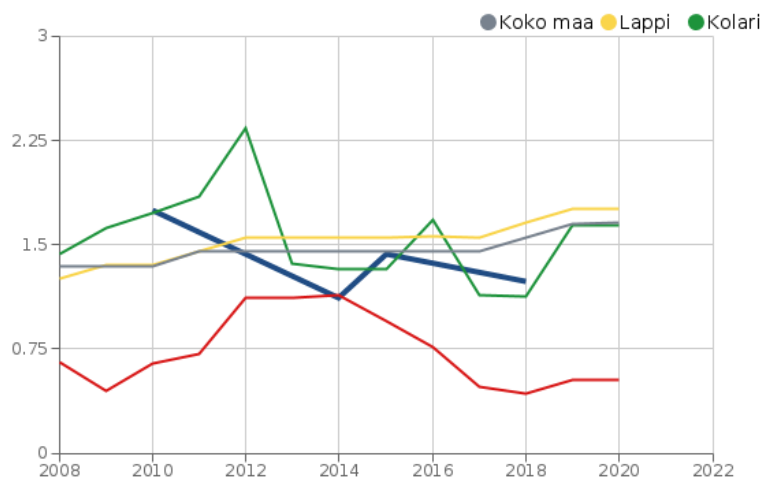
Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista

Vuonna 2021 Muoniossa kaikista lapsiasuntokunnista ahtaasti asui 41 prosenttia. Luku on ollut koko valtuustokauden huomattavasti Lappia ja koko maata suurempi. Ahtaasti asuttavalla asuntokunnalla tarkoitetaan, että asuntokunnassa on enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti.

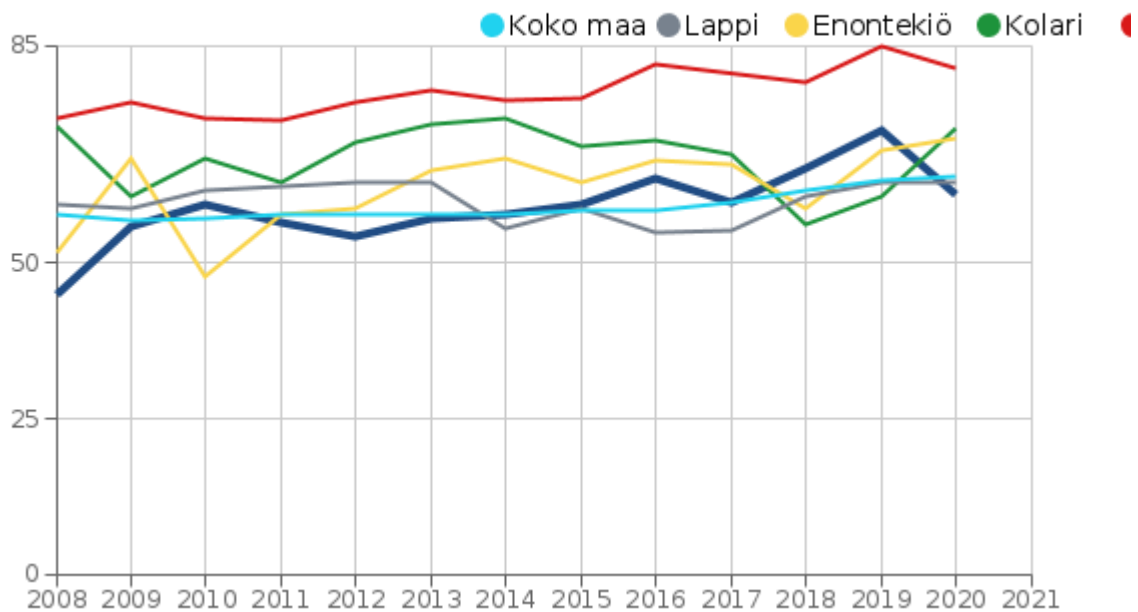
0 - 17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, % vastaavankäisestä väestöstä (THL)

Lastensuojeluilmoitusten määrä on ollut huomattavan korkea vuonna 2020. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman työryhmälle tulos tuli kuitenkin hieman yllätyksenä, sillä tilanne ei ole näkynyt arkityössä. Lastensuojeluilmoitukset liittyvät todennäköisesti nuorten illanviettoihin, joita kyseisenä vuonna oli useita. Vuotuinen heilahtelu ilmoitusten määrän kohdalla on tyyppillistä ja luvut voivat vaihdella reilustikin, kuten taulukko näyttää kaikkien Tunturi-Lapin kuntien kohdalla. Lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut koko maassa sekä Lapissa tasaisesti vuosien aikana. Lukumäärien kasvu ei ole missään tapauksessa positiivista, mutta toisaalta on tärkeää, että ilmoituksia tehdään ja tilanteista raportoidaan. Asiaan kiinnitetään huomiota tulevaisuudessa ja lukumääriä tarkkaillaan jatkuvasti.

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavankäisestä väestöstä

Indikaattorin viimeisin tieto on saatavilla vuodelta 2018. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0-17 vuotiaiden prosenttiosuus on ollut laskussa Muoniossa.

Kaikki kunnan kustantamaan varhaiskasvatukseen osallistuneet 31.12., % 1 - 6-vuotiaista

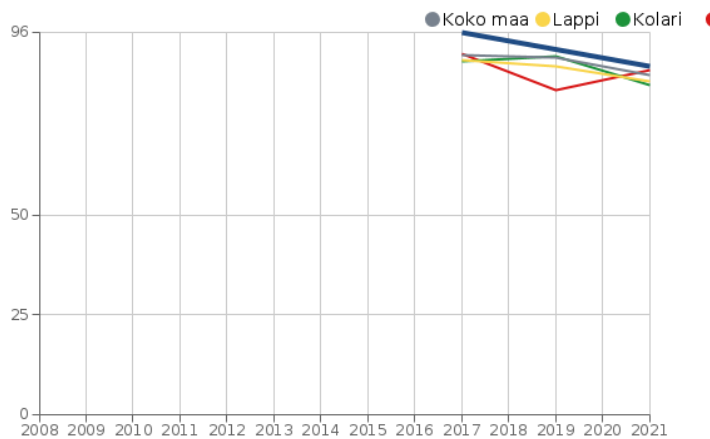
Vuonna 2020 varhaiskasvatukseen osallistui 61,1% Muoniossa asuvista 1-6 –vuotiaista. Prosenttiosuus on laskenut huomattavasti vuodesta 2019, jolloin varhaiskasvatukseen osallistui 71,2 prosenttia. Vuonna 2020 osallistumisaste oli Muoniossa kaikkia vertailukohteita pienempi. Koko maassa osallistumisaste oli 63,9% ja Lapin alueella 63%. Kittilässä prosentti oli korkein, 81,4%. Muonion kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa (VASU) keskitytään varhaiskasvatuksen toteuttamiseen liittyviin teemoihin. Suunnitelmassa sisältää arvopohdintaa ja sen tavoitteena on selkeyttää ja auttaa työntekijöitä päiväkotien, perhepäivähoidon ja esiopetuksen suunnittelussa. Lisäksi Vasua voidaan käyttää toiminnan kehittämisen apuvälineenä. Laadukas varhaiskasvatus on tärkeä tekijä lasten hyvinvoinnin edistämässä.

Muoniossa varhaiskasvatuksen pedagogiikassa painottuvat luonto, liikunta ja leikki. Varhaiskasvatusta toteuttavat päiväkotit Tunturihelmen ryhmät Puolukka (1-3 v), Hilla (3-4 v.) Vadelma (4-5 v.), Mansikka (vuorohoitoa tarvitseville lapsille), Herukka (esikoululaisten aamu- ja iltapäivähoito). Muita mahdollisuuksia ovat Perhepäivähoito hoitajan omassa kodissa, kolmi- tai neliperhehoito (harkinnanvarainen toiminta) ja lasten oma koti (harkinnanvarainen toiminta).

Jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma (VASU), jota päivitetään tarvittaessa ja sen vaikuttavuus arvioidaan. Lasten vanhempien ja henkilökunnan välinen yhteistyö on kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden perustana. Lisäksi yhteistyötä tehdään aktiivisesti kunnan eri toimijoiden kanssa. Yhteistyön tavoitteena on erilaisten toimintojen monipuolisuus. Lisäksi edistetään eri kohderyhmien kohtaamisia (esim. lapset ja ikääntyneet).

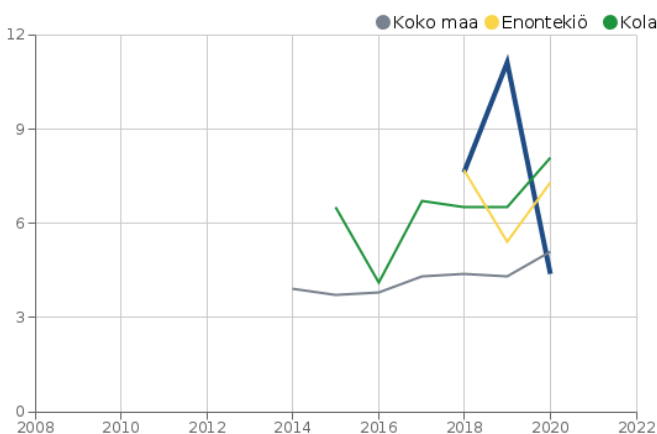
Lapset

Seuraavat lapsia ja nuoria koskevat indikaattoritiedot perustuvat kouluterveyskyselyn vastauksiin. Kouluterveyskysely tuottaa sekä maakunnallista että paikallista seurantatietoa eri ikäisten lasten ja nuorten hyvinvointiin, terveyteen, koulunkäyntiin ja opiskeluun, osallisuuteen sekä avun saamiseen sekä palvelujen tarpeisiin vastaamiseen. Kouluterveyskyselyn tuloksien tulkitsemiseen liittyy kuitenkin Muonion kokoisessa kunnassa tiettyjä haasteita. Kohderyhmät ovat pieniä ja pienetkin muutokset voivat aiheuttaa isoja prosentuaalisia muutoksia tilastoihin. On myös muistettava, että pienten kohderyhmien kohdalla myös mahdollisella ryhmäpaineella voi olla isompaa kaupunkia suurempi vaikutus vastauksien jakautumiseen. Muonion yhtenäiskoulussa oppilaita oli vuonna 2021 yhteensä 268. Kouluterveyskyselyn tuloksia ei ole saatavilla toisen asteen opiskelijoilta.

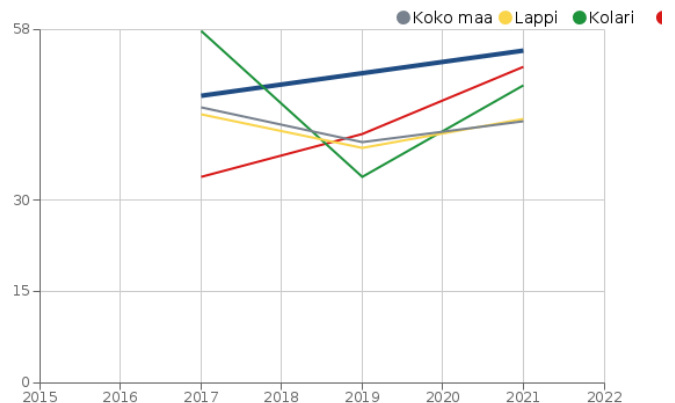

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan oppilaista

Koettu tyytyväisyys 4.-5. luokan oppilaiden keskuudessa on laskenut valtuustokauden aikana.

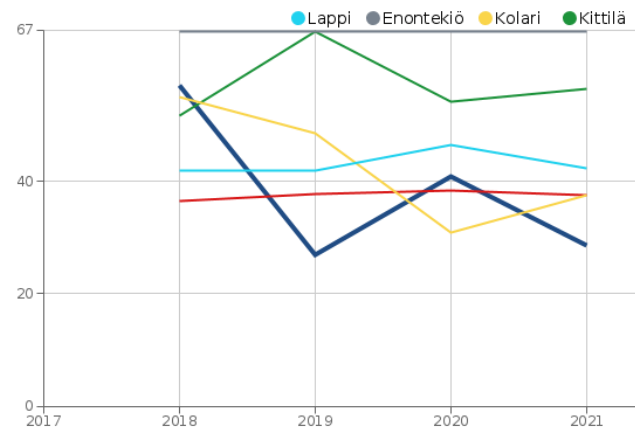
Lihavuuden yleisyys (%) 2 – 6 –vuotiailla

*Vähintään tunnin päivässä liikkuvat,
% 4. ja 5. luokan oppilaista*

Lasten lihavuus taas on laskenut huomattavasti ja vähintään tunnin päivässä liikkuvien 4.-5. luokkalaisten osuus on kasvanut. Myös Move! –mittauksien perusteella 5. luokan oppilaita, joilla on heikko fyysinen toimintakyky, on aiempaa vähemmän.

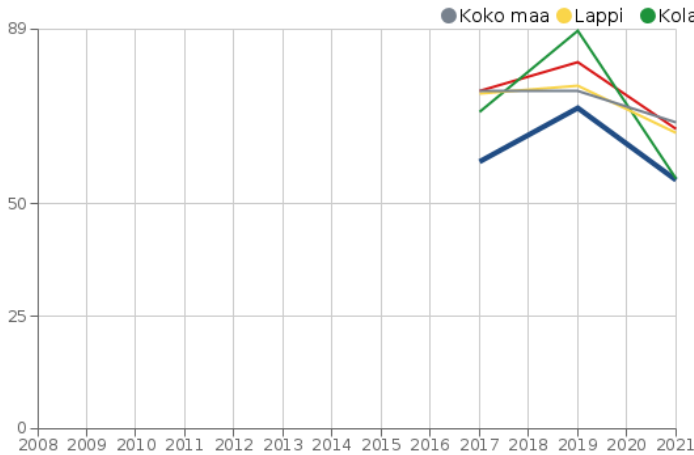
Kunta	2018	2019	2020	2021
Muonio	57.1	26.9	40.9	28.6
Koko maa	36.5	37.7	38.4	37.6
Kittilä	51.7	66.7	54.3	56.5
Kolari	55	48.6	30.8	37.5
Enontekiö	66.7			66.7
Lappi	41.9	41.9	46.6	42.4

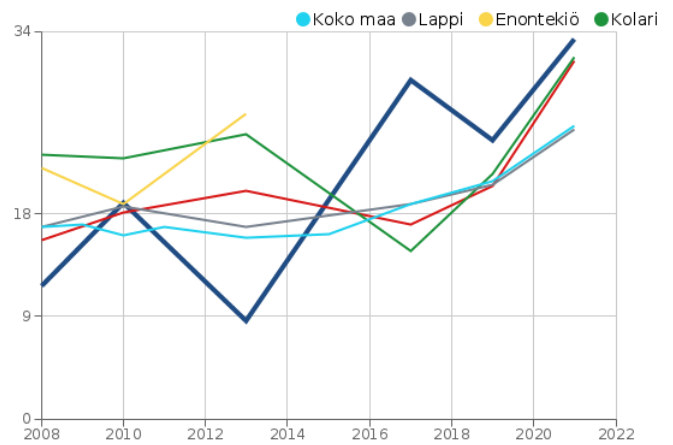
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

Varhaisnuoret

THL määrittelee nuoruusiän kolmeen kehitysvaiheeseen ja varhaisnuoriksi luokitellaan noin 12-14 vuotiaat nuoret.

*Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä,
% 8. ja 9. luokan oppilaista*

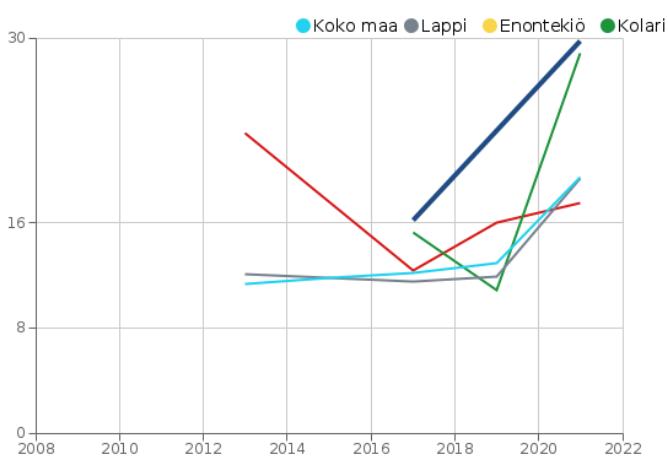

*Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi,
% 8. ja 9. luokan oppilaista*

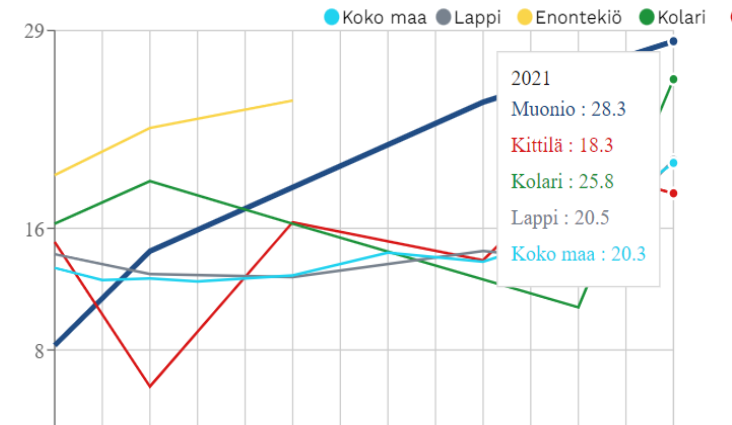
Koettu tyytyväisyys myös 8.-9. luokan oppilaiden keskuudessa on laskenut valtuustokauden aikana. Aiempaa suurempi osa kokee myös terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi. Kehityskäyrät ovat samankaltaisia myös muissa Tunturi-Lapin kunnissa, Lapin alueella yleisesti sekä koko maassa. Koronapandemian negatiiviset vaikutukset fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen terveyteen ovat varsin selkeitä. Vähintään tunnin päivässä liikkuvien 8.-9. luokkalaisten osuus on pienentynyt vuodesta 2017 (21,4%) 2,6 prosenttia. Koululounaan väliin jättävien osuus on kasvanut huomattavasti vuodesta 2017 (26,8%) vuoteen 2021 (37,5%). Tulosta pohdittiin monesta näkökulmasta lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman työryhmän kanssa, sillä kouluruokailua on kehitetty paljon Muoniossa viimeisen parin vuoden aikana ja laatu on kohentunut. Yhdeksi prosenttiosuuden kasvun syyksi pohdittiin ruokailuhetken jakaantumista eri puolille koulua etäisyyksien pitämiseksi, jonka lisäksi esiin nostettiin erilaisia ahdistuneisuuden yleistymiseen liittyviä näkökulmia.

Ylipainoisten osuus 8.-9. luokan oppilaista on laskenut Muoniossa viimeisimmän kouluterveyskyselyn tulosten mukaan. Lapissa sekä koko maassa ylipainoisten osuus on noussut tasaisesti viimeisten vuosien aikana.

Kouluterveyskyselyn perusteella aiempaa useammalla 8.-9. luokan oppilaalla on keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa. Samanlaisia kokemuksia on myös muualla Tunturi-Lapissa, Lapissa sekä koko maan tasolla. Myös yksinäisyys on lisääntynyt huomattavasti, todennäköisesti koronapandemian seurauksesta. 8.-9. luokkalaisten kokevat myös kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta huomattavasti aiempaa useammin, sillä vuonna 2017 prosenttiosuus oli 16,2 ja vuonna 2020 lähes 30 prosenttia. Myös koulu-uupumus on lisääntynyt, sillä yli 28,3 prosenttia ikäryhmän vastaajista koki uupumusta koulussa.

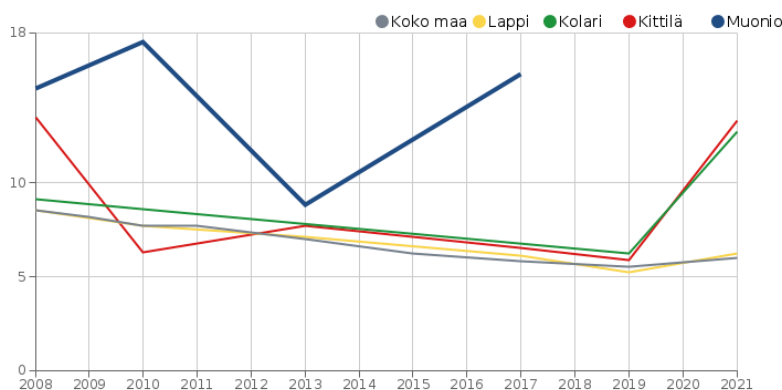

*Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus,
% 8. ja 9. luokan oppilaista*

Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Kouluissa tai koulumatkalla lukuvuoden aikana 8.-9. luokan oppilaille tapahtuneet tapaturmat olivat kasvaneet hieman, mutta eivät merkittävästi. Oppilaitosten fyysisten työolojen koettiin häiritsevän opiskelua huomattavasti aiempaa vähemmän, sillä prosenttiosuus oli laskenut lähes 15 prosenttia. Kyselyn perusteella Muoniossa oppilaitosten fyysiset työolot häiritsivät opiskelua huomattavasti vähemmän (11,9%), kuin muilla vertailualueilla (koko maa 20,5%, Lappi 18,2%).

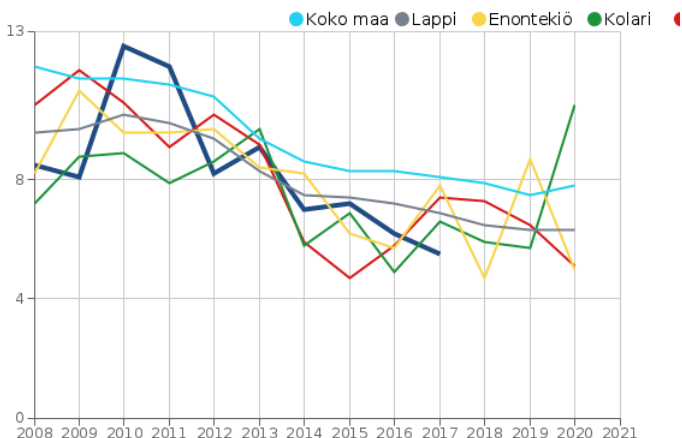
*Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa,
% 8. ja 9. luokan oppilaista*

Indikaattorin perusteella koulukiusaaminen on lisääntynyt sekä Tunturi-Lapin kunnissa, koko maassa, että Lapin alueella. Muonion viimeisin saatavilla oleva tieto on vuodelta 2017, jolloin 15,8 prosenttia kouluterveyskyselyyn vastanneista 8. ja 9. luokan oppilaista koki kiusaamista vähintään kerran viikossa. Nuorisovaltuusto nosti yhdeksi tärkeäksi temaksi koulukiusaamiseen puuttumisen hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä mietittäessä.

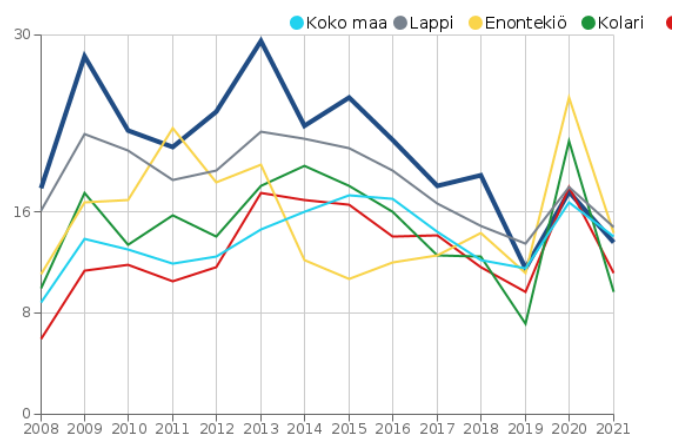
Nuoret ja nuoret aikuiset

Koulutuksen ulkopuolelle jääneillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka eivät ole kyseessä olevana vuonna opiskelijoita eikä heillä ole perusasteen jälkeistä koulutusta. Koulutuksen ulkopuolelle jääminen voi olla yksi syrjäytymistä lisäävä tekijä. Muonissa koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24-vuotiaiden määrä on ollut pitkään laskussa. Päivitettyä tietoa olisi kuitenkin tarpeellista saada, sillä uusin tieto on vuodelta 2017.

Myös nuorisotyöttömien osuus on ollut pitkään laskussa ja tämän hetkisen tiedon perusteella koronapandemia ei ole vaikuttanut varsinaisesti nuorten työttömyyteen kokonaistilanne huomioiden.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavankäisestä väestöstä

Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta

Perusopetus

Perusopetuksen tilojen turvallisuus, laatu ja riittävyys ovat keskeisiä aihepiiriin liittyviä tavoitteita. Liikkuvan koulu – hankkeen aikana luotuja rakenteita ylläpidetään ja uusitaan yhteistyössä liikuntatoimen kanssa. Yhteistyötä tehdään eri kunnan toimijoiden sekä lähikuntien kanssa. Moniammatillinen oppilashuoltoryhmä kehittää perusopetuksen laatua omalta osaltaan, vuoden 2021 teemana on ollut kouluarjen turvaaminen. Koulussa toimii myös KiVa-koulu ohjelma ja väkkäritoimintaa kehitetään erityisesti liikunnanopettajan toimesta. Oppilaskuntatyö on aktiivista Muoniossa. Aamu- ja iltapäivätoimintaa kehitetään yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa ja tarjolla oleva kerhotoiminta on monipuolista.

Muonion kunnan nuorisopalvelut

Muonion kunnan nuorisopalveluiden päätehtävä on tuottaa laadukkaita nuorisopalveluita kaikille paikkakuntalaisille lapsille ja nuorille. Nuorisopalveluiden kohderyhmää ovat kaikki alle 29-vuotiaat kuntalaiset (Nuorisolaki 3 §, Määritelmät). Tehtävänä on toimia lasten ja nuorten kasvattajana koulun ja kodin kanssa tiiviissä yhteistyössä. Nuorisopalvelut toteuttavat avoimia ja ohjattuja vapaa-ajan toimintoja hyödyntäen moniammatillista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Muonion kunnan nuorten monialainen ohjaus- ja palveluverkosto on perustettu syksyllä 2013 ja se toimii säännöllisesti kunnanhallituksen asettamana. Nuorisolain 9 § määrittää monialaisen ohjaus- ja palveluverkoston tarkoitus ja tehtävät.

Nuorisopalvelut järjestävät Muoniossa lapsille ja nuorille erilaisia harrastusmahdollisuuksia, leirejä ja tapahtumia ympäri vuoden sekä tarjoaa tilat yhdessä olemiseen. Tavoitettuin perusnuorisotyön muoto on avoimet nuortenillat, joita järjestetään keskimäärin kolme kertaa viikossa Nuorisotila Tippalan tiloissa. Avoimissa nuortenilloissa on kävijäkertoja vuosittain noin 3500. Nuorisopalveluiden tehtäväalueesta vastaa nuorisosihteeri ja toimipaikka sijaitsee nuorisotila Tippalassa osoitteessa Pirkantie 2, 99300 Muonio.

Nuorisopalveluiden toimintaa ohjaa nuorisolaki, valtion nuorisotyön- ja politiikan ohjelma (VANUPO), kuntalaki, nuorisotyön ammattieettiset ohjeistukset, lappilaisen nuorisotyön perussuunnitelma (laadittu yhteistyössä 18 Lapin kunnan kesken LappiNYT-hankkeessa vuosina 2018-2020) sekä kunnan omat strategiat, suunnitelmat ja ohjeistukset.

Muonion kunnan nuorisopalveluiden toimintaa rahoitetaan vuosittain noin 25 prosenttisesti valtionavustuksien tarjoamalla rahoituksella. Yksi pitkäaikaisimmista hankkeista nuorisopalveluissa on etsivä nuorisotyö –hanke, joka on toiminut Muoniossa yhtäjaksoisesti vuodesta 2011 lähtien. Hankkeessa toimii 100% työntekijä, joka vastaa erityisnuorisotyön toteuttamisesta Muonion kunnassa. Toimintaa ohjaa nuorisolain 10-12 §: ”Tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuun, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön.” Etsivä nuorisotyöntekijällä on Muoniossa vuosittain noin 20-30 asiakasta.

Koronapandemian seurauksena Muoniossa alkoi aluehallintoviraston tarjoamalla erityisavustuksella vuonna 2021 koulunuorisotyö –hanke, jossa toimii 65,4% työntekijä. Koulunuorisotyöntekijä on päivittäin läsnä yhtenäiskoulun arjessa ja vastaa 5-9 –luokkalaisille tarjottavasta nuorisotyöstä. Työn tarkoituksena on tarjota nuorille tukea arjessa sekä luotettavaa ja turvallista aikuiskohtaamista. Työn tarkoituksena on myös yhtenäiskoulun yläluokkien yhteisöllisyyden ja ryhmädynamiikan tukeminen koulun arjessa.

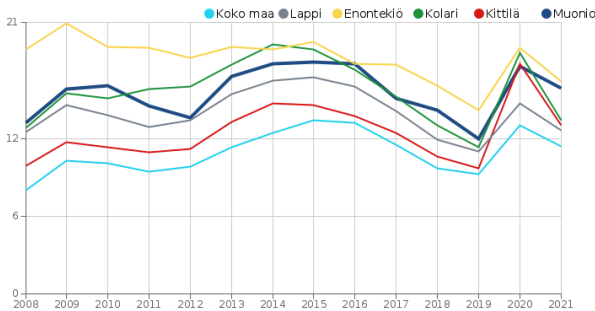
#harrastamisensuomenmalli –hanke on aloittanut Muoniossa toimintansa vuonna 2021 ja on tullut pysyväksi toimintamuodoksi valtakunnallisesti (kirjataan nuorisolakiin lähitulevaisuudessa). Hankkeen tarkoituksena on mahdollistaa jokaiselle muoniolaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Hankkeen tavoitteena on kokonaisvaltaisesti jatkaa muoniolaista harrastusmallia ja juurruttaa pysyväksi toimintatavaksi uudenlainen lasten ja nuorten toiveita kunnioittava harrastusmalli. #harrastamisensuomenmalli –hankkeessa toimii 20% työntekijä ja vaihtelevasti noin 10 harrastusohjaajaa. Muoniossa hankkeen avulla on vuonna 2021 harrastanut jo yli 110 lasta ja nuorta.

Pian poistuva lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan tukemisen –hanke on toiminut Muoniossa jo useita vuosia ja sen tarjoaman taloudellisen tuen turvin on vuosittain järjestetty perinteiset lasten kesäleirit. Kesäleirit kestävät kaksi viikkoa ja niihin on osallistunut keskimäärin 40-60 osallistujaa vuosittain.

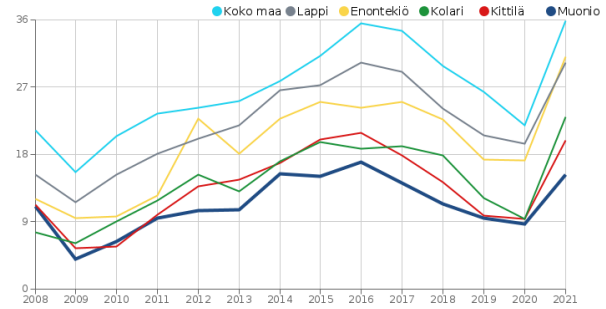
Muonion kunta tarjoaa myös maksuttoman ehkäisyn kaikille 14-25-vuotiaille kuntalaisille (Kunnanvaltuusto 16.12.2019, 83 §).

Kunnan palvelujen lisäksi järjestöjen ja yhdistysten rooli lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämässä on suuri. Muonion kunnassa on useita kolmannen sektorin toimijoita, jotka järjestävät tapahtumia ja säännöllistä toimintaa kohderyhmälle. Esimerkiksi Muonion Kiri järjestää viikoittaisia sarjajuoksuja ja -hiihtoja. Muonion lapset ja nuoret ry toimii kuntakohtaisena vanhempainyhdistyksenä ja yhdistys pyrkii tuomaan vanhempien näkökulmaa varhaiskasvatuksen, koulujen ja toisen asteen sekä muiden palveluiden kehittämiseen. Yhdistys on esimerkiksi hankkinut harrastusvälineitä lapsille ja nuorille ja hakenut hankkeita alueen viihtyvyyden edistämiseksi. Myös monet muut järjestöt ja yhdistykset lisäävät toiminnallaan lasten ja nuorten hyvinvointia Muoniossa.

Työkäiset

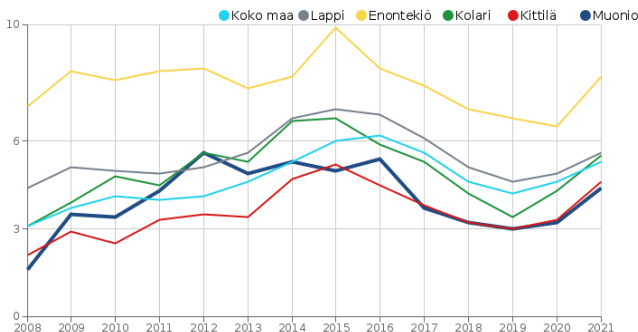

Työttömät, % työvoimasta

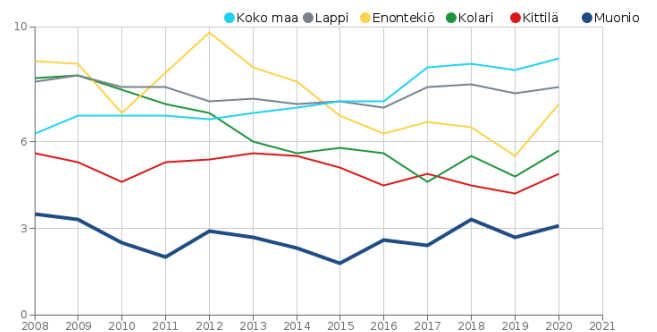

Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä

Koronapandemian työllisyyteen liittyvistä haasteista huolimatta työttömien osuus työvoimasta on pienentynyt vuodesta 2020 vuoteen 2021. Pandemian alkaessa tapahtui selkeä nousupiikki, kuten kaikissa muissa vertailukohteissa. Vuoden 2019 työttömyysprosentti 12 hyppäsi lukemaan 17,6% vuodelle 2020. Vuonna 2021 työttömyysprosentti laski lukemaan 15,9. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä kääntyi nousuun vuonna 2020 tasaisen laskun jälkeen. Vuonna 2021 pitkäaikaistyöttömiä oli 15,3 prosenttia työttömistä. Lukema on pienempi kuin missään vertailukohteessa. Koko maan lukema oli 35,8% ja Lapin alueen 30,2%.

Vaikeasti työllistyvät, rakennetyöttömyys,
% 15-64-vuotiaista

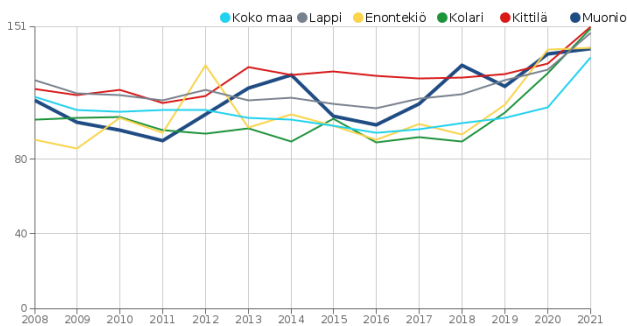
Toimeentulotukea saaneet 25 - 64-vuotiaat
% vastaavanikäisestä väestöstä

Rakenteellisella työttömyydellä tarkoitetaan tilannetta, jossa työttömyys ei vähene, vaikka työllisyysaste olisi korkea ja joillakin aloilla vallitsee työvoimapula. Vaikeasti työllistyvät työkäiset liikkuvat työttömyyden, työvoimapolitiittisten palveluiden ja lyhyiden työsuhteiden välillä. Työllistyminen avoimilla työmarkkinoilla on siis haastavaa. Työllistymisen vaikeutumiseen voivat vaikuttaa myös ikä, vajaakuntoisuus sekä terveydelliset ja psykososiaaliset ongelmat. Vaikeasti työllistyviä vuonna 2021 oli Muoniossa 4,4% kaikista 15-64-vuotiaista. Osuus on pienin kaikista Tunturi-Lapin kunnista sekä pienempi kuin koko Lapin (5,6%) ja koko maan (5,3%)

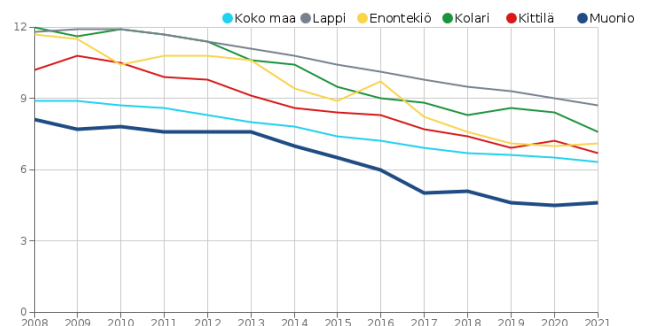
osuudet. Tulos on hyvä, sillä koronapandemian aiheuttamista työllisyystilanteen haasteista huolimatta työttömyys ei näytä olevan rakenteellista Muoniossa.

Toimeentulotukea saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä -indikaattori kertoo kalenterivuoden aikana toimeentulotukea saaneiden 25-64-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Muoniossa prosenttiosuus on kaikkia vertailukuntia pienempi eikä suuria vaihteluita ole tapahtunut vuonna 2008 alkaneesta tarkastelujaksosta lähtien. Tällä hetkellä prosenttiosuus on hieman nousussa, sillä koronapandemia on vaikuttanut työllisyyteen. Nousu on kuitenkin maltillista. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden osuuteen liittyvää tietoa ei ole saatavilla Muonion kunnan kohdalta.

Sairauspäivärahaa saaneet 25-64 -vuotiaat / 1000 vastaavanikäistä -indikaattori kertoo vuoden aikana vähintään yhdeltä päivältä päiväraha korvausta (sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa, YEL-päivärahaa, tartuntatautipäivärahaa tai luovutuspäivärahaa) saaneiden lukumäärän 1000 ikäryhmään kuuluvaa kohden. Sairauspäivärahaa ei myönnetä lyhyistä poissaoloista (sairastumispäivä + 9 seuraavaa arkipäivää). Indikaattorin tulkinnassa on huomioitava, että vuonna 2020 alkaneen koronapandemian myötä tartuntatautipäivärahan saajien lukumäärä moninkertaistui vuosille 2020 ja 2021. Näin ollen saajamäärä on kasvanut huomattavasti koko Suomessa, Lapin alueella ja Tunturi-Lapin kunnissa. Muoniossa kasvu on kuitenkin ollut vähäisempää kuin muissa vertailukohteissa.

*Sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat
/ 1 000 vastaavanikäistä*

*Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat,
% vastaavanikäisestä väestöstä*

Työkyvyttömyyseläkkeen saaminen ilmaisee pitkäaikaista tai pysyvää työkyvyttömyyttä. Yleisimmät sairausryhmät sen taustalla ovat mielenterveyden häiriöt sekä tuki- ja liikuntaelinten sairaudet, yksittäisistä sairauksista depressio ja selkäsairaudet. Työkyvyttömyys ilmentää vain osin sairastavuutta, sillä eläkkeelle hakeutumiseen vaikuttaa myös mm. henkilön taloudellinen tilanne ja työttömyys. Sairauksien esiintyvyyksien tarkasteluun työkyvyttömyyseläkkeet soveltuvat siten vain varauksin. Muoniossa työkyvyttömyyseläkkeen saajia on ollut vertailukuntia vähemmän koko tarkastelujakson ajan ja trendi on ollut laskeva. Koronapandemian aiheuttamia vaikutuksia ei ole vielä havaittavissa. Vuonna Muoniossa 2021 tuki- ja liikuntaelinten sekä sidekudosten sairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä sai 1% kaikista 16-64-vuotiaista ja mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä sai 1,9%. Lapin alueella luvut olivat 1,5% ja 4,2%. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saaneiden lukumäärä on Muoniossa reilusti muita vertailualueita pienempi. Mielenterveysperusteisesti

sairauspäivärahaa saaneiden 25-64 -vuotiaiden osuus on noussut valtuustokauden alkupuolella, mutta trendi on kääntynyt laskuun vuonna 2020.

Muonion kunta on ollut mukana ”Linkki lappilaiseen hyvinvointiin” -hankkeessa, jonka päätavoitteena on kehittää ja ottaa käyttöön toimintamalli (social prescribing) ihmisen tukemiseksi yhteisöllisin, keinoin erilaisissa tarpeissa, jalkauttaa kehitettävät käytännöt osaksi toimintaa sekä luoda linkkihenkilöverkosto. Toimintamallissa linkkihenkilöt tukevat ihmisiä muun muassa elämäntapamuutoksissa, yksinäisyyden lievittämisessä ja psykososiaalisen tuen tarpeessa. Asiakkaan ja linkkihenkilön yhteistyö kestää noin 1–6 kk ja tapaamisten sisältö muotoutuu yhdessä määriteltyjen pelisääntöjen kanssa. Muonion kunnassa hyvinvointikoordinaattori vastaa linkkihenkilötoiminnan koordinoinnista ja kehittämisestä. Tällä hetkellä kunnassa on valitettavan vähän koulutettuja linkkihenkilöitä ja uusia linkkihenkilöiden koulutusmahdollisuuksia yhteistyössä muiden Lapin kuntien kanssa kartoitetaan linkkihenkilötoiminnan vahvistamiseksi. Muoniossa linkkihenkilöiden asiakkaat ovat pääsääntöisesti olleet työikäisiä.

Muonion kuntastrategian käynnissä olevan strategiakauden tavoite ”Elämme onnellista arkea” keskittyy muoniolaisten tyytyväisyyden ja onnellisuuden lisäämiseen. Valtuustokauden tavoite ”Hyvinvoiva, tyytyväinen ja turvalliseksi olonsa tunteva muoniolainen – mahdollisuus tasapainoiseen ja onnelliseen elämään” sisältää toimiala- ja kuntarajat ylittävien toimintamallien rakentamisen ja käyttöönoton. Sekä linkkihenkilötoiminta, että elintapaohjaukseen keskittyvä kehittämisshanke ovat konkreettisia esimerkkejä strategiassa mainituista toimintamalleista. Lisäksi valtuustokauden tavoitteeseen liittyy mielenterveyttä tukeviin ennaltaehkäiseviin palveluihin ja toimintoihin panostaminen. Konkreettisia toimenpiteitä ovat säännölliset ”mielenterveystarkastukset”. Näitä voidaan toteuttaa esimerkiksi yhteistyössä työterveyshuollon kanssa. Myös lasten ja nuorten mielenterveyttä tukevia toimintamalleja kartoitetaan, esim. Unicef -lapsiystävällinen kunta.

Työllisyyspalvelut

Muonion kunnan työllisyyspalveluiden tavoitteena on edistää työnhakijan työllistymistä avoimille työmarkkinoille tukemalla asiakkaan polkua kohti työllistymistä ja ennaltaehkäistä pitkäaikaistyöttömyyden syntyä. Pyrkimyksenä on parantaa erilaisissa elämäntilanteissa olevien henkilöiden työllistymismahdollisuuksia sekä vaikuttamaan heidän hyvinvointiinsa. Toiminta perustuu henkilökohtaiseen neuvontaan ja ohjaukseen. Kunnan tarjoamia työllisyyspalveluita ovat mm. kuntouttava työtoiminta, työpajatoiminta, työkokeilut ja palkkatuettu työ. Työtä tehdään monialaisesti yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveystoimen, etsivän nuorisotyön, TE-toimiston, työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYP) sekä koulutuksen järjestäjien kanssa.

Muonion työpajan valmentautujina on nuoria ja aikuisia, jotka tarvitsevat tukea koulutus- ja työmarkkinoille kiinnittymiseen. Työpajalle valmentautujat ohjautuvat pääasiassa TE-palveluiden, sosiaalitoimen, etsivän nuorisotyön tai oppilaitosten kautta. Työpajan tavoitteena on tukea valmentautujan työ- ja toimintakykyä sekä ohjata ja vahvistaa valmentautujaa kiinnittymään työelämään, opiskeluun tai muihin häntä tukeviin palveluihin. Työpaja tarjoaa työympäristön, jossa voi työskennellä omien voimavarojen mukaan. Työpajalle voi sijoittua työkokeiluun, kuntouttavaan työtoimintaan, palkkatuettuun työhön tai opiskeluihin liittyvään tukijaksoon.

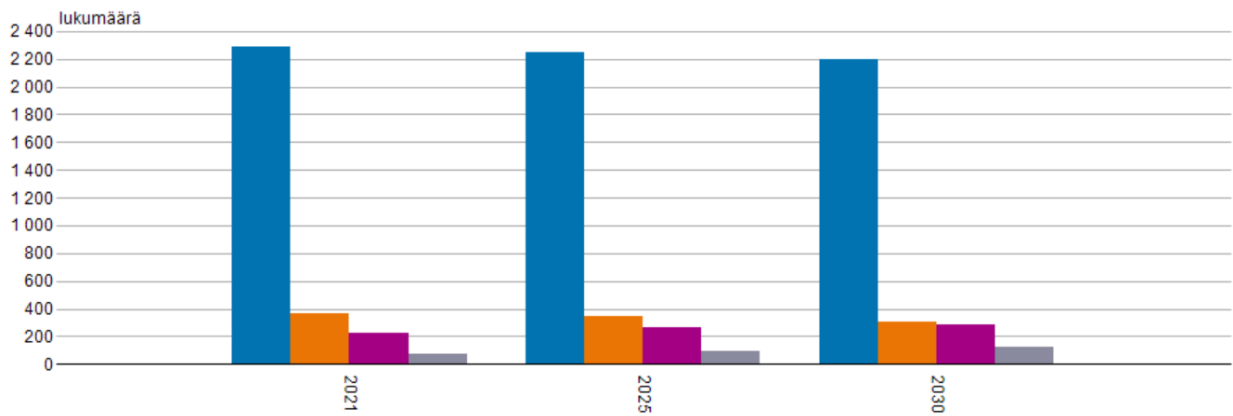
Muonion työpajalla toimii pyörä-, kuljetus-, ja kierrätyspajat. Pyöräpajalla kunnostetaan ja huolletaan asiakkaiden polkupyöriä ja liikunta-apuvälineitä. Lisäksi vanhoja, lahjoituksena saatuja polkupyöriä kunnostetaan myyntikuntoon. Kuljetuspaja huolehtii kunnan sisäiset ruokakuljetukset palvelukoteihin, oppilaitoksiin, päiväkodeihin ja yksityisille asiakkaille. Toimintaan sisältyy myös muu kunnan sisäinen logistiikka sekä perusterveydenhuollon posti- ja tavarakuljetukset. Kierrätyspajan toimintaan kuuluvat

sähkö- ja elektroniikkalaiteromun (SER) sekä metalli- ja rautaromun vastaanotto, mahdollinen purkaminen, lajittelu ja jatkoystävminen.

Pajatyön lisäksi työllisyyspalvelut tarjoavat työvalmennusta ja yksilöohjausta, ohjausta työnhakuun ja opiskeluun liittyen, neuvontaa asumiseen sekä raha- ja terveysasioiden hoitamiseen, tietoa työllistymisen tukimuodoista (mm. työkokeilu, palkkatuki), kuntoilu- ja liikuntamahdollisuuksia sekä virkistys-, kulttuuri- ja harrastustoimintaa.

Ikääntyneet

Väestöennuste 2021: Väestö 31.12. muuttujina Ikä ja Vuosi. Muonio, Yhteensä, Väestö 31.12. (ennuste 2021).

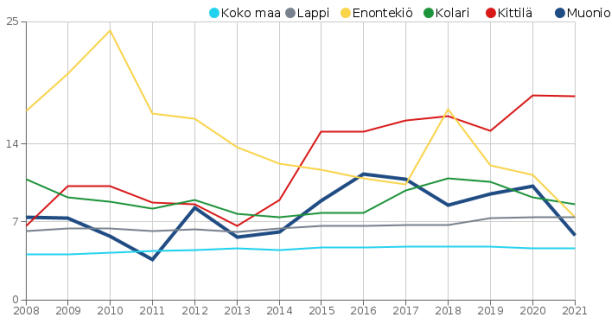

Ikääntyneiden osuus Muoniossa tulee kasvamaan tulevien vuosien aikana. Ikääntyneiden palveluntarpeen kasvuun vaikuttavat vahvasti ikääntyneiden terveystilanteet sekä toimintakyky. Erilaiset muistisairaudet voivat heikentää huomattavasti ikääntyneiden elämänlaatua. Ennaltaehkäisevät toiminnot ja terveellisten elintapojen vahvistaminen ovat tärkeässä roolissa ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämässä.

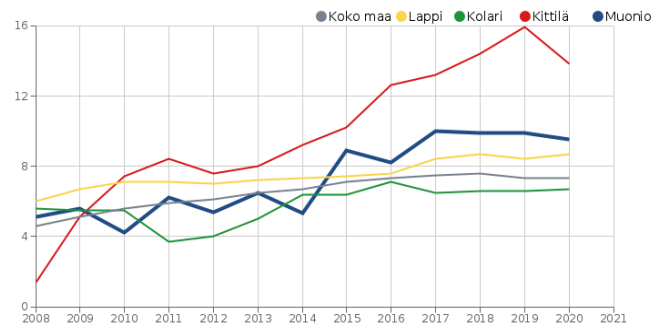
Yksinäisyys on huomattava haaste yhteiskunnassamme ja se voi heikentää elämänlaatua merkittävästi. Kunta pyrkii edistämään ikääntyneiden sosiaalisten verkostojen ylläpitämistä tekemällä yhteistyötä kunnassa toimivien järjestöjen ja yhdistysten kanssa järjestämällä muun muassa tapahtumia ja toimintaa säännöllisesti. Muonion keskustassa sekä sivukylillä Kangosjärvellä ja Kerässiepillä toimivat +65-vuotiaille suunnatut toimintatuokiot. Tuokioiden teemat ovat vaihdelleet ja niissä on ollut muun muassa musiikkia ja liikuntaa. Tulevaisuudessa ikääntyneitä pyritään aktivoimaan myös omatoimisen toiminnan järjestämiseen yhdessä muiden tuokioihin osallistuvien kanssa.

Ennen koronapandemiaa yli 65-vuotiaille muoniolaisille lähetettiin kotiin toimintakalenterit, joissa kerrottiin kunnassa käynnissä olevista toiminnoista. Koronapandemian myötä tapahtumia peruttiin ja toiminta oli epävarmaa, jonka vuoksi kohderyhmälle ei ole lähetetty aktivoivaa toimintaa koskevia tietopaketteja viimeisen kahden vuoden aikana. Ikäihmisiltä saadun palautteen mukaan kunnan tulisi kehittää heille suunnattua viestintää. Esimerkiksi viestintäkanavat olisi hyvä kartoittaa ja päivittää toimintojen palautuessa ennalleen.

Indikaattoritietoja ikääntyneistä

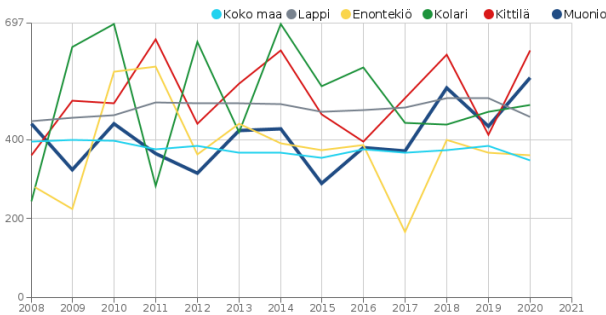

*Vuoden aikana omaishoidon tuella hoidettavien
75 vuotta täyttäneiden prosenttiosuus
vastaavanikäisestä väestöstä*

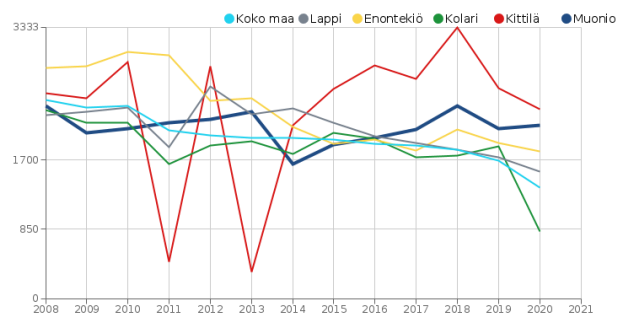

*Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 75 vuotta
täyttäneet asiakkaat 31.12., %
vastaavanikäisestä väestöstä*

Muoniossa vuonna 2021 omaishoidon tuella hoidettavien 75 vuotta täyttäneiden prosenttiosuus oli 5,8. Lukema on laskenut vuodesta 2020 ja se on Tunturi-Lapin kunnista pienin. Koko maan arvo oli 4,6% ja Lapin 7,4% vuonna 2021. Vuonna 2020 Tehostetun palveluasumisen asiakkaita oli 9,5% 75-vuotta täyttäneistä muoniolaisista. Lukumäärä on pysynyt koko valtuustokauden lähes samana. Koko maan vertailuarvo oli vuonna 2020 7,3%, eli Muoniossa tehostettua palveluasumista tarvitsevien osuus on koko maata ja myös Lapin keskiarvoa suurempi.

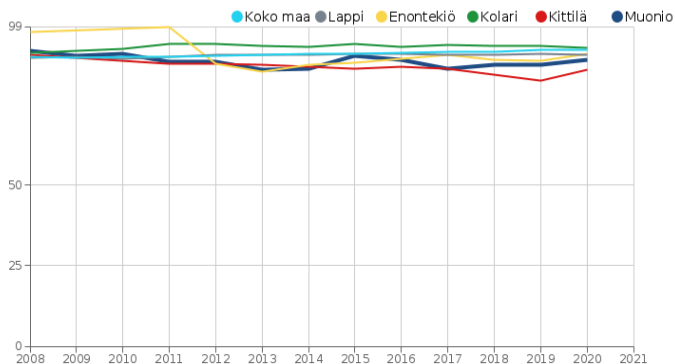

*Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot
65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavanikäistä*

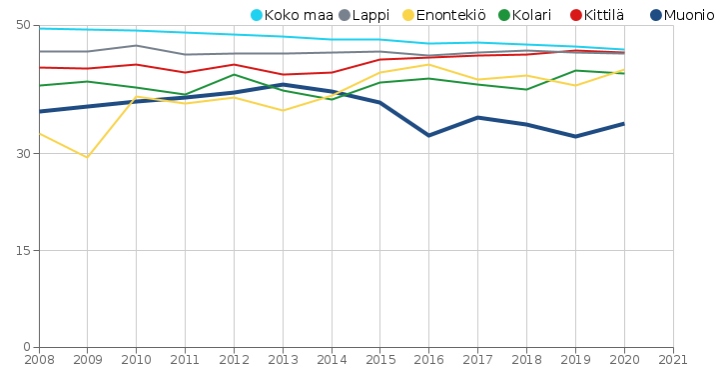

*Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit
65 vuotta täyttäneillä / 1 000 vastaavanikäistä*

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitojaksojen lukumäärä on kasvanut vuodesta 2019 vuoteen 2020 yli 20 prosenttia. Luku on korkeampi kuin koko maan keskiarvo, Lapin keskiarvo sekä Enontekiön ja Kolarin alueilla. Indikaattori kuvaa sekä ikäihmisten toimintakykyä, että ympäristön turvallisuutta ja esteettömyyttä. 65-vuotta täyttäneiden perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäyntejä oli 2123 / 1 000 vastaavanikäistä. Lukema on korkeampi kuin muilla vertailualueilla Kittilää lukuunottamatta.

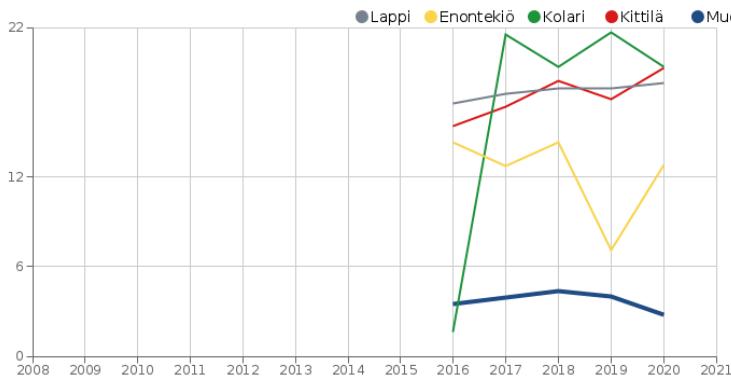

Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, vastaavanikäisestä väestöstä

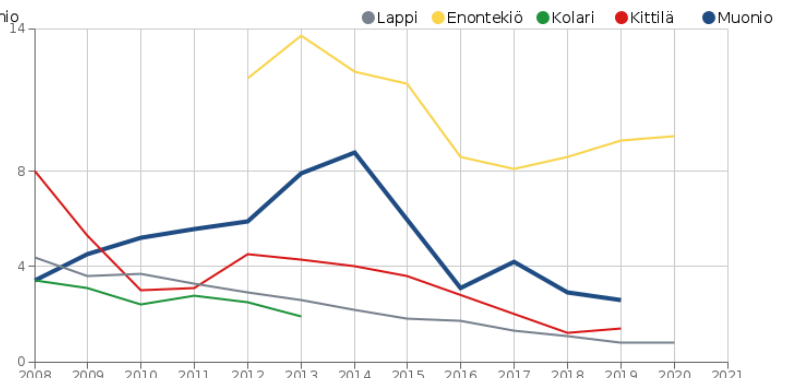

75 vuotta täyttäneiden yhden hengen % asuntokunnat, % vastaavanikäisten asuntokunnista

Vuonna 2020 75 vuotta täyttäneistä muoniolaisista 88,8 prosenttia asui kotona. Luku on pysynyt suurin piirtein samana valtuustokauden ajan. Koko maan vertailuarvo on 91,9% ja Lapin alueen lukema 90,3%. Yhden hengen asuntokuntia yli 75 vuotta täyttäneiden asuntokunnista oli 34,7 prosenttia. Ikääntyneitä yhden hengen asuntokuntia on Muoniossa vähemmän, kuin missään vertailualueista.

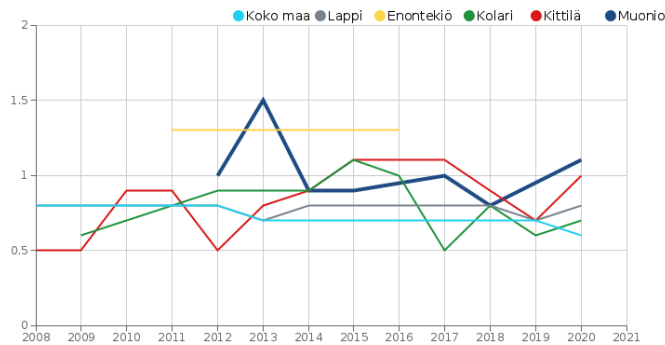
Säännöllisen kotihoidon piirissä 30.11. olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

Pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä

Säännöllisen kotihoidon piirissä olleiden 75 vuotta täyttäneiden osuus on Muoniossa huomattavasti pienempi, kuin muissa vertailukohteissa. Osuus on pysynyt melko tasaisena valtuustokauden aikana, mutta vuodesta 2019 vuoteen 2020 prosenttiosuus on laskenut hieman. Pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevien 75 vuotta täyttäneiden osuus on laskenut Muoniossa. Viimeisin tieto on vuodelta 2019, jolloin prosenttiosuus oli noin 3,2%.

65-vuotta täyttäneiden lonkkamurtumat ovat olleet koholla vuodesta 2018 alkaen. Vuonna 2020 lonkkamurtumia oli 1,1 prosentilla vastaavanikäisestä väestöstä. Lapin alueella lukema on 0,8% ja koko maassa 0,6%.

Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä,
% vastaavanikäisestä väestöstä

Ikäihmisten palvelut Muonion kunnassa

Ikäihmisten palveluiden tehtävänä on järjestää iäkkäille henkilölle laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluja, jotka ovat heidän tarpeisiinsa nähden oikea-aikaisia ja riittäviä. Vanhuspolitiikan tavoitteena on ikääntyvien toimintakyvyn ja itsenäisen elämän edistäminen siten, että mahdollisimman moni voisi elää omassa kodissaan ja tutussa ympäristössä. Toimintakykyä ylläpidetään kuntouttavalla toiminnalla sekä sosiaali- ja terveyspalveluilla. Palveluilla tuetaan iäkkään henkilön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä, itsenäistä suoriutumista ja osallisuutta. Kuntoutumista edistävät, kotiin annettavat palvelut ja teknologiset ratkaisut ehkäisevät ja siirtävät ympärivuorokautisen hoivan ja hoidon tarvetta. Ikääntyneiden palveluiden päivitetty suunnitelma vuosille 2018–2021 ohjaa toimintaa ja palveluita. Ikäihmisten palveluista on tehty myös laaja nykytilan kartoitusta osana VATE-työtä vuoden vaihteessa 2021-2022.

Muonion kunnassa työskentelee kokoaikainen muistikoordinaattori. Muistikoordinaattori on sosiaali- tai terveydenhuollon ammattilainen, joka on erikoistunut muistisairaana ihmisen kokonaisvaltaiseen hoitoon, kuntoutukseen ja kotona asumisen tukemiseen. Ikäihmisten palveluiden kehittämisestä vastaa palvelusuunnittelija yhdessä muiden kohderyhmän kanssa työskentelevien kanssa. Lisäksi ikääntyneiden toiminta- ja liikkumiskykyä voidaan tukea fysioterapian avulla sekä hyvinvointikeskuksella että kotikäynnein. Muonion kunnassa työskentelee myös ikääntyneiden virikeohjaaja, jonka työnkuva kehittetään jatkuvasti.

Kotona asuminen ja siinä tukeminen on ensisijainen vaihtoehto kaikille, joilla ei ole siihen erityistä estettä. Valtaosa ikääntyneistä ja erityisryhmiin kuuluvista pystyy asumaan kotona eikä asumisen tukemisen palveluille ole tarvetta. Osan apuna ovat kotihoito, omaishoidon tuki tai muut kotiin vietävät palvelut, kuten ateriapalvelut.

Muonion kunnassa tehostettua palveluasumista tarjotaan **Palvelukeskus Metsäniityssä** (valmistunut syksyllä 2021) ja **Palvelukeskus Marjapaikassa**. Tehostettuun palveluasumiseen siirtyminen on perusteltua, kun asiakas ei enää selviydy omassa kodissaan tehostettujen kotiin annettavien palvelujen avulla. Tehostetun palveluasumisen asiakas tarvitsee ympärivuorokautista huolenpitoa, valvontaa ja hoitoa yli 30 tuntia kuukaudessa.

Palvelukeskus Marjapaikassa on 15 tehostetun palveluasumisen paikkaa. Hoitohenkilökunta on paikalla ympäri vuorokauden. Ojusuuniyissä on 12 tuetun palveluasumisen asuntoa. Asukasvalinnat tehdään asuntojen vapautuessa erikseen säädetyin perustein. Metsäniityssä on 25 ikääntyneille tarkoitettua tehostetun

palveluasumisen paikkaa. Kolme asuntoa on varattu vuorotteluhoitoon. Hoitohenkilökunta on paikalla ympäri vuorokauden. Metsäniityssä asiakkaalle tarjotaan käyttöön oma huone, puhtaanapito, ruokailut ja huolenpito. **Metsäniityssä tarjotaan tehostetun palveluasumisen lisäksi avopalveluina kotona asuville ikäihmisille tilapäistä asumispalvelua (vuorotteluhoitoa), päivä- ja yöhoitoa, suihku- ja saunapalvelua sekä eläkeläisaterioita.**

Kotiin annettavia palveluja ovat erilaiset tukipalvelut, omaishoito sekä kotipalvelu. Myönnetyt palvelut riippuvat henkilön palvelutarpeesta. Ikääntyneiden kohdalla kotipalvelulla tarkoitetaan asumiseen, hoitoon ja huolenpitoon, toimintakyvyn ylläpitoon, asiointiin sekä muihin jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista. Kotipalveluun sisältyvinä tukipalveluina annetaan ateria-, vaatehuolto- ja siivouspalveluja sekä sosiaalista kanssakäymistä edistäviä palveluja. Kotipalvelu voi olla joko tilapäistä tai säännöllistä kotiin annettavaa palvelua. Kotipalvelun työskentely perustuu asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Kotipalvelun kaikki palvelut, toimenpiteet ja käyntien kesto riippuvat palvelutarpeesta. Kotipalvelu toteuttaa työssään kuntouttavaa työtettä, joka tarkoittaa asiakkaan tukemista, kannustamista, neuvontaa ja ohjausta erilaisissa toiminnoissa. Kotipalvelua järjestetään tilapäisesti, säännöllisesti tai tehostetusti asiakkaan tarpeesta riippuen. Vuonna 2020 kotipalvelun asiakkaita oli 42 ja vuoden 2021 aikana 35.

Kotipalvelun sisältö voi olla esimerkiksi

- asiakkaan henkilökohtaisen hygienian hoito tai siinä avustaminen
- ravitsemustilan kokonaisvaltainen seuraaminen
- hoidolliset tehtävät; mm. haava- ja kipuhoido, lääkkeiden vieminen ja antaminen, toteutetun hoidon vaikutusten seuraaminen
- siistiminen; tiskaaminen, keittiön pöydät ja tasot, jääkaapin siistiminen, roskien lakaisu, roskapussin vieminen, wc:n siisteys
- vaatehuolto; pyykki pesukoneeseen ja kuivumaan
- asiointi; kotipalvelun työntekijät eivät käsittele asiakkaan käteistä rahaa. Jos asiakas tarvitsee kotipalveluhenkilökunnan apua kauppa- tai apteekkiasioinneissa, asiakas perustaa apteekkiin tai haluamaansa kauppaan tilin, johon kotipalvelutyöntekijä kuittaa asiakkaan ostokset asiakkaan luvalla.
- muita mahdollisia tehtäviä, kuten postin hakeminen laatikosta, pienet lumityöt siltä osin kuin on liikkumisen ja turvallisuuden kannalta välttämätöntä, neuvonta, ohjaus ja omaisten kanssa keskustelu.

Jatkuvasti ja säännöllisesti annetusta kotisairaanhoidosta ja kotipalvelusta voidaan periä palvelun laadun ja määrän, palvelun käyttäjän maksukyvyyn sekä perheen koon mukaan määräytyvä kohtuullinen kuukausimaksu. Kuukausimaksu sisältää sekä kotisairaanhoidon että kotipalvelun palvelut. Tilapäisestä kotipalvelusta voidaan periä kunnan päättämä kohtuullinen maksu. Maksu määräytyy käyntimaksuna käynnin keston mukaan. Kunta päättää myös tukipalveluiden maksuista. Maksut määritellään laissa ja asetuksessa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista.

Tukipalvelut taas ovat ensisijaisia kotona asumista tukevia palveluja, joihin kuuluvat

- ateriapalvelut, kotiin kuljetettu lämmin ateria
- ateriointi Palvelukeskus Metsäniityssä
- pullakahvit Palvelukeskus Metsäniityssä
- sauna / suihku Palvelukeskus Metsäniityssä
- kukkatolppa
- turvapuhelin ja GSM lisälaitte, ovihälytin
- paikantava turvakello
- tilapäinen asumispalvelu, joka tarkoittaa lyhyttä jaksoa tarvittaessa tehostetun palveluasumisen yksikössä, esimerkiksi omaishoidon vapaiden mahdollistamiseksi

Tukipalveluiden hinnat määräytyvät sosiaalilautakunnan 16.6.2021 § 59 päätöksen mukaisesti.

Kunta voi myöntää tukipalveluina myös siivouspalveluseleitä. Siivouspalveluseteli myönnetään henkilöille, jotka sairauden, vamman tai toimintakyvyn alenemisen vuoksi tarvitsevat ulkopuolista apua kodin siivoukseen. Toimintakyvyn arvioi kotipalvelun henkilöstö tai palvelusuunnittelija. Lisäksi myöntämisen perusteena ovat hakijan bruttotulot.

Lisäksi sosiaalihuoltolain mukaisia liikkumista tukevia palveluja järjestetään henkilöille, jotka eivät kykene itsenäisesti käyttämään julkisia liikennevälineitä sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen toimintakykyä alentavan syyn takia ja jotka tarvitsevat palvelua asioiden tai muun jokapäiväiseen elämään kuuluvan tarpeen vuoksi. Sosiaalihuoltolain mukaisena tukipalveluna myönnettävä liikkumista tukeva palvelu on kalenterivuodeksi kerrallaan myönnettävä määrärahasidonnainen ja harkinnanvarainen etuus. Matkoja myönnettäessä huomioidaan asiakkaan tulot ja varallisuus sekä mahdollisuus käyttää asiointiliikennettä. Muonion kunnan elinvoimapaalvelut kehittävät parhaillaan kunnan sisäistä asiointiliikettä sekä palvelulinjoja.

Muoniolaisilla ikääntyneillä on mahdollisuus vaikuttaa kunnan päätöksentekoon etenkin vanhusneuvoston kautta.

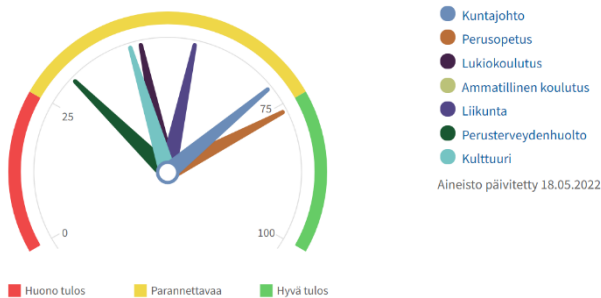
Kunnan palvelujen lisäksi ikääntyneille on tarjolla paljon järjestöjen ja yhdistysten tarjoamia tapahtumia ja ohjelmaa. Lapin muistiyhdistys ry järjestää muun muassa Muistikahvila -toimintaa Kyläpirtillä, jonka lisäksi yhdistys järjestää erilaisia koulutuksia ja tapahtumia aivoterveysten liittyen sekä vertaistoimintaa. Käsivarren seniorit tapaavat säännöllisesti ja järjestävät erilaista ohjelmaa ikääntyneille. SPR järjestää muun muassa varaisovanhempitoimintaa, ystävätoimintaa ja henkisen tuen toimintaa. Muonion Martat ja Muonion Lionit ovat olleet mukana järjestämässä tapahtumia ikääntyneille, viimeisimpänä Ojusniityssä rakennettiin viljelylaatikot, joihin perustettiin viljelykset. Tunturi-Lapin allergia-, iho-, ja astmayhdistys sekä Muonion Sydänyhdistys järjestävät aktiivisesti tapahtumia eri kohderyhmille. Myös kyläyhdistyksien rooli ikääntyneiden osallisuuden edistämässä on suuri. Edellä mainittujen lisäksi myös monet muut järjestöt ja yhdistykset lisäävät toiminnallaan ikääntyneiden hyvinvointia Muoniossa.

Muonion kunnassa ei järjestetä ikääntyneille päivätoimintaa, mutta kotipalvelut tekevät päiväkäyntejä ikääntyneiden luokse. Päivätoiminnan kehittäminen on kuitenkin yksi pohdinnoissa oleva toimintamuoto ennaltaehkäisevän toiminnan lisäämiseksi Muoniossa.

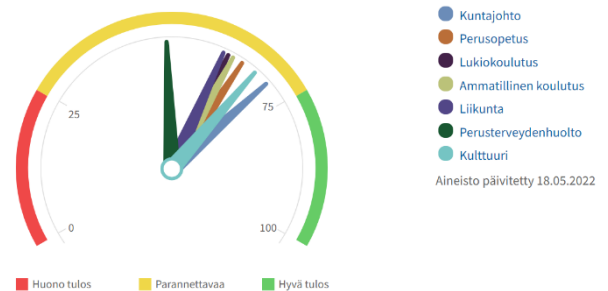
Kuntalaisten yleinen hyvinvointi ja kunnan terveydenedistämisen aktiivisuus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämällä TEA-viisari -työkalulla avulla voidaan seurata kunnan terveydenedistämisen aktiivisuutta eli kunnan toimintaa, jonka avulla pyritään edistämään asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia. Myös TEAviisari -työkalun kohdalla on huomioitava Muonion kunnan ominaispiirteet ja erityisesti se, että kyseessä on pieni kunta. Näin ollen jokaiseen mittariston kysymykseen vastaaminen laajoilla toimenpiteillä ei ole järkevää eikä resurssitehokasta. TEA-viisarin pistemääriä on saatavilla perusterveydenhuollosta, liikunnasta, kuntajohdon toimenpiteistä, perusopetuksesta ja toisen asteen koulutuksesta sekä kulttuurista. Tiedot kerätään kunnilta kahden vuoden välein, joten on huomioitava, että tieto ei ole täysin ajantasaista.

Kaikki sektorit : Muonio 2021

Kaikki sektorit : Lapin maakunta 2021

Muonion kunnassa parhaan TEAviisari pistetuloksen saa perusopetus. Myös kuntajohdon tilanne on melko hyvä. Eniten parannettavaa on perusterveydenhuollossa, toiseksi eniten kulttuurissa. Erityisesti kulttuurin pistemäärä on kuitenkin vanhentunutta tietoa, sillä syksyn 2021 ja kevään 2022 aikana sektorilla on tehty monia kehittämistoimenpiteitä.

Lapin maakuntaan verrattuna terveydenedistämisen aktiivisuus on Muoniossa hieman heikommalla tasolla. Perusopetuksen tulos on kuitenkin vertailukohdetta huomattavasti parempi. Muonion kunnassa on käynnistynyt useita kulttuuria edistäviä hankkeita, joiden avulla toivon mukaan kyseisen sektorin palvelut ja toimenpiteet kehittyvät. Myös toisen asteen koulutuksen kehittämiseen panostetaan "Lumi, luonto ja erä - luontoliikunta osaksi toista astetta" -hankkeen avulla. Hankkeen tavoitteena on ensisijaisesti lisätä paikkakunnan lukiokoulutuksen pitovoimaa ja lisätä samalla alueen nuorison hyvinvointia sekä tukea heidän opintojen suorittamista. Positiivista on, jos hankkeen myötä lukiokoulutuksen vetovoima lisääntyy. Hankkeen avulla pyritään luomaan raamit, joiden sisällä Muonion lukion opiskelijat voivat osana opintojaan kehittää luonnossa liikkumiseen, eränkävintiin ja kilpaurheiluun liittyvää osaamistaan. Oman harrastuksen ja/tai tavoitteellisen urheilun sisällyttäminen lukio-opintoihin motivoi usein opiskelijaa opinnoissaan. Yhdessä tekeminen ja ryhmään kuulumisen lisää psyykkistä hyvinvointia. Se, että osa opiskelusta tapahtuu ulkona luonnossa, tuo myös luonnon hyvinvointivaikutukset opiskelijoiden arkeen. Hankkeen aikana kartoitetaan myös ammattiopisto Lappian osaamista, jotta päällekkäisyyksiä ei pääsisi syntymään.

Pisteet	Muonio	Koko maa
Kaikki sektorit	56	68
Kuntajohto	71	78
Perusopetus	76	64
Lukiokoulutus	45	66
Ammatillinen koulutus	..	63
Liikunta	55	72
Perusterveydenhuolto	31	65
Kulttuuri	43	66

Muonion kuntajohto on sitoutunut vahvasti terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Kuntastrategia on päivitetty kevään 2022 aikana, samaan aikaan kuin tätä hyvinvointikertomusta on koottu ja kuntalaisten hyvinvointia sekä kunnan tekemiä toimenpiteitä on tarkasteltu tiiviisti. Kuntastrategiassa näkyy vahvasti kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisen tehtävä, joka tulee olemaan yksi kunnan tärkeimmistä tehtävistä erityisesti sote-uudistuksen jälkeen. Kunnassa seurataan aktiivisesti terveyden ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä ikääntyneiden hyvinvointiin on keskitytty viime vuosien aikana. Myös kulttuurin hyvinvointivaikutukset tiedostetaan aiempaa vahvemmin ja ne näkyvät kunnan kulttuurikasvatussuunnitelmassa. Kehitettävää on työikäisten hyvinvointiin liittyen ja tulevaisuudessa tavoitteena onkin keskittyä työikäisten työhyvinvoinnin edistämiseen sekä terveellisten elämäntapojen edistämiseen kokonaisvaltaisesti.

Kuntajohdon pisteiden jakautumista tarkastellessa eniten kehitettävää on ”osallisuuden” kohdalla. Osallisuuden edistämiseen liittyvät esimerkiksi osallisuusohjelma ja osallisuudesta vastaava ryhmä, jotka eivät toteudu Muonion kunnassa. Muonion kunnassa osallisuudesta vastaava ryhmä olisi mahdollista perustaa esimerkiksi hyvinvointiryhmän yhteyteen. Myös osallistava budjetointi ja sen kehittäminen Muonion kunnassa on herättänyt suurta kiinnostusta kuntajohdossa. Osallistava budjetointi liittyy kuntajohdon osallisuus -kategorian ”palveluiden suunnittelu” -kokonaisuuteen, jossa yhtenä mittarina on ”mahdollisuus osallistua kunnan talouden suunnitteluun”. Toisena osallistavaan budjetointiin liittyvänä mittarina on kohta ”kuntalaiset osallistuvat hankintojen valmisteluun, seurantaan tai arviointiin”. Myös kokemusasiantuntijoiden hyödyntämisellä on mahdollista edistää osallisuuden toteutumista. Laaja hyvinvointikertomus tullaan lisäämään verkkosivuille, jolloin kuntalaisilla on mahdollisuus tutustua entistä paremmin kunnan hyvinvoinnin edistämistyöhön. Verkkosivujen kattavuus ja tiedon löytyminen on yksi osa osallisuuden toteutumista kunnan terveyden edistämistyössä.

Pisteet	Muonio	Koko maa
Kuntajohto	71	78
Sitoutuminen	82	80
Johtaminen	58	76
Seuranta ja tarveanalyysi	100	87
Voimavarat	62	78
Osallisuus	50	71

Pisteet	Muonio	Koko maa
Palveluiden suunnittelu	17	69
Hyödynnetään asiakasraateja	0 Ei	93 Toteutuu hyvin
Hyödynnetään kokemusasiantuntijoita	0 Ei	85 Toteutuu hyvin
Mahdollisuus osallistua kunnan talouden suunnitteluun	0 Ei	72 Toteutuu vaihtelevasti
Yhteiskehittämisen periaate	100 Kyllä	89 Toteutuu hyvin
Kuntalaiset osallistuvat hankintojen valmisteluun, seurantaan tai arviointiin	0 Ei	43 Toteutuu vaihtelevasti
Mahdollisuus vaikuttaa lautakuntapäätösten valmisteluun verkossa	0 Ei	33 Toteutuu vaihtelevasti

Kuntajohdon ”Johtaminen” -kokonaisuuteen liittyy päätösten vaikutusten ennakoarvioinnin (EVA) hyödyntäminen. Päätösten vaikutusten ennakoarviointi on tapa, jonka avulla voidaan arvioida etukäteen, kuinka valmistelussa oleva päätös vaikuttaisi erilaisten ihmisryhmien elämään. Vaihtoehtojen ja vaikutusten käsittely ja jäsentäminen auttavat tulevan hahmottamisessa. Muonion kunta on tehnyt päätöksen ennakoarvioinnin käyttöönottamisesta ja EVA:n käyttäminen tuodaan esiin kuntastrategian ”vaikuttavuutta ja vakuuttavuutta tiedolla johtamisella – aidosti avoin kunta” -tavoitteessa. Tavoitteena on, että Muonion kunta panostaa laadukkaaseen asioiden valmisteluun, arvioi päätösten ennakkovaikutuksia ja mahdollistaa tietoon pohjautuvan päätöksenteon. Näin ollen heikohkot pisteet saanut johtamisen -kokonaisuus tulee kehittämään kunnassa. Myös kestävän kehityksen teemat ovat yhtenä mittarina. Kestävä kehitys on sekä kuntastrategian, että hyvinvointikertomuksen läpileikkaavana teemana. Näin ollen myös tähän kehityskohtaan on kiinnitetty huomiota erityisesti kevään 2022 aikana.

Kuntajohdon ”Voimavarat” -kokonaisuudessa kehittämistä on Muonion kunnan avustamisjärjestelmässä. Avustusjärjestelmää tullaan kehittämään ja erityisesti selkeyttämään. Tavoitteena onkin tukea kylätoimijoita

ja yhdistyksiä esimerkiksi hankeneuvontapalveluiden avulla. Viestinnän merkitys on suuri rahoitusmahdollisuuksien edistämisessä. Yhdistysten, järjestöjen ja kylätoimijoiden tukeminen on nostettu kuntastrategian ”viihtyisä, turvallinen ja terveellinen elinympäristö” valtuustokauden tavoitteen alle. Muonion kunnassa on 100% työpanoksella työskentelevä hyvinvointikoordinaattori. Hyvinvointikoordinaattori on äärimmäisen tärkeä voimavara kunnan hyvinvointityön edistämisessä. Muissa Tunturi-Lapin kunnissa ei ole kyseiseen työtehtävään palkattua henkilöä.

TEAvisarin mittariston ja sen antamista tuloksista nousseita kehityskohteita on listattu alle. Näihin kehityskohteisiin reagoiminen kunnassa onnistuu pääasiassa melko pienillä/kohtalaisilla toimenpiteillä.

1) Kuntajohto

- **Sitoutuminen:** Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus: toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma, henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma

2) Perusopetus

- **Sitoutuminen:** Henkilöstökokouksessa käsitelty: TEAvisari-verkkopalvelun tuloksien läpikäynti
- **Johtaminen:** Oppilashuoltoryhmän kokoonpano on varsin monipuolinen, mutta TEAvisarin mittariston mukaan kokoonpanoa olisi hyvä laajentaa Oppilaiden edustajalla ja Vanhempien/huoltajien edustajalla
- **Seuranta ja tarveanalyysi:** Tupakoinnin ja päihteidenkäytön seurannan toimenpiteiden kehittäminen
- **Seuranta ja tarveanalyysi:** Oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin tietojen raportointi, erityisesti oppilaille ja huoltajille, myös luottamushenkilöille.
- **Osallisuus:** Huoltajien vaikutusmahdollisuudet: Vertaistoiminnan suunnittelu, oppilaiden hyvinvointia koskevien yhteenvedotietojen käsittely, ryhmäyttämisen toimintatapojen suunnittelu, kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy ja niihin puutumisen toimintatavat

3) Lukiokoulutus

- **Sitoutuminen:** henkilöstökokouksessa käsitelty: Opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksen tulokset, kouluterveyskyselyn tulokset, TEAvisari-verkkopalvelun tulokset
- **Johtaminen:** Oppilashuoltoryhmän kokoonpano on varsin monipuolinen, mutta TEAvisarin mittariston mukaan kokoonpanoa olisi hyvä laajentaa oppilaiden edustajalla ja vanhempien/huoltajien edustajalla sekä mahdollisesti rehtorilla
- **Seuranta ja tarveanalyysi:** Kiusaamisen seuranta
- **Seuranta ja tarveanalyysi:** Opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin tietojen raportointi, koulutuksen järjestäjälle, opiskeluhuoltopalvelun järjestävälle taholle, oppilaitoksen henkilöstölle, opiskelijoille, vanhemmille/huoltajille, opiskeluhuollon monialaiselle ohjausryhmälle tms., opiskeluhuoltoryhmälle
- **Yhteiset käytännöt:** Toimintamallit, istumisen vähentäminen ja fyysisen aktiivisuuden lisääminen, yksinäisyyden vähentäminen, tapaturmien ehkäisemisen käytännöt, opiskelijaruokailun osallistumisen seuranta
- **Osallisuus:** Tutor-toiminta, huoltajien ja opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksissa kehitettävää
- **Muut ydintoiminnot:** Koulupäivän liikuntaa lisäävät toimenpiteet, esimerkiksi neuvonta ja vertaisohjaajatoiminnot

4) Ammatillinen koulutus

- Tietoja ei saatavilla, tiedonkeruun kehittäminen

5) Liikunta

- **Sitoutuminen:** ohjelmien käsittely luottamushenkilöhallinnossa ja johtoryhmässä: Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta, kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelma, liikunnan edistäminen strategioissa: kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden seuranta ja arviointi, yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistämisen toimenpiteet

6) Perusterveydenhuolto

- **Sitoutuminen:** ohjelmien jakaminen tiedoksi ja/tai läpikäynti
- **Johtaminen:** suunnitelmat seuraavista teemoista: *valtimotautien ehkäisy, itsemurhien ehkäisy, depression ehkäisy, diabeteksen ehkäisy, päihdehaittojen vähentäminen, tupakkatuotteiden käytön vähentäminen, iäkkäiden kaatumistapaturmien ehkäisy, lähisuuhdeväkivallan ehkäisy, iäkkäiden vajaan vitsemuksen ehkäisy, sairaanhoitopiiriin kanssa tehtävän yhteistyön tiivistäminen ennaltaehkäisevässä toiminnassa,*
- **Seuranta ja tarveanalyysi:** puutteelliset tiedot
- **Osallisuus:** osallistumis- ja vaikuttamistapojen kehittäminen
- **Muut ydintoiminnot:** suunnitelmallinen viestintä, viestintää kehitettävä osana ennaltaehkäisevää toimintaa

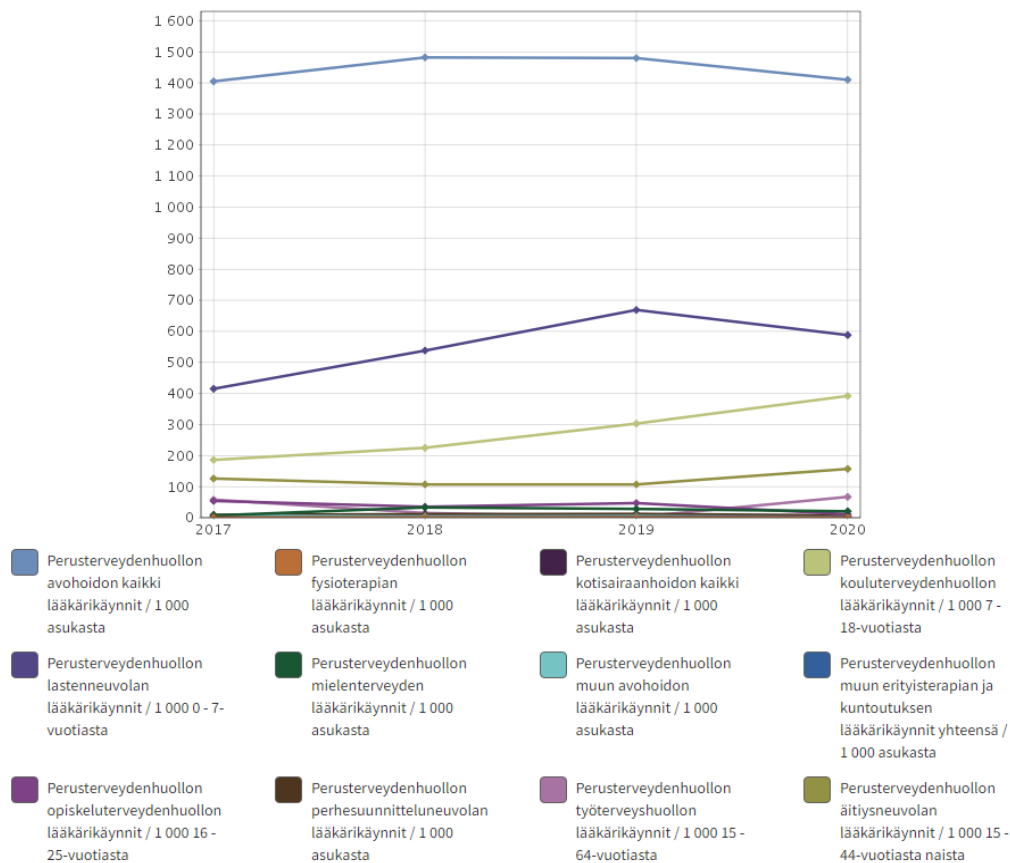
7) Kulttuuri

- **Sitoutuminen:** ohjelmien jakaminen tiedoksi ja/tai läpikäynti, esim. laki kuntien kulttuuritoiminnasta osa kulttuurikasvatussuunnitelmaa
- **Muut ydintoiminnot:** päätösten vaikutusten ennakoarviointi

Muoniolaisten terveydentila ja sairastavuus

Terveystoimen tehtäväalueelle kuuluvat perusterveydenhuollon palvelut, erikoissairaanhoido, päihdekliniikka, ympäristöterveydenhuolto, syöpäpotilaiden hoitokustannusavustus ja talteen otetut eläimet. Lapin sairaanhoitopiiri järjestää Muonion kunnan puolesta perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon.

Perusterveydenhuoltoa kehitetään yhdessä Muonio-Enontekiön perusterveydenhuoltoyksikön kanssa seudullisen sekä maakunnallisen näkökulman huomioiden. Terveydenhuollon tarkoituksena on edistää ja ylläpitää väestön terveyttä, hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä sekä sosiaalista turvallisuutta sekä kaventaa väestöryhmien välisiä terveyseroja. Perusterveydenhuollossa toteutetaan väestön tarvitsemien palvelujen yhdenvertaista saatavuutta, laatua ja potilasturvallisuutta. Tavoitteena on vahvistaa terveydenhuollon palvelujen asiakaskeksyyttä sekä perusterveydenhuollon toimintaedellytyksiä. Lisäksi terveydenhuollon toimijoiden, kunnan eri toimialojen välistä sekä muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä tehostetaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä. Vuonna 2019 perusterveydenhuollon investoinnit olivat 57,63 euroa asukasta kohden.

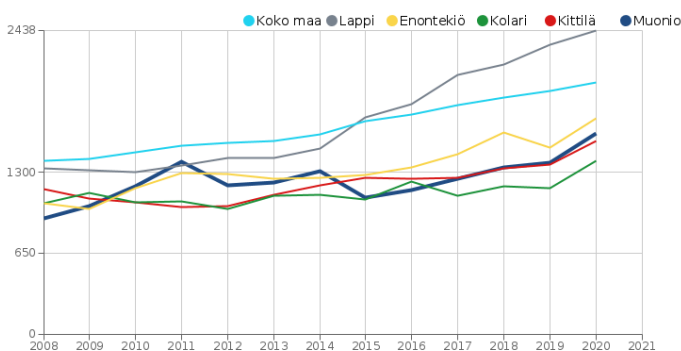

Lähes jokaisen taulukossa näkyvän toimialan lääkärikäyntien määrä on kasvanut valtuustokauden aikana. Lääkärikäyntien laskua on tapahtunut opiskeluterveydenhuollossa, jossa lääkärikäyntien määrä 16-25-vuotiailla on laskenut valtuustokaudella. Vuonna 2017 käyntejä oli 54 tuhatta ikäryhmään kuuluvaa kohden ja vuonna 2020 vain 11. Muita laskussa olleita toimialoja ovat perhesuunnitteluneuvolan lääkärikäynnit ja perusterveydenhuollon muun avohoidon lääkärikäynnit.

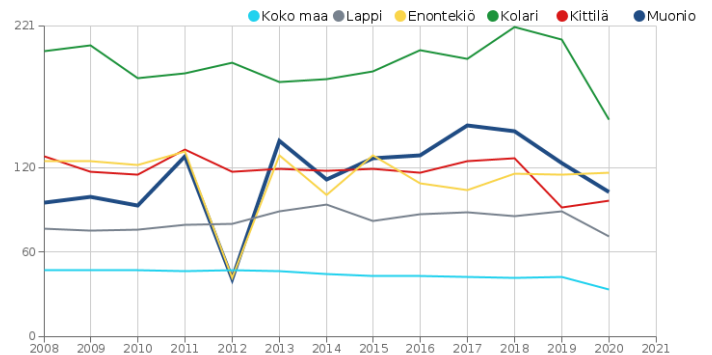
Perusterveydenhuollon avohoidon kaikkien lääkärikäyntien määrä tuhatta asukasta kohden on pysynyt melko tasaisena valtuustokauden aikana. Vuonna 2020 luku oli 1410 / 1000 asukasta ja vuonna 2017 luku oli 1 405 / 1000 asukasta. Perusterveydenhuollon kouluterveydenhuollon 7-18-vuotiaiden lääkärikäyntien määrä on kasvanut valtuustokauden aikana huomattavasti. Vuonna 2017 luku oli 186 ja vuonna 2020 392 tuhatta 7-18-vuotiasta kohden. Valtuustokauden aikana myös perusterveydenhuollon mielenterveyden lääkärikäynnit ovat kasvaneet merkittävästi, sillä vuonna 2017 luku oli 6,9 / 1000 asukasta ja vuonna 2020 20,5 / 1000 asukasta. Myös työterveyshuollon lääkärikäyntien määrä on kasvanut valtuustokauden aikana.

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit ovat olleet tasaisessa nousussa viime vuosien aikana. Vuonna 2020 käyntejä oli 1608,6 / 1000 asukasta. Luku on suurempi kuin Kolarissa ja Kittilässä, mutta huomattavasti pienempi kuin Lapin alueella (2437,4/1000 as.) ja koko maassa (1615,9/1000 as.) Luonnollisesti avohoitokäyntien lisääntyessä myös käyttökustannukset ovat nousseet.

		2017	2018	2019	2020
Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit / 1 000 asukasta <small>info ind. 1560</small>	Muonio	1 248,7	1 338,8	1 372,2	1 608,6
Erikoissairaanhoidon käyttökustannukset yhteensä, 1 000 euroa <small>info ind. 1393</small>	yhteensä	2 972	3 434	3 183	3 277

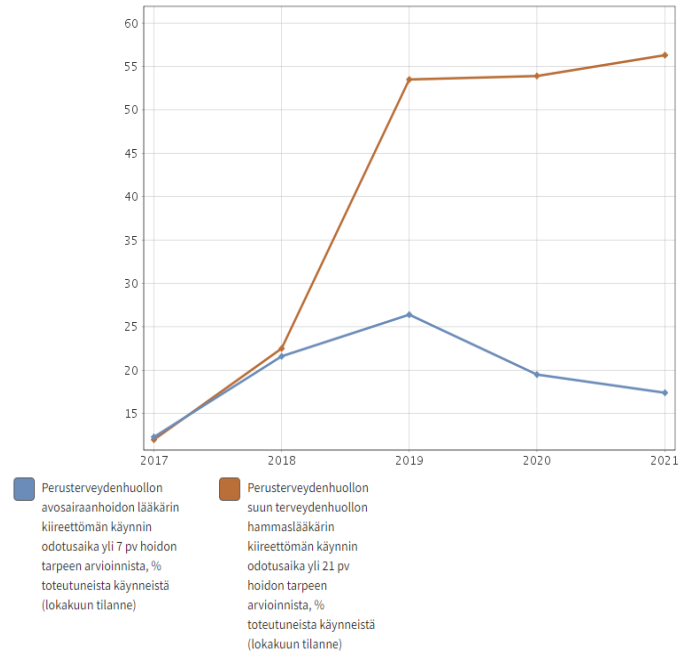
Erikoissairaanhoidon avokäynnit / 1000 as.

Perusterveydenhuollon vuodeasastohoidon hoitojaksot / 1000 as.

Perusterveydenhuollon vuodeasastohoidon hoitojaksot ovat olleet laskussa vuodesta 2018 alkaen. Vuonna 2017 luku oli korkein koko seurantajaksolla, 150,1. Vuonna 2020 luku oli 102,7 / 1000 asukasta kohden. Hoitojaksoja on huomattavasti enemmän koko maan keskiarvoon (33,6) ja Lappiin (70,9) verrattuna. Kolarissa ja Enontekiöllä vuodeasastohoidon hoitojaksoja oli Muoniota enemmän vuonna 2020.

Terveydenhuoltolain (30.12.2010/1326) mukaan hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä lääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmessa kuukaudessa siitä, kun hoidon tarve on arvioitu. Perusterveydenhuollon avosairaanhoidon lääkärin kiirettömän käynnin odotusaika yli 7 päivää hoidon tarpeen arvioinnista -indikaattori kuvaa yli viikon odotusaikaa hoidon tarpeen arvioinnista lääkärin kiirettömälle perusterveydenhuollon avosairaanhoidon vastaanottokäynnille päässeiden potilaiden osuuden prosentteina (%) kaikista hoitopääsyn kiireettömistä lääkärin avosairaanhoidon vastaanottokäynneistä. Indikaattori kuvaa lokakuun tilannetta. Valtuustokauden alussa trendi oli kasvava vuoteen 2019 saakka, jolloin 26,4 prosentissa käynneistä odotusaika oli yli 7 päivää. Tämän jälkeen osuus on laskenut ja vuonna 2021 prosenttiosuus oli 17,4.

Perusterveydenhuollon suun terveydenhuollon hammaslääkärin kiirettömän käynnin odotusaika yli 21 päivää hoidon tarpeen arvioinnista -indikaattorin mukaan hammaslääkärikäyntien odotusajat ovat kasvussa (kuvio yllä). Lokakuussa 2021 yli 56 prosentissa kiirettömässä käynnissä odotusaika oli yli kolme viikkoa. Vuonna 2017 vastaava luku oli 12%, joten muutos on erittäin merkittävä. Sekä lasten ja nuorten, että 18-vuotta täyttäneiden hammaslääkärikäynnit ovat laskeneet valtuustokauden aikana. Vuonna 2020 tuhatta asukasta kohden käyntejä oli 905.

	2017	2018	2019	2020
Perusterveydenhuollon ja yksityiseltä sektorilta Kelan korvaamat hammaslääkärikäynnit 0 - 17-vuotiailla / 1 000 vastaavanikäistä info ind. 2410	1 744	1 438	1 573	1 128
Perusterveydenhuollon ja yksityiseltä sektorilta Kelan korvaamat hammaslääkärikäynnit 18 vuotta täyttäneillä / 1000 vastaavanikäistä info ind. 2409	965	921	997	856
Perusterveydenhuollon ja yksityiseltä sektorilta Kelan korvaamat hammaslääkärikäynnit yhteensä / 1 000 asukasta info ind. 2408	1 109	1 016	1 103	905

Kansantauti-indeksi (vakioitu) kertoo Kelan rekisteritietoihin pohjautujen kuinka yleisiä niin sanottujen kansantautien erityiskorvausoikeudet ovat suhteessa koko maan keskiarvoon (= 100). Muonion kansantauti-indeksi oli vuonna 107,3 eli 7,3 prosenttia keskiarvoa suurempi. Muoniossa esiintyy huomattavasti enemmän sydämen vajaatoimintaa (155,9). Diabetesta esiintyy keskiarvoa vähemmän (81,9).

2018		
Alue	Kansantauti	
Muonio	Kansantauti-indeksi	107,3
	103 Diabetes	81,9
	112 Psykoosit	84,6
	201 Sydämen vajaatoiminta	155,9
	202 Nivelreuma	102,2
	203 Astma	109,5
	205 Verenpainetauti	111,0
	206 Sepelvaltimotauti	106,0

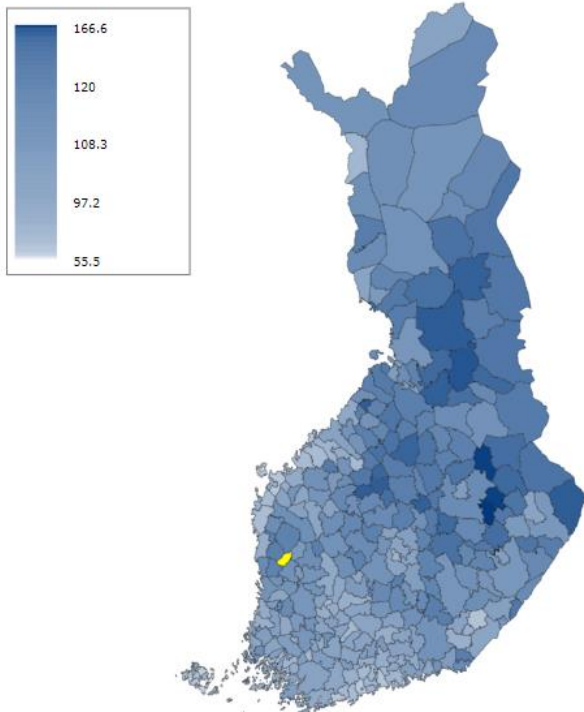
2018		
Alue	Indeksi	
Muonio	Sairastavuusindeksi	88,3
	-kuolleisuusindeksi	94,1
	-työkyvyttömyysindeksi	68,1
	-lääkekorvausoikeusindeksi	102,6

Myös sairastavuusindeksi (vakioitu) perustuu Kelan rekisteritietoihin. Indeksiluku kertoo, miten tervettä tai sairasta väestö on suhteessa koko maan keskiarvoon (= 100). Luvut perustuvat kolmeen rekisterimuuttujaan:

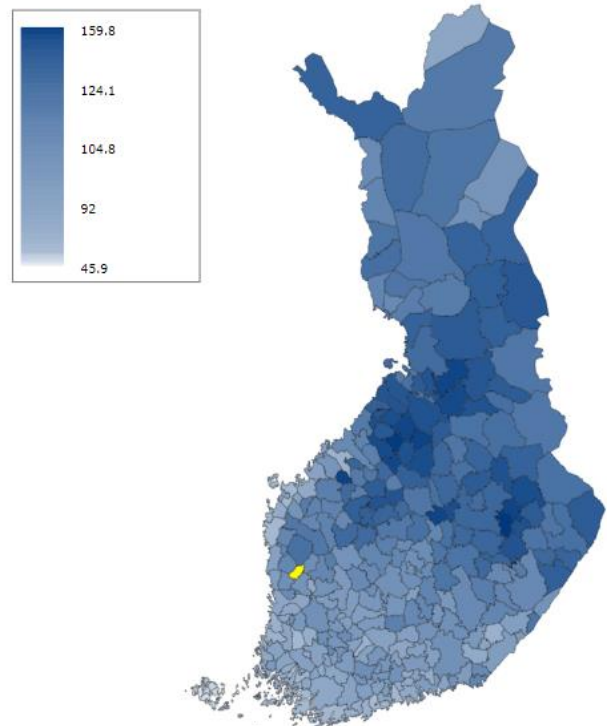
- kuolleisuus (v. 2018 Muoniossa 94,1)
- työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus työkäisistä (v. 2018 Muoniossa 68,1)
- erityiskorvattaviin lääkkeisiin, rajoitetusti peruskorvattaviin lääkkeisiin tai ruokavaliokorvauksiin oikeutettujen osuus väestöstä (v. 2018 Muoniossa 102,6)

Sairastavuusindeksi on kolmen osaindeksin keskiarvo. Vuonna 2018 Muonion sairastavuusindeksi oli 88,3. Työkyvyttömyysindeksi oli huomattavasti koko maan keskiarvoa pienempi. Lääkekorvausoikeusindeksi taas hieman keskiarvoa suurempi.

Sairastavuusindeksi, vakioitu 2018

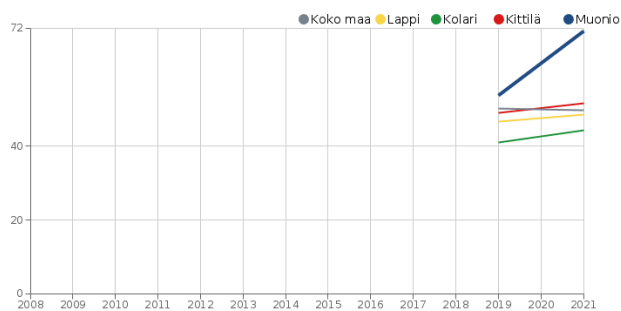
Kansantauti-indeksi, vakioitu 2018

Kulttuuri, liikunta ja vapaa-aika

Kulttuuritoimen tehtävänä on tarjota monipuolisia kulttuurielämyksiä kaikille kunnan asukkaille. Kulttuuritoimi tarjoaa kulttuuripalveluita, tiloja kulttuuritoimijoille sekä edistää historian säilymistä perinnetyön kautta. Paikallisia kulttuuritoimijoita tuetaan, joka mahdollistaa muun muassa paremman yhteistyön tapahtumien suunnittelussa. Kulttuuritilaisuuksia järjestetään yhteistyössä paikallisten kulttuurivaikuttajien, kunnan muiden toimielinten sekä paikallisten yrittäjien kanssa. Museon tehtävänä on kartoittaa yhteistä kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Museo pitää esillä suomalaista kulttuuriperintöä, tarjoaa opastusta sekä tapahtumia eri ikä ja kohderyhmille. Vuodelle 2021 on haettu hankerahoitusta kulttuurikasvatussuunnitelman suunnittelua ja toteutusta varten. Hankkeen aikana varhaiskasvatuksen ja peruskoulun kanssa testataan uusia kulttuuritapahtumia, jotka otetaan mahdollisesti osaksi vakituista kulttuuritarjontaa tulevaisuudessa ja kirjataan osaksi kulttuurikasvatussuunnitelmaa. Muonion kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma valmistuu kesällä 2022.

Varhaisnuorten taiteen ja kulttuurin harrastaminen on ollut kasvussa viimeisten vuosien aikana erityisesti Muoniossa. Vuonna 2021 yli 71 prosenttia vastaajista kertoi harrastavansa taidetta ja kulttuuria vähintään yhtenä päivänä viikossa. Luku on huomattavasti suurempi kuin muualla Tunturi-Lapissa, Lapin alueella ja koko maassa, jossa prosenttiosuudet sijoittuvat 44-51% välille.

Harrastaa taidetta ja kulttuuria vähintään yhtenä päivänä viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Muonion kunta on mukana "Taidetta tuntureille" -hankkeessa, jonka tavoitteena on kehittää Tunturi-Lapin alueen keskusten ja kylien lasten ja nuorten kulttuurin saavutettavuutta. Hankkeen avulla vahvistetaan lasten ja nuorten kulttuurin osallisuutta ja taiteen harrastamista Tunturi-Lapin alueella. Hankkeen tavoitteena on kehittää myös kylien lasten- ja nuorten kulttuurin toimintaedellytyksiä. Hanke järjestää kiertueen, joka sisältää taidetyöpajoja ja tapahtumia lapsille, nuorille ja aikuisille.

Kansalaisopiston kulttuurialan opetustunnit

Vapaana sivistystyönä järjestettyä koulutusta, tutkintoon johtamattomassa koulutuksessa annetut opetustunnit ovat laskeneet hieman vuodesta aiemmista vuosista. Vuonna 2020 tunteja annettiin 1 333, kun taas vuonna 2019 määrä oli 1638, vuonna 2018 1556 ja vuonna 2015 1521. Trendi on ollut samanlainen myös Muonion lähikunnissa. Koronaviruksen vaikutukset opetuksen järjestämiseen ovat varmasti yksi syy tuntien määrän pienenemiselle.

Kirjasto

Kirjastotoimen tavoitteena on tarjota nykyaikaisia kirjastopalveluita kaikille kunnan asukkaille. Kirjasto tarjoaa asiakkaille pääsyn tietoon ja kulttuurisisältöihin, edistää lukemista ja lukutaitoa, innostaa lukemaan, tarjoaa tietopalvelua sekä mahdollistaa monipuolisen kirjastotilojen käytön. Muonion keskustassa sijaitsevan pääkirjaston lisäksi Muonion kunnassa kulkee kirjastoauto.

Muonion kirjastossa järjestetään oheistoimintaa, kuten kirjaesittelyjä, digiopetusta, kirjastokäytönopetusta ja kirjavinkkauksia sekä satutunteja ja nuorten tapahtumia. Lisäksi tavoitteena on panostaa entistä monipuolisempaan yhteistyöhön koulun, varhaiskasvatuksen ja nuorisotoimen kanssa.

Kirjastokäynnit ovat laskeneet hieman todennäköisesti koronapandemian vaikutuksesta. Kirjojen kokonaislainausmäärät taas ovat kasvaneet reilusti vuodesta 2020 vuoteen 2021. Muoniossa tapahtumia järjestetään paljon kirjaston toimesta naapurikuntiin verrattuna. Esimerkiksi vuonna 2019 tapahtumia järjestettiin enemmän kuin missään muussa Tunturi-Lapin kunnassa. Vuonna 2021 Kolarissa järjestettiin reilusti Muoniota enemmän tapahtumia. Kirjasto on muoniolaisille tärkeä käyntikohde.

	2017	2018	2019	2020	2021
Fyysiset käynnit	26 289	27 017	29 729	26 279	25 996
Verkkokäynnit	5 148	5 035	6 466	9 934	8 891

Kirjastokäynnit / asukas

	2017	2018	2019	2020	2021
Kokonaislainaus	38 584	39 078	47 760	44 949	53 162

Kirjojen kokonaislainaus / asukas

	2017	2018	2019	2020	2021
Tapahtumien osallistujamäärä / (Asukasluku / 1000)	*	439,54	493,69	274,26	205,88
Käyttäjäkoulutusten osallistujamäärä / (Asukasluku / (Asukasluku / 1000))	*	75,90	65,25	14,73	140,66

Kirjaston tapahtumiin osallistuneiden määrä / 1000 asukasta

Kulttuuri

Muonion kunnassa valmistuu keväällä 2022 kulttuurikasvatussuunnitelma, joka perustuu lakiin kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019). Kunnan kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jolla kunta edistää kulttuurin ja taiteen tekemistä, harrastamista, saatavuutta ja käyttöä sekä taide- ja kulttuurikasvatusta ja kulttuuriperintöä. KOPS perustuu yhdenvertaisuuteen, saavutettavuuteen, kunnan elinvoimaisuuteen, yhteisöllisyyteen ja työllistävään vaikutukseen, kunnan brändiin sekä lasten tunne- ja esiintymistaitoihin ja monipuoliseen maailmankatsomukseen.

Suunnitelmassa käydään läpi konkreettisesti, kuinka kulttuuritoimintaa edistetään kunnan eri ikäryhmien kesken. Suunnitelmaan on listattu perinteiset kulttuuriin liittyvät tapahtumat, joita toteutetaan vuosittain. Esimerkiksi jokaiselle peruskoulun luokka-asteelle on oma kokonaisuutensa. Huomioitavaa on, että eri kokonaisuudet on mahdollista toteuttaa monille eri kohderyhmille vauvasta vaariin. Toimintaa on mahdollista toteuttaa myös usealle kohderyhmälle, esimerkiksi varhaiskasvatukseen ja ikääntyneiden toiminnan yhteistyönä. Suunnitelma on yksi tämän laajan hyvinvointikertomuksen liitteistä, sillä siinä käydään kattavasti läpi kulttuurin terveydenedistämiseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet.

Sitra on julkaissut syksyllä 2017 artikkelin taiteen ja kulttuurin tutkituista vaikutuksista. Taiteen ja kulttuurin rooli elämän rikastuttajana on kiistaton. Luova talous ja kulttuurinen ulottuvuus vahvistuvat kestävä kehityksen näkökulmien myötä. Taide ja kulttuuri tuottavat kuntalaisille hyvinvointivaikutuksia. Taide ja kulttuuri tulisikin nähdä kunnan voimavarana.

Sitran tarkastelussa tunnistetaan kuusi erilaista aluetta, joihin taiteella ja kulttuurilla on vaikutusta. Vaikutukset on koottu alla näkyvään taulukkoon.

Sosiaalinen hyvinvointi	Terveys	Oppiminen	Talous	Ympäristö	Kulttuurinen kestävyys
<ul style="list-style-type: none"> Sosiaalinen osallistuminen ja osallisuus Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot Sosiaalinen pääoma Syrjäytymisen ehkäisy Kulttuurinen ja sosiaalinen moninaisuus Kriittinen ajattelu Aktiivinen kansalaisuus Elin- ja asuin- ympäristöjen kehitys 	<ul style="list-style-type: none"> Terveyttä edistävät ja hoitavat vaikutukset Kansanterveys Koettu terveys ja elämänlaatu Mielenterveys ja mielen hyvinvointi Hoitoympäristöt ja hoidon laatu Lääketieteen koulutus Työhyvinvointi 	<ul style="list-style-type: none"> Älylliset kyvyt ja akateeminen suoriutuminen Itsetuntemus, tunnetaidot ja sosiaaliset taidot Opetuksen ja koulutuksen tukeminen Elinikäinen oppiminen Organisaatioiden kehittyminen 	<ul style="list-style-type: none"> Kulttuuri toimialana ja työllistäjänä Kerrannais- ja läikymisvaikutukset Kulttuuriturismi Alueiden ja kaupunkien kehitys Luovan talouden kehitys Säästöt julkisissa kustannuksissa 	<ul style="list-style-type: none"> Tiedon ja ymmärryksen lisääminen Esikuvan tarjoaminen Vaihtoehto kestäväan kulutukseen 	<ul style="list-style-type: none"> Kulttuurin roolit kestävässä kehityksessä Kulttuuri-perintö ja kulttuuri-identiteetti Kulttuurin moninaisuus ja ymmärrys

Sitra 2017. Kulttuurin ja taiteen vaikutusalueet.

Jokaisen alueen vaikutusten tarkasteluun sisältyvät yksilötason, yhteisön tason ja yhteiskunnan tason vaikutukset. Tärkeää on huomioida, että osa vaikutuksista on välittömiä ja osa ilmenee ajan kuluessa viiveellä.

TEAvisari -työkalu, joka kuvaa kunnan terveydenedistämistä aktiivisuutta antaa kulttuurille heikohkot pisteet vuodelta 2021. Vuoden 2022 aikana on kuitenkin tehty erittäin paljon toimenpiteitä kulttuurin edistämiseksi, joten kyseiset tiedot ovat vanhentuneita ja lukema on huomattavasti parempi tällä hetkellä. Esimerkiksi poikkihallinnollisia rakenteita on muodostettu osana kulttuurikasvatussuunnitelman luomisprosessia. Dokumentissa käydään läpi myös kulttuurin hyvinvointivaikutuksia, kuten myös laajassa hyvinvointikertomuksessa.

Pisteet	Muonio	Koko maa
Kulttuuri	43	66
Sitoutuminen	25	67
Johtaminen	73	78
Seuranta ja tarveanalyysi	34	51
Voimavarat	54	61
Osallisuus	32	69
Muut ydintoiminnot	39	69

Huom! Tilanne kohentunut huomattavasti vuoden 2022 aikana.

Matkailun näkökulmasta sekä kulttuuri, että liikunta ovat tärkeitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sektoreita Muoniossa. Esimerkiksi kulttuurillisten matkailukohteiden kehittäminen ja nostaminen isompaan rooliin voi toimia yhtenä kunnan vetovoimatekijänä. Myös matkailijoiden ja kyläläisten yhteisten tapahtumien järjestäminen lisää poikkikulttuurisuutta alueella. Muoniossa järjestetäänkin juhannusviikolla 2022 kaikille avoin tapahtuma ”Muonio Fästti”, joka toteutetaan kunnan eri sektorien yhteistyönä. Tapahtumassa on ohjelmaa kaikille lapsista ikääntyneisiin keskustan alueella. Matkailun näkökulmasta myös terveystaival ja erilaiset reitit houkuttelevat matkailijoita Muonioon. Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys nähdään rikkautena osana hyvinvoinnin edistämistyötä. Inklusiivisen matkailun, esteettömien ja saavutettavien ympäristöjen rooli kasvaa tulevaisuudessa.

Liikunta

Muonion kunnan liikuntatoimen päätehtävinä ovat liikuntapalveluiden tuottaminen sekä kunnassa harjoitettavan liikuntatoiminnan tukeminen. Tavoitteena on tukea kuntalaisten mahdollisuuksia hyvinvointia ja terveyttä edistävän liikunnan harrastamiseksi. Kunnan liikuntapalvelut järjestävät tapahtumia yhteistyössä kunnan eri yksiköiden, yritysten sekä kolmannen sektorin kanssa. Lisäksi liikuntatoimi pyrkii huomioimaan erityisryhmien tarpeita ja täydentämään järjestöjen palveluita.

Liikuntapalvelut huolehtivat liikuntalain antamista velvoitteista. Liikuntapalveluiden tehtävänä on huolehtia liikuntapalveluiden suunnittelusta ja kehittämisestä sekä kunnassa harjoitettavan liikuntatoiminnan tukemisesta. Liikuntapalvelut osallistuvat asiantuntijana liikuntapaikkojen suunnitteluun, rakentamiseen ja kunnossapitoon yhdessä elinvoimapalveluiden kanssa.

Muonion liikuntatoimi jakaa vuosittain muoniolaisille yhdistyksille liikunnan perusavustuksia. Lisäksi yhdistykset voivat hakea koulutusavustusta läpi vuoden. Koulutuksista korvataan ne koulutukset, jotka kehittävät liikuntatoimintaa Muoniossa. Muonion kunta palkitsee myös urheilussa menestyneitä kuntalaisia.

Muoniossa voi harrastaa monenlaista sekä ohjatuissa ryhmissä että omatoimisesti mahtavilla liikuntapaikoilla. Liikuntahallien salivuorovarouksista löytyvät mahdolliset vapaat harjoitteluvuorot, jotka ovat kaikkien varattavissa edullista salivarauskmaksua vastaan. Liikuntahallin varaaminen myös esimerkiksi perheen yhteiseen harrastukseen on mahdollista. Muonion Naisvoimistelijat järjestävät erilaisia jumppia, tanssia ja rentoutushetkiä myös miehille. Muonion Kiri järjestää viikoittaisia sarjajuoksujia ja -hiihtoja, polkupyöräsuunnistuksen ja monenlaisia muita

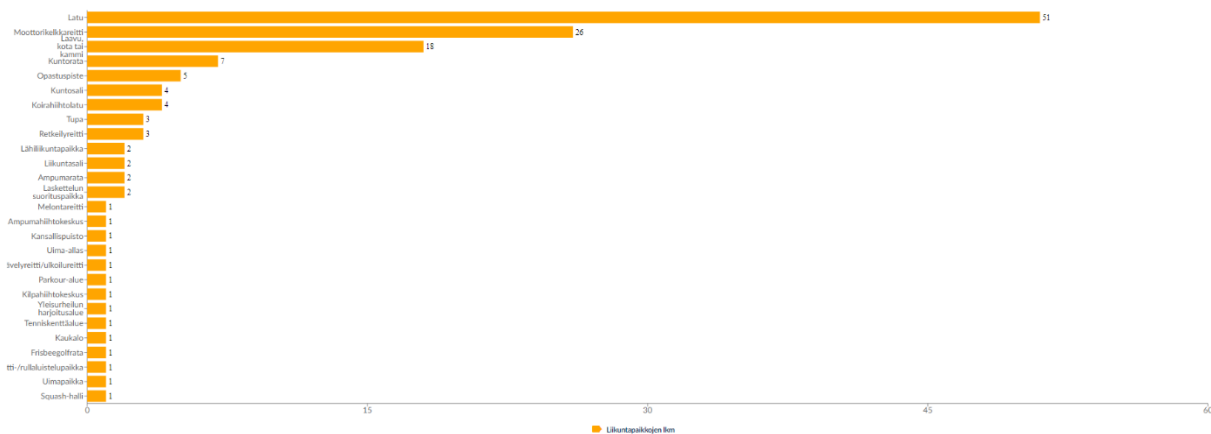
tapahtumia mukaan lukien vuosittaiset FIS-tykkikisat. Muonion Melojat järjestävät toimintaa jäsenilleen ja vuokraavat mm. melontakalustoa omatoimiseen retkeilyyn. Lisäksi Muoniossa toimii Muonion Kiipeilijät. Myös kansalaisopisto tarjoaa liikuntaa kuntalaisille edulliseen hintaan. Ikäihmisille suunnattuja kuntosaliryhmiä toteuttaa Käsivarren Seniorit ja omia hyvinvointiryhmiä on myös Tunturilapin Kuntoutuksella. Lisäksi +65-vuotiaille suunnatuissa toimintatuokioissa on lähes aina mukana taukojumppaa.

Liikuntatoimen järjestämistä toiminnoista suurin on Muonion Sirkuskoulu Huipun toiminta. Sirkus on toiminut kunnassa vuodesta 2016 alkaen ensin hankeavusteisesti ja nyt toiminta on vakiintunut niin, että sirkuksessa on jo 130 harrastajaa. Ryhmiä on syksyllä 2021 aivan taaperoista aikuisiin asti yhteensä 8 kpl. Liikuntatoimen muut ohjatut ryhmät ovat kurssimuotoisia ja toiminnan järjestämisessä pyritään huomiomaan eri kohderyhmien toiveet ja tarpeet.

Muonion kunnan alueelta löytyy monenlaisia mahdollisuuksia ulkoliikuntaan. Näitä ovat mm. **ladut ja talviulkoilureitit, lumikenkäreitit, moottorikelkkareitit, ulkoliikuntapaikat ja urheilukentät.** Muonion kunnan ylläpitämät ulkoliikuntapaikat ja urheilukentät sijaitsevat pääasiassa kirkonkylällä koulujen lähellä Opintiellä. Lisäksi kunta ylläpitää Kielan lähiliikuntapuistoa ja ulkokuntosalin rakentaminen on suunnitteilla. Muonion alueella ulkoilumahdollisuuksia tarjoaa myös useat yritykset ja muut toimijat. Kunnan alueelta löytyy Harrinivan minigolf, Kangosjärven frisbeegolf sekä Kangosjärven kenttä. Muonion kunnan alueella olevasta Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta löytyy monia Metsähallituksen ylläpitämiä reittejä, autiotupia ja taukopaikkoja. Pallaksella on myös Metsähallituksen Pallastunturin luontokeskus. Discover Muonio ylläpitää sähköistä ja ajantasaista latukarttaa. Muonion kunnalla on noin 200 km latuverkkoa ja siitä noin 30 km on valaistua latua. Muonion kuntalaiset saavat myös alennushintaisia uimalippuja Levin kylpylästä.

Liikuntapalvelut seuraavat kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta erilaisten tapahtumien yhteydessä. Lapin Liikunnan kanssa toteutetuissa tapahtumissa on tehty kehonkoostumusmittauksia työikäisille. Kunnan eri toimialojen yhteistyötapahtumissa taas on tarkasteltu ikääntyneiden toimintakykyä erilaisten testien ja harjoitteiden avulla. Kunnassa on kevään 2022 aikana käynnistetty liikunnan edistämiseen keskittyvä poikkihallinnollinen työryhmä, jonka kanssa pohdittiin TEA-viisarin vastauslomakkeeseen pohjautuen tehtyjä liikuntaa edistäviä toimenpiteitä. Liikuntaneuvontaa tullaan kehittämään tulevaisuudessa, sillä kunta on mukana ”Elintapaohjauksen palvelupolku Tunturi-Lappiin 2022-2024” -hankkeessa.

Suomen julkiset liikuntapaikat on koottu LIPAS-tietokantaan. Muoniossa on tietokannan mukaan 143 liikuntapaikkaa, joka tarkoittaa noin 62 liikuntapaikkaa 1000 asukasta kohden. Liikuntapaikkojen lukumäärä on suurempi, kuin missään muussa Tunturi-Lapin kunnassa (Enontekiö 103, Kittilä 122, Kolari 136). Liikuntapaikkojen lisäksi LIPAS-järjestelmästä löytyvät kuntien viralliset tilinpäätöstiedot liikuntatoimen osalta. Muonion kunnassa vuonna 2020 liikuntatoimen käyttökustannukset asukasta kohden olivat 127 euroa. Luku on pienempi kuin Kittilässä (169€), Kolarissa (132€) ja Enontekiöllä (263€).

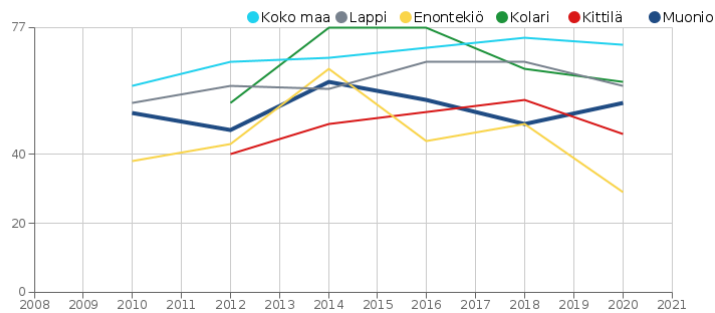

Liikuntapaikkojen lukumäärät Muoniossa

Liikunnan edistäminen kunnassa: TEA-pistemäärä

Vuonna 2020 liikunnan TEA-pistemäärä on ollut 55. Luku sijoittuu asteikon 0-100 puoliväliin keltaiselle alueelle, jonka mukaan tulos on keltaisella ”parannettavaa” –alueella. On kuitenkin huomioitavaa, että Muonion kokoisessa kunnassa tiettyjen TEA-viisarin listauksessa olevien toimintojen toteuttaminen ei ole järkevää, sillä kohderyhmään voi kuulua vain pari henkilöä. Esimerkiksi liikunnan toimijoiden seuraparlamenttia ei ole järkevää järjestää vähäisen osallistujamäärän vuoksi. Toimijat osallistuvat säännöllisesti yhdistysfoorumiin, joka on suunnattu kaikille kunnan järjestöille.

Alueellisen vertailun mukaan Muonion pistemäärä on noussut tehtyjen toimenpiteiden ansiosta, kun taas naapurikunnissa pistemäärä on pienentynyt.

Liikunnan edistäminen kunnissa

Ravitsemus

Hyvä ravitsemus on tärkeässä roolissa monien elintapasairauksien ehkäisyssä. Terveellinen ruokavalio on yksi terveyttä edistävä tekijä riittävän päivittäisen liikunnan ja unen rinnalla. Muonion kunnan elinvoimapalveluissa työskentelee ravitsemispäällikkö ja hyvän ravitsemuksen edistämiseksi on tehty useita toimenpiteitä viime vuosien aikana. Muonion ruokapalvelut pyrkivät edistämään hyvinvointia tarjoamalla asiakkaille mahdollisimman terveellistä ja maistuvaa ruokaa. Keskuskeittiö tuottaa hyvää ja ravitsevaa ruokapalvelua kunnan eri laitoksille elintarvikelain asettamien suositusten mukaisesti. Tavoitteena on lisätä kestävästi kasvisten käyttöä ja minimoida ruokailun väliin jättävät asiakkaat.

Keskuskeittiö toimii Lappian toimipisteessä ja tuottaa kunnan ruokapalveluja kouluille, päiväkodeille, vanhusten palveluasumisyksiköihin, terveyskeskuksen vuodeosastolle, työpajalle, kehitysvammaisten päivätoimintakeskukselle sekä kunnan hallintokunnille. Lisäksi aterioita tehdään kotipalvelun asiakkaille. Toimipiste on avoin myös ulkopuolisille asiakkaille. Keskuskeittiö toimii arkipäivisin klo 7.00 – 15.00. Lounastarjoilu toteutetaan koulujen toimintapäivinä. Valmistettavat ateriamäärät kouluvuoden aikana ovat: lounaat 480 / päivä, päivälliset 60 / päivä, jonka lisäksi valmistetaan oheistuotteita, kokoustarjoiluja sekä kahvilatuotteita.

Muonion kunta on saanut hankerahoituksen ”Elintapaohjauksen palvelupolku Tunturi-Lappiin 2022-2024”, jonka avulla kuntaan palkataan projektikoordinaattori 24 henkilötyökuukaudeksi kehittämään myös ravitsemus-/ravintoneuvontaan liittyviä toimintamalleja. Hankkeen ensisijaisena kohderyhmänä ovat työikäiset, mutta hanke sisältää monipuolisten viestintämateriaalien tuottamista kunnan jokaiselle kohderyhmälle mm. hyvään ravitsemukseen liittyen.

Ikäryhmittäisiä tavoitteita ja toimenpiteitä terveyttä edistävien ravitsemustottumusten lisäämiseksi on koottu pintapuolisesti mm. tähän hyvinvointikertomukseen. Kunnassa on tehty paljon tärkeää työtä ravitsemuksen edistämiseksi viime vuosina. Ravitsemus on yksi tärkeä kokonaisuus kunnan toiminnassa asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Ravitsemus onkin yksi TEAvisari -työkalun kuntajohdon sitoutumista mittaavista kokonaisuuksista.

Lapset, perheet ja nuoret

Muoniossa koulut ja päiväkodit pyrkivät aina tarjoamaan ravitsemussuosittelun mukaisen aterian. Lisäksi tavoitteena on, että kaikki osallistuvat ruokailuun yhdessä. Erityisesti näiden keinojen avulla pyritään edistämään hyvän ravitsemuksen toteutumista kohderyhmän sisällä. Ateria-aika Muoniossa on 20 minuuttia, joka on hieman lyhyempi kuin suositusten 30 minuutin aika. Opettajat syövät koululounaan oppilaiden kanssa.

Aiemmin tarjolla on ollut yksi lämminruokavaihtoehto ja yksi salaatti. Tilanne on kohentunut huomattavasti ja nyt tarjolla on kaksi lämminruokavaihtoehtoa, joista toinen on aina kasvisvaihtoehto. Lisäksi tarjolla on viisi salaattikomponenttia. Lisäksi kolmelta loppuvina koulupäivinä tarjotaan ilmainen välipala (hedelmä/näkkileipä/maito).

Kouluterveyskyselyssä kartoitetaan monipuolisen ruokavalion toteutumista muun muassa indikaattorin ”Syö hedelmiä tai marjoja lähes päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista” avulla. Muonion kohdalta tieto on vanhentunutta, sillä usuin tulos on vuodelta 2013. ”Ei syö hedelmiä, marjoja ja kasviksia joka päivä, % 4. ja 5. luokan oppilaista” -indikaattorin tulos on vuodelta 2017 17,6 prosenttia, joka on pienempi kuin Kittilässä (21,4%) ja Lapin alueella (18,9%), mutta suurempi kuin Kolarissa (13,5%) ja koko maassa (16,5%).

Kunnassa toimii moniammatillinen ruokatoimikunta, joka koostuu rehtorista, kotitalousopettajasta, oppilaskunnan edustajasta, keittiötyöntekijästä, terveydenhoitajasta sekä ravitsemuspäälliköstä. Ruokatoimikunta on kokoontunut vähintään kerran vuodessa ja käsittelee kouluruokailuun liittyviä, esiin nousseita asioita. Kouluilla on käytössä myös ruokailuun liittyvät palautevihkot, joiden avulla koululaiset voivat nimettömästi antaa palautetta kouluruokailuun liittyvistä asioista.

Nuorisotalo Tippalassa on nuorten toiveesta jokaviikkoinen ruokapäivä. Toiminta on ollut käynnissä noin neljä vuotta ja sen suosio on ollut suurta. Ruokapäivän avulla tavoitetaan myös sellaisia nuoria, jotka eivät muuten käy nuorisotilalla. Nuoret saavat viikoittain toivoa valmistettavia ruokia ja osallistuvat usein aktiivisesti sen tekemiseen. Pääasiassa tarjolla on edullisia, terveellisiä ja helppoja arkiruokia. Toiminta mahdollistaa muun muassa ruoan hinnoista, budjetoinnista ja terveellisistä elämäntavoista keskustelun. Toimintaan liittyy vahvasti kasvatuksellinen näkökulma myös hyvän ravitsemuksen edistämiseksi.

Työikäiset

Kunta tukee työntekijöitään tarjoamalla ravitsemussuosituksen mukaisen lounaan henkilökuntahintaan Ammattiopisto Lappialla. Lisäksi keskuskeittiö myy hävikkiruokaa päivittäin 12.15-12.30 välisenä aikana. "Elintapaohjauksen palvelupolku Tunturi-Lappiin 2022-2024" -hankkeen yhtenä teemana on terveellisen ravitsemuksen edistäminen sekä ravitsemusasiiantuntijoiden kanssa tehtävä yhteistyö. Kohderyhmänä ovat erityisesti työikäiset. Tavoitteena on, että hankkeen avulla rakennettu toimintamalli on mahdollista muokata myös muille kohderyhmille sopivaksi (erityisesti nuoret ja ikääntyneet). Tällä hetkellä Muoniossa ravitsemusneuvontapalveluita tarjoavat pääasiassa yksityiset palveluntarjoajat. Kunnan järjestämissä tapahtumissa on keskusteltu terveellisistä ruokailutottumuksista yhdessä osallistujien kanssa (esim. Suomi Mies seikkailee -kiertue, jossa kohderyhmänä työikäiset miehet). Suomi Mies -tapahtumissa osallistujille on esimerkiksi tarjottu valmiit ruoka-annokset, joista on keskusteltu. Syksyllä 2022 käynnistyvän hankkeen kautta lisääntyvä viestintä ja kampanjat ovat kuitenkin todella tarpeellisia lisätoimia työikäisten hyvän ravitsemuksen edistämiseksi Muoniossa.

Ikääntyneet

Kaikissa aterioissa pyritään huomioimaan ikääntyneiden ruokasuositus (VRN 2020). Lounas on kuitenkin useimmiten lähes sama koululaisten kanssa, jolloin suositus ei välttämättä täysin toteudu. Ikääntyneiden on mahdollista saada kotipalveluiden kautta lämmin ateria kotiin tiettyjen ehtojen toteutuessa.

Yli 65-vuotiaille suunnatuissa toimintatuokioissa on keskitytty välipalojen monipuolisuuden lisäämiseen ja siihen, että tarjolla on aina myös terveellinen vaihtoehto (esim. suolainen välipala ja hedelmä). Tapahtumissa ja tuokioissa on myös keskusteltu terveellisistä ruokailutottumuksista yhdessä osallistujien kanssa (esim. Pysytään pystyssä! -tapahtuma).

Heikoimmassa asemassa olevat, esim. työttömät

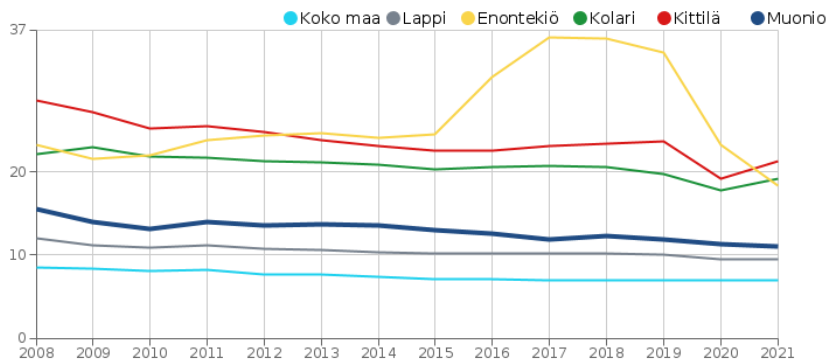
Työllisyyspalvelut järjestävät valmentautujien kanssa keittiöpäiviä, joissa valmistetaan yhdessä ruokaa. Samalla keskitytään ja käydään läpi hyvään ravitsemukseen liittyviä asioita, kuten ravitsemussuosituksia, lautasmallia ja niin edelleen. Lisäksi pohditaan raaka-aineiden hintoja ja laatua.

Päihteet

Muonion kunnassa päihdehuollon hoitomuotoja on useita, sillä yksilöt ja heidän tilanteensa ovat ainutkertaisia. Apua on saatavilla sekä päihdeongelmallisille, että heidän läheisilleen. Tukea, hoitoa ja kuntoutusta annetaan tarpeen mukaan lyhyt- tai pitkäkestoisesti. Muodot vaihtelevat avohuollon päihdekuntoutuksesta erilaisiin asumispalveluihin ja kuntoutuslaitoksiin. Päihdetyö kattaa sekä ennaltaehkäisevän toiminnan että varsinaisen hoidon. Työtä tehdään eri viranomaisten yhteistyönä. Lisäksi yhteistyötä tehdään järjestöjen ja seurakunnan kanssa. Muoniossa kokoontuu säännöllisesti AA-ryhmä, sekä AAL-ryhmä. Ehkäisevää päihdetyötä koordinoi Muonion kunnassa sosiaalihojaaja.

Ehkäisevää päihdetyötä yhteisesti kirjattujen käytäntöjen mukaisesti toteuttavia peruskouluja Muoniossa on 100% peruskouluista. Indikaattori ilmaisee prosenttiosuuden kouluista, joissa on yhteisesti sovittu kirjattu käytäntö tai toimintaohje päihteiden käytön ehkäisemisestä sekä oppilaiden ja henkilökunnan tupakatuotteiden käyttöön puuttumisesta koulun alueella.

Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden kehittäminen, tavoitteiden ja toimenpiteiden luominen sekä erilaisten yhtenäisten käytäntöjen ja monialaisten työryhmien luominen on Muoniossa ajankohtaista myös muille kohderyhmille, sillä rakenteet ovat toistaiseksi melko heikkoja. Toimintaa on kuitenkin kehitetty viime vuosien aikana monilta osin.

Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina, litraa

Muoniossa myytiin vuonna 2021 puhdasta alkoholia 11 litraa asukasta kohden. Luku on huomattavasti pienempi kuin Kittilässä, Kolarissa ja Enontekiöllä, mutta suurempi kuin Lapin alueella (9,4l) ja koko maassa (6,9l). Valtuustokauden aikana alkoholia on myyty Muoniossa enimmillään 12,2 litraa asukasta kohden, vuonna 2018.

Osallisuus

Kunnalla on tärkeä rooli kuntalaisten osallisuuden ja yhteisöllisyyden ylläpitäjänä. Muonion kunta tarjoaa erilaisia muotoja osallistumiseen, joista osa on lakisääteisiä ja osa vapaaehtoisia. Vahva osallisuuden kokemus vaikuttaa sekä yksilön, yhteisön, että yhteiskunnan hyvinvointiin. Vahva osallisuus voi kannustaa omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen sekä aktiivisuuteen omassa lähiympäristössä. Vahva osallisuus ja kuntalaisten aktiivisuus edistää kunnan yhteisöllisyyttä, elinvoimaisuutta ja sosiaalista kestävyyttä. Osallistaminen on yhteydessä myös käyttäjäläheisyyteen ja yhteiskehittämiseen.

Osallistumisen ja osallistaminen perustuu avoimeen viestintään ja vuorovaikutuksen mahdollisuuksiin. Tavoitteena on monipuolisten osallistumisen paikkojen tarjoaminen kuntalaisille. Osallistumismahdollisuuksista viestitään muun muassa erilaisten verkostojen ja työryhmien kautta, tapahtumissa ja tiedotustilaisuuksissa, kunnan nettisivuilla, sosiaalisessa mediassa sekä Luoteis-Lapissa ilmestyvässä kuntatiedotteessa. Lisäksi kunnan eri sidosryhmille voidaan viestiä suoraan tarpeen mukaan.

Kuntalaisten osallisuus ja osallistuminen on otettu huomioon kevään aikana muun muassa kuntastrategiatyössä sekä hyvinvoinnin edistämistyössä osana laajaa hyvinvointikertomusta.

Kuntalain 22 § käsittelee kunnan asukkaiden ja palveluiden käyttäjien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Säännöksen mukaan osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

1. järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja
2. selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa
3. valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin
4. järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun
5. suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa
6. tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua.

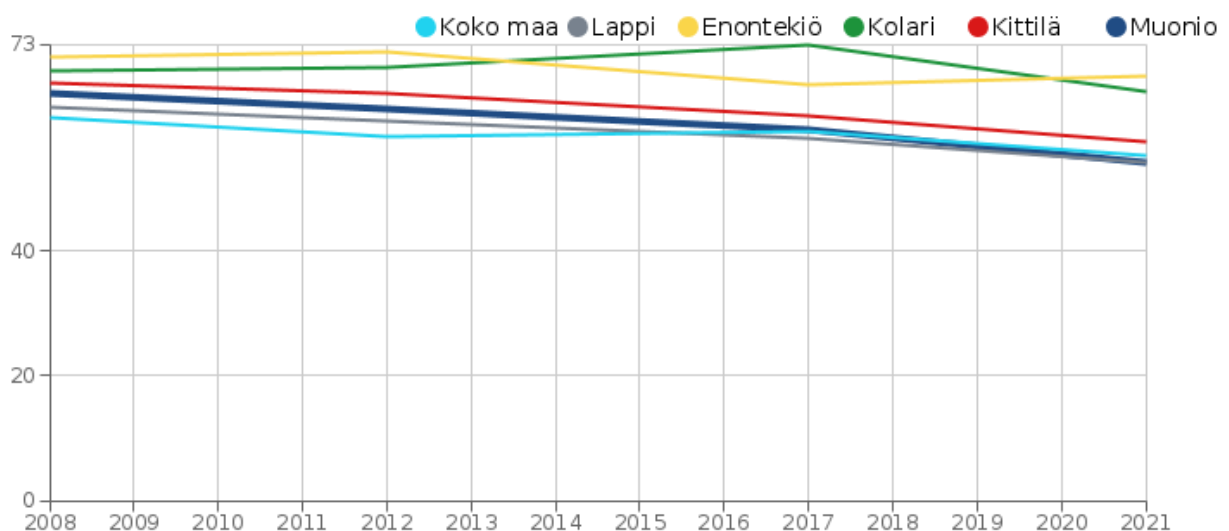
Muonion kunnan järjestöyhdyshenkilönä toimii hyvinvointikoordinaattori. Järjestöjen ja yhdistysten toiminnan tiivistäminen ja kehittäminen nähdään tärkeänä asiana ja kolmannen sektorin rooli esimerkiksi palvelujen tuottajana on merkittävä. Tulevaisuudessa osallisuustyötä voidaan tiivistää esimerkiksi osallistamalla kunnan eri toimialoja vahvemmin mukaan. Yhdistysfoorumissa toivottiin esimerkiksi kunnan eri palvelualojen teemoihin keskittyviä tilaisuuksia, jossa olisi kyseisen toimialan viranhaltijoita edustettuna.

Muoniossa ei ole osallisuutta ja osallistamista vahvistavia tavoitteita ja toimenpiteitä sisältävää osallisuusohjelmaa. Ohjelman luominen on kuitenkin realistinen kehittämistoimenpide Muonion kunnassa. Ohjelman luontivaiheessa tulisi kartoittaa sekä luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden että työntekijöiden näkemyksiä siitä, mitkä ovat tavoitteet kuntalaisuuden osallisuuden lisäämisessä. Lisäksi jo tarjolla olevien osallisuuden muotojen ja osallistumismahdollisuuksien viestintää on kehitettävä. Osallisuuden edistäminen on parhaimmillaan sektorirajat ylittävää, kehittävää toimintaa. Oleellista on käydä läpi, mitä osallisuuden edistäminen konkreettisesti tarkoittaa eri toimialoilla. Yksittäisten suuritteiden mittaamista (esim. kyselyiden vastaajamäärät) tärkeämpää on nähdä osallisuustyö kokonaisuutena.

Osallistuvalla budjetoinnilla tarkoitetaan toimintatapaa, jossa asukkaat ovat mukana yhteisiä verovaroja koskevassa keskustelussa, suunnittelussa ja päätöksenteossa. Toteuttamiseen ei ole olemassa yhtä menetelmää, vaan sitä voidaan soveltaa monella eri tapaa. Osallistuvaa budjetointia voidaan hyödyntää esimerkiksi silloin, kun suunnitellaan ja tehdään päätöksiä investointeihin tai palveluihin liittyen. Muonion kunnan valtuustokauden tavoitteessa ”Vaikuttavuutta ja vakuuttavuutta tiedolla johtamisella – aidosti avoin kunta” yhtenä osallistumistapojen kehittämiseen liittyvänä keinona nostetaan esiin osallistava valmistelu (esim. budjetointi).

Kuntavaalien äänestysaktiivisuuden avulla voidaan mitata kuntalaisten osallistumista kunnalliseen poliittiseen päätöksentekoon. Yleistä osallisuutta indikaattori ei mittaa, sillä ihmiset voivat osallistua yhteiskunnalliseen elämään lukemattomilla eri tavoilla, esimerkiksi ei-poliittisen yhdistystoiminnan tai joukkoharrastusten kautta. Kuitenkin poliittinen osallistuminen ja tunne siitä, että itseä koskeviin yhteiskunnallisiin asioihin voi vaikuttaa, on tärkeä osa hyvinvointia, osa poliittisten resurssien kokonaisuutta. Osallistumisen voidaan nähdä myös ruokkivan vastuun tunnetta yhteiskunnasta. Pieni äänestysprosentti voi kertoa vähäisestä kiinnostuksesta politiikkaa kohtaan tai vähäisestä uskosta vaikutusmahdollisuuksiin. Äänestäminen on yleisintä vanhempien ikäryhmien ja korkeasti koulutettujen parissa. Näin ollen äänestysaktiivisuus voi liittyä myös väestörakenteeseen.

Äänestysaktiivisuus on laskenut koko tarkastelujakson ajan Muoniossa ja pitkälti myös muilla vertailualueilla. Vuonna 2021 äänestysprosentti oli 54,1. Koko maan prosentti oli 55,1 ja Lapin 54,1. Aluevaaleissa vuonna 2022 Muonion äänestysprosentti oli vuonna 43,2%. Aluevaaleissa äänestäminen on tärkeää, sillä hyvinvointialueet vastaavat 1.1.2023 alkaen sosiaalihuollon, terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä. Aluevaaleissa valitut valtuutetut päättävät hyvinvointialueiden lähipalveluiden järjestämisestä vuoden 2023 alusta alkaen.

Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, %

Yhdistysfoorumi

Muoniossa järjestetään yhdistyksille ja järjestöille suunnattu yhdistysfoorumi vuosittain. Koronapandemian aikana tilaisuutta ei järjestetty, mutta keväällä 2022 järjestöt kokoontuivat keskustelemaan hyvinvoinnin edistämiseen ja viestinnän vahvistamiseen liittyvistä teemoista. Osallistujat toivoivat, että kunnan verkkosivuille saataisiin yhdistystoimintaan liittyvä osio. Osio on suunnitteilla ja tulevaisuudessa nettisivuilta tulisi löytyä järjestöjen ja yhdistysten yhteystiedot ja toiminnankuvaukset. Tietojen antaminen ja lisääminen nettisivuille perustuu vapaaehtoisuuteen. Lisäksi toiveena oli, että järjestöt voisivat näkyä vahvemmin esimerkiksi sosiaalisen median kanavissa. Yhdistykset kaipasivat myös, että kunnan viranhaltijat jalkautuisivat aiempaa enemmän kuntalaisten keskuuteen ja kävisivät vierailuilla esimerkiksi sivukylien kylätaloilla.

Kyläpirtti

Muonion kunta tarjoaa kolmannen sektorin toimijoiden käyttöön Muonion keskustassa sijaitsevaa Kyläpirtti -tilaa. Kyläpirtti on varattavissa ilmaiseksi kuntaorganisaation eri toimijoille, yhdistyksille ja muille toimijoille, jotka edistävät kunnan elinvoimaa, yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja kuntalaisaktiivisuutta ja ovat tuottoa tavoittelemattomia yleishyödyllisiä toimijoita. Lisäksi tilaa tarjotaan käyttökorvausta vastaan myös esim. pienimuotoiseen yritystoimintaan. Käyttökorvaus on 20€/tunti ensimmäiseltä tunnilta ja 10€/tunti seuraavat tunnit. Tilaa ei voi varata majoitustilaksi eikä toistaiseksi esimerkiksi perhejuhliin, sillä näitä palveluita on saatavilla paikallisten yrittäjien toimesta. Kyläpirtin on tarkoitus tarjota yhteistyö- ja toimintamahdollisuuksia monille eri toimijoille. Tärkeänä osana on yhdistysten aktivointi sekä kuntalaisten vuorovaikutuksen, yhteistyön ja osallisuuden vahvistaminen.

Kyläpirttiä voi hyödyntää muun muassa yhdistysten kokouksiin, tapahtumiin, koulutuksiin, harrastajien kokoontumisiin, pienimuotoisiin esityksiin ja ryhmätoimintaan. Kyläpirtti on äärimmäisen tärkeä kokoontumispaikka Muoniossa ja sen varausaste on hyvä.

Vanhus- ja vammaisneuvosto

Kuntalaki (410/2015) 22 § määrittelee, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Kunnan on taattava monipuoliset ja vaikuttavat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet kaikille kuntalaisille tasapuolisesti.

Kuntalain 27 ja 28 § mukaan kunnanhallituksen on asetettava vanhus- ja vammaisneuvostot ikääntyneen väestön ja vammaisten henkilöiden osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien varmistamiseksi. Kunnan on mahdollista asettaa sama toimielin hoitamaan vanhus- ja vammaisneuvoston tehtäviä ja nämä toimielimet yhdistettiin hallintosäätömuutoksessa 1.8.2021 alkaen (15 §) vanhusneuvoston 14.10.2020 § 6 esityksen mukaisesti. Vanhus- ja vammaisneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta (kuntalaki § 27 ja 28).

Muonion vanhus- ja vammaisneuvosto on Muonion kunnan ja sen alueella toimivien eläkeläisyhdistysten, vammaisten sekä vanhustyötä tekevien yhteisöjen yhteistyöelin. Neuvoston tehtävänä on edistää viranomaisten, vammaisten, ikääntyvien muoniolaisten, eläkeläis- ja vanhusjärjestöjen sekä vanhus- ja

vammaistyötä tekevien julkisten yhteisöjen yhteistoimintaa sekä edesauttaa ikäihmisten osallistumista ja vaikuttamista julkiseen päätöksentekoon.

Neuvosto tekee aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja vanhuksia ja vammaisia muoniolaisia koskevissa asioissa.

Hallintosäännön 15 §:n mukaan vaikuttamistoimielimillä on puhe- ja läsnäolo-oikeus kaikkiin elinvoima-, hyvinvointi- ja sivistyslautakunnan kokouksiin, pl. salassa pidettävät tai yksilöitä käsittelevät asiat. Lisäksi ao. lautakunnan puheenjohtajalla on perustellusta syystä oikeus rajata vaikuttamistoimielinten edustajien läsnäolo-oikeutta. Vaikuttamistoimielimien edustajilla on puhe- ja läsnäolo-oikeus valtuuston kokouksissa tehtävää alueeseensa liittyvissä asioissa. Vaikuttamistoimielimillä ei ole läsnäolo-oikeutta valtuuston suljetussa kokouksessa. Vaikuttamistoimielimillä on oikeus järjestää tarvittaessa kuulemistilaisuuksia.

Vanhus- ja vammaisneuvostossa on edustajat seuraavilta tahoilta: Muonion sotaveteraanit ry, Muonion Martat ry, Muonion seurakunta, Suomen Punainen Risti, Aspa-koti Karpalo, Muonion Sydänyhdistys ry, Käsivarren Seniorit ry, Tunturi-Lapin Astma- ja allergiayhdistys, LSHP Muonion pth:n yksikkö, nuorisovaltuuston edustaja, sivistyspalveluiden edustaja, hyvinvointipalveluiden edustaja, kunnanhallituksen edustaja, elinvoimapalveluiden edustaja, sekä hyvinvointipalveluiden edustaja.

Nuorisovaltuusto

Nuorisovaltuuston toimintaa ohjaa tarkemmin kuntalain (410/2015) 26 §. Pykälä määrittelee, että kunnassa on oltava nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä. Kunnan tulee huolehtia sen toimintaedellytyksistä ja näin ollen varmistaa nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Muonion kunnassa nuorisovaltuuston asettaa kunnanhallitus ja se on toiminut aktiivisesti vuodesta 2018 lähtien. Nuorisovaltuuston ohjaajana toimii nuorisosihteeri. Muonion kunnan nuorisovaltuutetuilla on puhe- ja läsnäolo-oikeus kaikissa lautakunnissa ja valtuuston kokouksissa. Lasten ja nuorten osallistumisesta ja kuulemisesta säädetään nuorisolain (1285/2016) 24 §:ssä.

Yhdistysten näkemyksiä kuntalaisten hyvinvoinnista

Kevällä 2022 järjestetyn yhdistysfoorumin teemana olivat viestinnän kehittäminen ja terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen järjestöjen näkökulmasta. Yhdistysfoorumi toteutettiin työpajamuotoisena ja osallistujat pohtivat, kuinka järjestöt voivat tukea kuntalaisten hyvinvointia vauvasta ikääntyneisiin.

Lapsiperheet, lapset ja nuoret

- Perheille suunnattua toimintaa ja tapaamisia esimerkiksi Kyläpirtillä, perhekerhot kunnan ja järjestöjen yhteistyönä
- MLL:n toiminnan henkiinherättäminen, lastenhoitopalveluiden tarjoaminen
- Yleisesti matalan kynnyksen tuen saaminen perhearkeen
- Varamummi/-pappa -toiminnan aktivoiminen ja siitä tiedottaminen, tukihenkilöitä arkielämään
- Tapahtumia ja toimintaa myös sivukyliin
- Digitaalisuuden hyödyntäminen esimerkiksi liikunnassa, liikunnan kokeiluryhmä perheille yhdessä
- Urheiluseurojen tukemisen tärkeys
- Leader Tunturi-Lapin nuorisorahaston hyödyntäminen
- Järjestöt kasvattajina; nuorien aktivoiminen mukaan toimintaan
- Toiminnallisten vanhempainiltojen järjestäminen, vanhempien aktivointi

Työikäiset

- Työssä jaksamisen tukeminen
- Kylätalkkaritoiminnan kehittäminen
- Tukea yhdistysbyrokratian hoitoon
- Elintapaohjaus

Ikäihmiset

- Puhtaasti viihteellisiä tapahtumia ja palveluita, esimerkiksi esteettömät pilkkikisat, esteettömät ja kiireettömät retket
- Ikäihmisten tarinoiden kerääminen (kulttuurin ja taiteen edistäminen)
- Tapahtumat/kokoukset ikäihmisten kotona
- Reittien ja latujen kehittäminen sivukylillä
- Eri ikäryhmien yhteisten kokoontumisten järjestäminen

Kunnan toiminta yleisesti

- Hankemahdollisuuksista viestiminen järjestöille, hankkeissa tukeminen
- Lausuntopyynnöt myös järjestöille
- Asenteisiin vaikuttaminen, esim. terveyden edistäminen

Turvallisuuden edistäminen Muoniossa

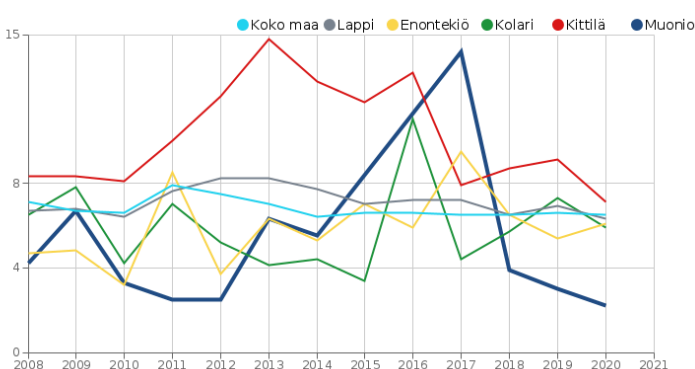
Turvallisuuden edistäminen on nostettu vahvasti esiin kuntastrategian valtuustokauden tavoitteissa. ”Hyvinvoiva, tyytyväinen ja turvalliseksi olonsa tunteva muoniolainen” –tavoitteen alla nostetaan esiin erityisesti arjen turvallisuus sekä ennaltaehkäisevien palveluiden ja toimintojen merkitys. Toimintaympäristön keskeisissä muutoksissa tuodaan esiin turvallisuuden tärkeys. Turvallisuuteen liittyvät myös työolosuhteet ja niiden turvallisuus. Laadukkaan perehdytyksen voidaan nähdä lisäävän turvallisuuden tunnetta organisaatiossa.

Muonion kunnassa toimii liikenneturvallisuustyöryhmä, jossa on eri toimialojen edustajia. Työryhmä on perustettu ELY-keskuksen aloitteesta. Ryhmän edustukseen kuuluvat nuorisotoimi, varhaiskasvatus, tekninen osasto, perusturva ja perusopetus. Lisäksi työryhmään kuuluvat kunnan edustajien lisäksi Lapin pelastuslaitoksen, poliisin, Liikenneturvan ja Lapin ELY-keskuksen edustajat. Työryhmän tehtävät liittyvät ensisijaisesti liikennekasvatus- ja valistustehtäviin. Myös Muonion järjestökenttä osallistuu aktiivisesti turvallisuuden edistämiseen Muoniossa. Muun muassa SPR ja Vapepa ovat aktiivisia toimijoita kyseisellä kentällä.

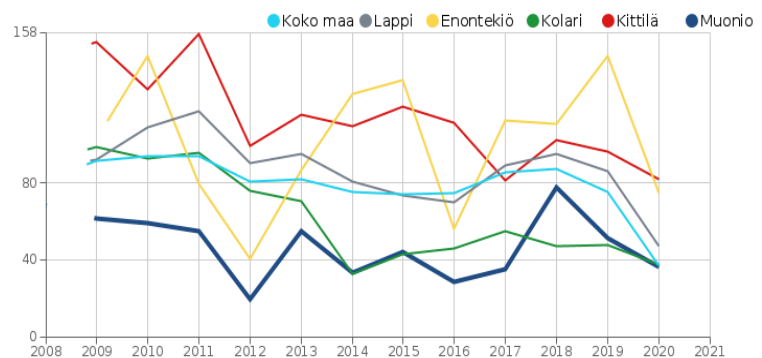
Matkailun turvallisuutta kehitetään Muonion kunnassa erityisesti Discover Muonion ja elinvoimapaalveluiden yhteistyönä. Matkailun turvallisuustyöryhmä muodostaa turvallisuussuunnitelman, jonka pohjalta järjestetään turvallisuuskokous kaksi kertaa vuodessa. Lisäksi kerran vuodessa järjestetään turvallisuuspäivä, jossa käydään läpi kulunutta sesonkia ja päivitetään turvallisuustoimenpiteitä. Yhteistyötä tehdään myös viranomaisten kanssa.

Rajan läheisyys tuo Muoniossa sekä etuja, että haasteita turvallisuuden ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Esimerkiksi nuuskan saatavuus on Muoniossa helppoa lähes koko muuhun Suomeen verrattuna. Myös matkailu lisää haasteita turvallisuuden edistämiseen, sillä ihmisten määrän suuri vaihtelu vuoden aikana voi aiheuttaa pelastustoimen resurssien ruuhkautumista. Esimerkiksi yksi suurempi onnettomuus voi sitoa koko alueen resurssit.

Tapaturmat ja turvallisuus

Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta

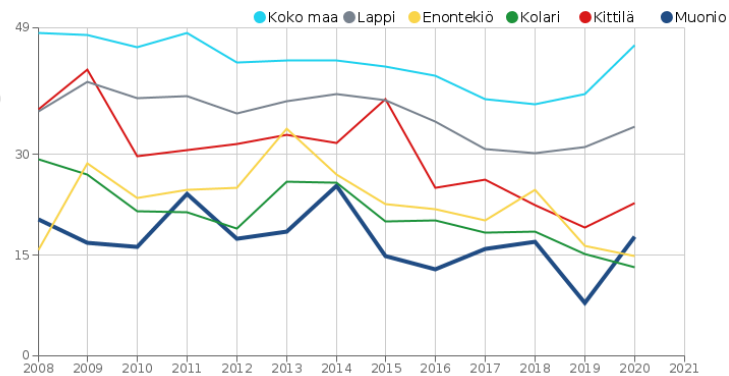

Poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikennesrikkomukset / 1000 asukasta

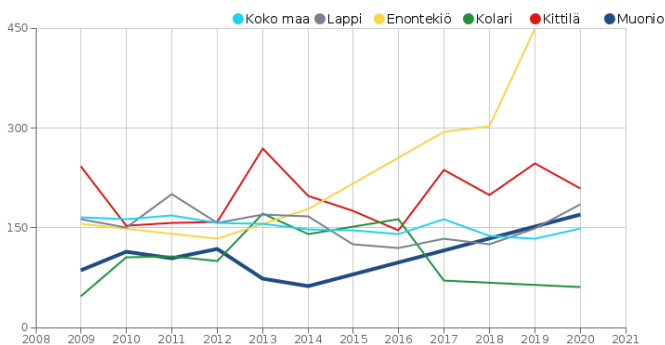
Henkeen ja terveyteen liittyviä rikoksia oli vuonna 2020 Muoniossa 2,2 tuhatta asukasta kohden. Lukumäärä on huomattavasti koko maata (6,5) sekä Lapin aluetta (6,3) vähemmän. Rikoksien määrä on ollut laskussa vuodesta 2017 lähtien. Liikenneturvallisuuden vaarantamisia ja liikennesrikkomuksia tuhatta asukasta kohden

on ollut eniten valtuustokauden aikana Muoniossa vuonna 2018. Tällöin keskiarvo oli 77,4. Lukumäärä on laskenut reilusti vuodelle 2020, jolloin se on ollut vain 36,1. Lukumäärä on kaikkia vertailukohteita pienempi Lapin keskiarvon ollessa 46,8 ja koko maan keskiarvon 37,1.

Omaisuusrikoksien määrä laski koronapandemian kovimpana aikana, mutta on palannut vuonna 2020 samoihin lukemiin kuin valtuustokauden alkupuolella. Vuonna 2020 poliisin tietoon tulleita omaisuusrikoksia vuonna oli 17,8/1000 asukasta. Lukema on Lapin keskiarvoa (34,2) ja koko maan keskiarvoa (46,3) huomattavasti pienempi. Huumausaineisiin liittyvää indikaattoritietoa ei ole saatavilla Muonion kohdalta. Koko Lapin alueella määrät ovat kuitenkin kasvaneet, kuten koko Suomen alueella.

Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset / 1000 asukasta

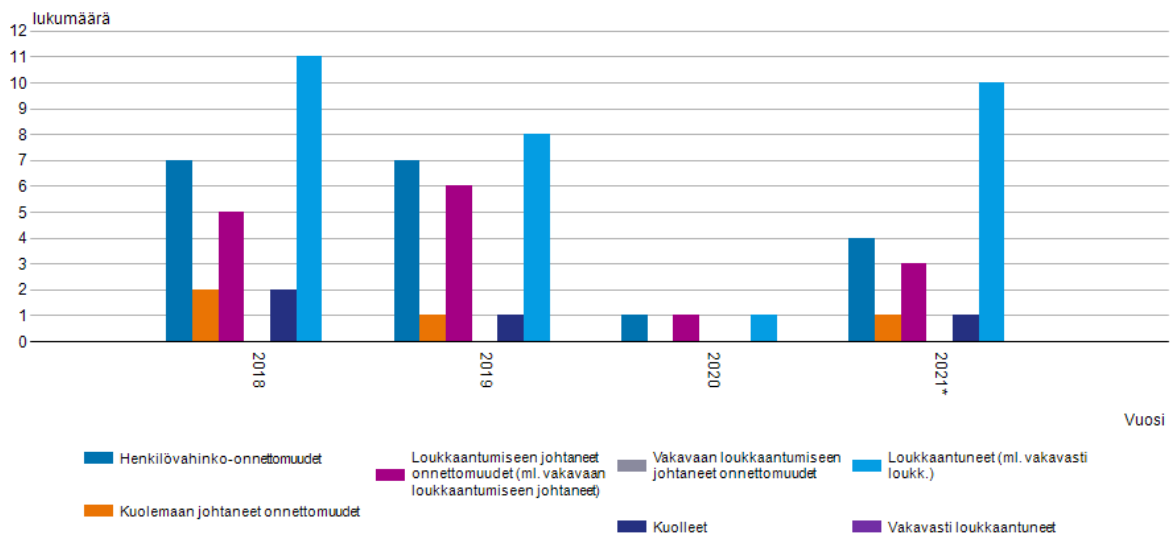

Muoniossa vuonna 2020 rikoksien syyllisiksi epäiltyjä 18-20-vuotiaita oli 169,8 tuhatta vastaavanikäistä kohden. Luku on suurempi, kuin edelliset vertailuarvot vuosilta 2009-2014. Luku on myös suurempi koko maan arvoon verrattuna (148,9). Lapin alueen lukema taas on reilusti suurempi, 185,4/1000 vastaavanikäistä.

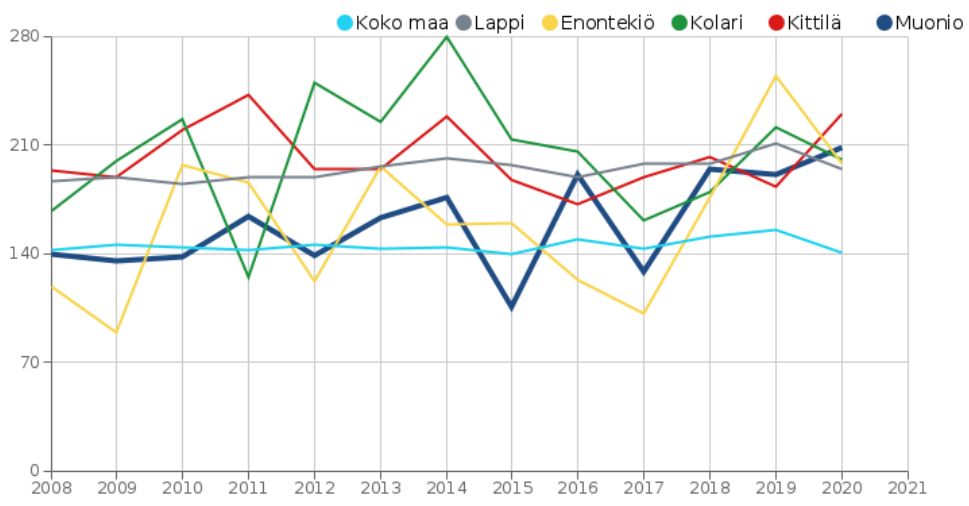
Rikoksista syyllisiksi epäillyt 18 - 20-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä

Alla olevassa taulukossa kuvataan henkilövahinko-onnettomuuksien, kuolemaan johtaneiden onnettomuuksien sekä loukkaantuneiden lukumääriä vuosina 2018-2021. Tilastossa näkyy selkeästi koronapandemian vaikutus, sillä vuonna 2020 tilastojen lukumäärät ovat olleet todella pieniä muihin vuosiin verrattuna. Myös vuoden 2021 lukemat ovat keskimäärin vuosia 2018 ja 2019 pienempiä. Henkilövahinko-onnettomuuksien, kuolleiden ja loukkaantuneiden lukumääriä seurataan aktiivisesti Muoniossa mm. poliisin ja pelastustoimen toimesta. Myös liikenneturvallisuuden työryhmä käy tilanteita läpi ja pyrkii edistämään turvallisuutta kunnassa. Esimerkiksi Puthaanrannantielle on saatu nopeusnäyttö, jonka tavoitteena on autoilijoiden huomion kiinnittäminen nopeusrajoitukseen vilkkaalla alueella mm. koulun läheisyydessä. Muonion keskustan alueella on kuitenkin vielä useampia vaaratilanteita aiheuttavia risteysalueita, joiden turvallisuuden kehittäminen on jatkuvassa keskustelussa liikenneturvallisuuden työryhmässä. Myös tiettyjen tiealueiden kuntoihin kaivataan parannuksia.

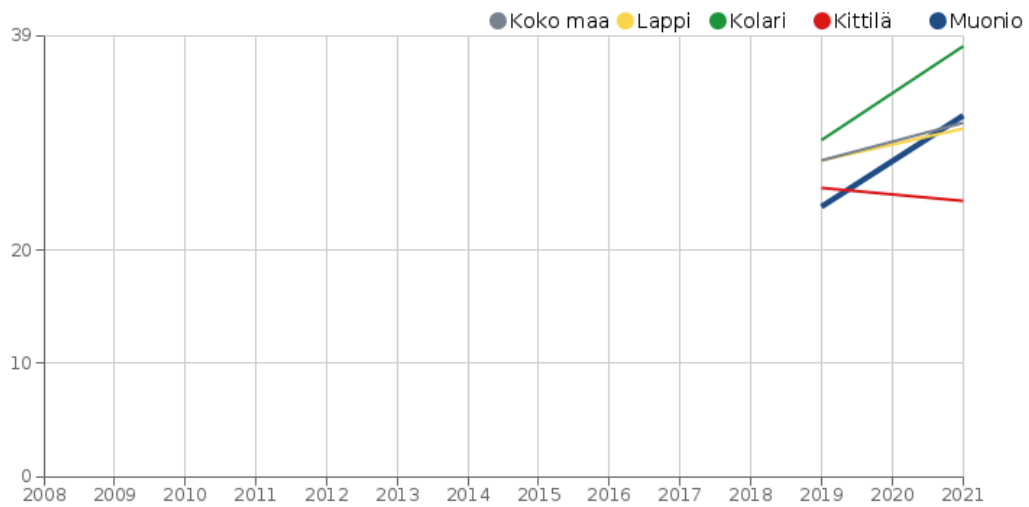
Henkilövahinko-onnettomuudet, kuolleet ja loukkaantuneet muuttujina Tiedot ja Vuosi. Muonio, Yhteensä, Yhteensä.

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvien hoitajaksojen määrä on kasvanut jonkin verran valtuustokauden aikana. Vuonna 2020 määrä on ollut suurimmillaan, 208,5/10 000 asukasta. Määrä Muoniossa on Lapin alueen keskiarvoa (194,4) suurempi. Ikäryhmittäisen tarkastelun perusteella hoitajaksojen määrä on pienentynyt 0-14-vuotiailla ja vuonna 2020 luku oli 28,1/10 000 vastaavanikäistä. Hoitajaksojen määrä on kuitenkin vaihdellut reilusti vuosien aikana ja vuonna 2018 luku oli yli 83. 25-44-vuotiaiden koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvien hoitajaksojen määrä on ollut laskussa koko valtuustokauden ajan. Vuonna 2019 luku oli 28,1/10 000 vastaavanikäistä. 45-64-vuotiaiden koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvien hoitajaksojen lukumäärä on ollut kasvussa koko valtuustokauden ajan. 65-vuotta täyttäneillä hoitajaksojen lukumäärissä on ollut pientä vaihtelua. Vuonna 2020 hoitajaksoja oli 574,1 / 10 000 vastaavanikäistä.

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitajakset / 10 000 asukasta

Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten henkistä väkivaltaa oli vuonna 2021 kokenut Muoniossa 31,9 prosenttia 8.-9. luokan oppilaista. Vuonna 2019 prosenttiosuus Muoniossa oli 23,8. Vuoden 2021 lukema on lähes sama, kuin koko maan keskiarvo 31,3. Lapin alueen keskiarvo oli hieman pienempi, 30,7. Fyysiseen väkivaltaan liittyvää indikaattoritietoa ei ole saatavilla Muonion kohdalta.

Muonion kunnassa ajankohtaista on turvallisuuskyselyn kehittäminen sekä tiedon kattavampi kerääminen. Tällä hetkellä monesta sähköisen hyvinvointikertomuksen indikaattorista ei ole saatavilla Muonion tietoja. Tarkoituksenmukainen tieto sisäisen turvallisuuden tilasta kunnassa auttaa turvallisuussuunnittelussa. Sisäisen turvallisuuden kirjaaminen ja suositusten muodostaminen on ajankohtaista esimerkiksi seuraavassa hyvinvointisuunnitelman päivityksessä.

Laajan hyvinvointikertomuksen kärkiteemat, tavoitteet ja toimenpiteet

Tasapainoisen elämän edellytykset

- Panostamme koronan jälkeisen hyvinvointivelan (psykkinen, fyysinen, sosiaalinen, taloudellinen) korjaamiseen
- Terveellisen ja liikunnallisen elämäntavan edistäminen
 - Terveys- ja liikuntaneuvontaa kaiken ikäisille matalan kynnyksen palveluina
 - Käynnistämme ”Elintapaohjauksen palvelupolku Tunturi-Lappiin 2022-2024” –hankkeen, jonka kohderyhmänä ovat erityisesti työikäiset
 - Liikunnan lisääminen kohderyhmälle sopivalla tavalla
- Monipuolisen ja laadukkaan ravitsemuksen edistäminen
- Päihteiden käyttöön puuttuminen ja vähentäminen
 - Erityisesti nuorisotoimen ennaltaehkäisevä työ suuressa roolissa
 - Hyvinvointilähetti –toiminta, yhdyspintatoimintamallit yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa
- Vapaan sivistystoimen, kuten kulttuurin, kansalaisopiston ja kirjaston hyvinvointivaikutuksien hyödyntäminen ja edistäminen
 - Muonion kulttuurikasvatussuunnitelma työkaluna huomioi eri kohderyhmät monipuolisesti
 - Edistävät sosiaalisia verkostoja
 - Kohtaamispaikat eri kohderyhmille
- Kehitämme monipuolisia työllistymismahdollisuuksia
 - Mm. etätyömahdollisuudet ja teknologiset sovellukset palvelutuotannossa
 - Ympärivuotisen matkailun ja työpaikkojen kehittäminen
 - Vuoden 2024 TE-palveluiden muutokseen valmistautuminen

Yhteisön ja yksilön parhaat puolet

- Kuntatyössä yhteistyön tekeminen yli kuntarajojen, tiivis yhteistyö hyvinvointialueen kanssa
- Asiakaslähtöistä palvelua nykyaikaisesti
 - Verkkoyhteyksien jatkuva kehittäminen ja hyödyntäminen
- Yhteisöllisyyden lisääminen, yhdessä tekeminen ja osallisuuden/vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen
 - Kehitämme osallisuus- ja vaikuttamismallin
 - Kartoitamme mahdollisuuksia osallistavan valmistelun, esim. osallistavan budjetoinnin käynnistämiseen
- Kunnan ja järjestöjen yhteistyön parantaminen
 - Kehitämme monipuolisen ja yhtenäisen avustusjärjestelmän
 - Panostamme yhteistyöfoorumien kehittämiseen
 - Järjestöjen hanketyössä avustaminen, esimerkiksi välirahoituksen turvaaminen
 - Pääallekkäisen työn välttäminen eri toimijoiden toimissa
- Syrjäytymisen ehkäisy, yksinäisyyden vähentäminen ja sosiaalisen turvallisuuden vahvistaminen
- Osana kuntastrategian tavoitetta 2 ”kuntatyö siirtyy uuteen aikaan” edistämme työntekijöidemme kouluttautumismahdollisuuksia ja keskitymme työhyvinvoinnin ja työtyytyväisyyden edistämiseen
 - Lisäämme hiljaisen tiedon jakamista ja parannamme viestintää entisestään
- Yksilöiden osaamisen jakaminen ja sen mahdollistaminen

Viihtyisä, turvallinen ja terveellinen ympäristö

- Hyvä arjen turvallisuus
 - Kartoitamme Muonion mahdollisuuksia olla mukana monitoimijaisissa arjen turvallisuuden tiekartan yhteistyömalleissa nuorten syrjäytymisen ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi
- Turvallisen oppimisympäristön edistäminen kaikilla asteilla, kiusaamisen vastainen toiminta, esimerkiksi tukioppilastoiminnan kehittäminen
- Kylien turvallisuuden edistäminen lisäämällä osallisuutta ja sosiaalista hyvinvointia. Ikääntyneiden selviytymiskyvyn tukeminen arjessa
- Tapaturmien ja onnettomuuksien ehkäisy
 - Liukastumisten ehkäisyyn liittyvä kampanja
 - Liikenneturvallisuuspäivä yhteistyössä eri toimialojen kanssa vauvasta vaariin
 - Matkailun turvallisuus, yhteistyö matkailun turvallisuustyöryhmän kanssa
- Esteetön ja turvallinen asumis-, kasvu- ja liikuntaympäristö
 - Kohderyhmien tarpeiden kuuntelu maankäytössä ja rakentamisessa
 - Ympäristön viihtyisyyden edistäminen, esimerkiksi hankkeita hyödyntämällä
 - Urheilukentän peruskorjaushanke 2024-2025, Esteettömien reittien kehittäminen
- Luomme kestävän liikkumisen strategian ja edistämme turvallista työ- ja koulumatkaliikuntaa
 - Eri toimijoiden (mm. elinvoima ja sivistyspalvelut) välisen yhteistyön edistäminen kouluympäristön turvallisuuden kehittämiseksi
 - Toimenpidelistauksen päivitys ja toteuttaminen kouluympäristön turvallisuuden kehittämiseksi
- Kehitämme joukkoliikennettä, jotta myös kuntalaisten palveluliikenne, lähimatkailu ja reittien saavutettavuus helpottuu
 - Kehitämme kunnan sisäistä asiointiliikennettä eri ikäisten kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi

Yhteenveto ja johtopäätökset

Muonion kuntastrategian päivitystyö ja laajan hyvinvointikertomuksen laadinta ajoittuivat keväälle 2022. Kestävä kehitys on sekä kuntastrategian, että hyvinvointikertomuksen läpileikkaavana teemana. Tämän hyvinvointikertomuksen mittarit ja indikaattorit perustuvat pitkälti Agenda 2030 -toimintaohjelman mittareihin sekä THL:n minimietosuositukseen. Kuntastrategian ja laajan hyvinvointikertomuksen lisäksi rinnakkain valmisteltiin kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Hyvinvoinnin edistämistyössä on näkynyt vahva yli toimialarajat ylittävä yhteistyö. Tämä on äärimmäisen tärkeää tulevaisuutta ajatellen, sillä sote-uudistuksen myötä hyvinvoinnin edistämistyö korostuu kunnan sisällä. Esimerkiksi ennaltaehkäisevien toimintamallien kehittämisessä yhteistyö eri toimialojen on avainasemassa. Muonion kunnassa on 100% työpanoksella työskentelevä hyvinvointikoordinaattori. Hyvinvointikoordinaattori on äärimmäisen tärkeä voimavara kuntien hyvinvointityön edistämässä ja hyvinvoinnin edistämistehtävän ankkuroinnissa. Muissa Tunturi-Lapin kunnissa ei ole kyseiseen työtehtävään palkattua henkilöä.

Muonio on saanut rahoituksen ”Elintapaohjauksen palvelupolku Tunturi-Lappiin 2022-2024” -hankkeeseen, jonka avulla kehitetään muun muassa liikunta- ja ravitsemusneuvontaan liittyviä palveluita. Hanke on tärkeä pilotti kuntien välisestä (Muonio, Kittilä, Kolari), ennaltaehkäisevän toimintamallin kehittämishankkeesta. Lisäksi tulevaisuudessa on pohdittava erityisesti ehkäisevän päihdetyön rakenteiden tiivistämistä sekä erilaisten yhtenäisten käytäntöjen ja monialaisten työryhmien luomista aiheeseen liittyen.

Muonion kuntajohdon toimintaa tarkastellessa eniten kehitettävää on osallisuuden edistämässä. Osallisuuden edistämiseen liittyvät esimerkiksi osallisuusohjelma ja osallisuudesta vastaava ryhmä. Muonion kunnassa osallisuudesta vastaava ryhmä olisi mahdollista perustaa esimerkiksi hyvinvointiryhmän yhteyteen. Myös osallistava budjetointi ja sen kehittäminen Muonion kunnassa on herättänyt suurta kiinnostusta. Muonion kunnan tavoitteena on aloittaa päätöksien vaikutusten ennakkoarviointin eli EVA:n käyttö. Käyttöönottaminen sisältyy kuntastrategian ”vaikuttavuutta ja vakuuttavuutta tiedolla johtamisella – aidosti avoin kunta” -tavoitteeseen. Näin Muonion kunta panostaa laadukkaaseen asioiden valmisteluun, arvioi päätösten ennakkovaikutuksia ja mahdollistaa tietoon pohjautuvan päätöksenteon. Kunnan on tärkeää keskittyä myös suunnitelmalliseen viestintään osana hyvinvoinnin edistämistyötä. Viestinnän rooli ennaltaehkäisevänä toimintana on merkittävä. Esimerkiksi terveyden edistämisen teema-iskut ja -kampanjat toimivat mahdollisena konkreettisena keinona.

Tulevaisuudessa kunnan on keskityttävä myös oman seurantatiedon keräämiseen. Havainnointi, tiedon kerääminen haastatellen ja jalkautuminen eri toimialoille ovat suuressa roolissa pienen kunnan hyvinvoinnin tilaa kartoittaessa ja arvioitaessa. Tällöin saadaan kerättyä ja kirjattua myös tärkeää ”hiljaista tietoa”. Valtakunnalliset kyselyt eivät usein sellaisenaan sovellu pienen kunnan toimintojen kartoittamiseen, sillä esimerkiksi anonyymiteettiin liittyvät haasteet tulevat esiin tiedonkeruussa. On myös muistettava, että pienessä kunnassa ei aina ole realistista järjestää toimintoja isojen kuntien toimintamallien mukaisesti. Muoniossa erityisesti toisen asteen sekä työikäisten hyvinvointitiedon kerääminen ja päivittäminen on ajankohtaista. Lisäksi kerättyä hyvinvointitietoa tulisi raportoida laajemmin jokaiselle kuntalaiselle, niin oppilaille, huoltajalle kuin luottamushenkilölle.

Muonion kunnassa ajankohtaista on turvallisuuskyselyn luominen ja toteuttaminen sekä tiedon kattavampi kerääminen. Tarkoituksenmukainen tieto sisäisen turvallisuuden tilasta kunnassa auttaa turvallisuussuunnittelussa. Sisäisen turvallisuuden kirjaaminen ja suositusten muodostaminen on ajankohtaista esimerkiksi seuraavassa hyvinvointisuunnitelman päivityksessä.

Järjestöjen näkökulmasta erityisesti tukipalveluihin tulee panostaa. Avustusjärjestelmää tullaan kehittämään ja erityisesti selkeyttämään. Viestinnän merkitys on suuri rahoitusmahdollisuuksien edistämässä. Tavoitteena onkin tukea kylätoimijoita ja yhdistyksiä esimerkiksi hankeneuvontapalveluiden avulla. Yhdistysten, järjestöjen ja kylätoimijoiden tukeminen on nostettu kuntastrategian ”viihtyisä, turvallinen ja terveellinen elinympäristö” valtuustokauden tavoitteen alle.

Matkailun näkökulmasta sekä kulttuuri, että liikunta ovat tärkeitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuuksia Muoniossa. Esimerkiksi kulttuurillisten matkailukohteiden kehittäminen ja nostaminen isompaan rooliin voi toimia yhtenä kunnan vetovoimatekijänä. Myös matkailijoiden ja kyläläisten yhteisten tapahtumien järjestäminen lisää poikkikulttuurisuutta alueella. Muoniossa järjestetäänkin juhannusviikolla 2022 kaikille avoin tapahtuma ”Muonio Fästit”, joka toteutetaan kunnan eri sektorien yhteistyönä. Tapahtumassa on ohjelmaa kaikille lapsista ikääntyneisiin keskustan alueella. Matkailun näkökulmasta myös terveysmatkailu ja erilaiset reitit houkuttelevat matkailijoita Muonioon. Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys nähdään rikkautena osana hyvinvoinnin edistämistyötä. Inklusiivisen matkailun, esteettömien ja saavutettavien ympäristöjen rooli kasvaa tulevaisuudessa.